

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ.

V. ÉVFOLYAM.

1890. július 25.

VII. FÜZET.

Meghívó.

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete a f. é. augusztus 18-án és 19-én tartja rendes közgyűlését.

A közgyűlésnek lefolyása a következő lesz:

Augusztus 17-én d. u 5 órakor a Magyar Tudományos Akadémia kis üléstermében az egyesület nagy választmánya ülést tart, a melyen a közgyűlés tárgyainak sorrendje fog részletesen megállapíttatni.

Az ülés után ismerkedő estély lesz a vigadó éttermében.

Augusztus 18-án és 19-én, mindig reggel 8 órakor kezdődőleg, tartatik a közgyűlés a Magyar Tudományos Akadémia kis üléstermében.

A közgyűlés tárgyai lesznek:

1. Elnöki megnyitó.

2. Titkári jelentés.

3. Pénztári jelentés.

4. A tisztikar megválasztása.

5. A közgyűlésre kitűzött tételek megvitatása, u. m.: *a)* a tanterv módosítása; *b)* a gyakorló iskola szervezete és a gyakorlati kiképzés; *c)* a tanítóképesítő vizsgálatok; *d)* a tanítóképzőintézetekbe való felvétel és a felvételi vizsgálatok; *e)* a felekezeti tanárok anyagi helyzetének javítása.

6. Indítványok.

A közgyűlésre az egyesület tisztelt tagjait, a népoktatás terén működő tanárokat, tanítókat és tanfelügyelőket, a tanügy barátait és a szíves érdeklődőket tisztelettel meghívjuk.

Budapest, 1890. július 22-én.

Péterfy Sándor
elnök.

Nagy László
titkár.

TANÍTÓKÉPZÉS.

Remények és óhajtasok.

Ritka látványban fog részesülni augusztus 18- és 24-ik napjai között a főváros és a nemzet. Az ország minden vidékéről össze fog-nak gyűlni a népoktatás nagy ügyének munkásai. Az ülések sorozatát augusztus 18-án a Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesülete nyitja meg, tehát azoknak gyülekezése, a kiket a részükre jutott szép hivatásnál fogva a népoktatásügy notabilitásai közé kell, hogy számítsunk; a kiknek nevelése alatt évenként négyezer leendő honpolgár nyeri kiképeztetését, a kik évenként közel 1200 tanítót bocsájtanak ki az ország minden részébe. Kitűnik ebből, mily rendkívüli fontosságú a tanítóképző tanárok működése. Minden polgár, a ki képző intézeteinkből kikerül, nem zárhatja magába a nyert műveltséget, és nem teheti azt tetszés szerint gyümölcsöző tőkévé, hanem hivatása, sőt én óhajtanám, hogy kilépése alkalmával fogadalmává is tétetnék, hogy a nyert műveltségnek apostolává, a szellemnek terjesztőjévé, a nép zömébe átplántálójává legyen. Az államnak tehát saját érdekében kiváló gondot kell fordítania a tanítóképző intézetek fejlesztésére és szellemére. Ezek azon tanintézetei az országnak, a melyekre költött minden kraj-czár megezerszereződik, a melyekben elhintett műveltség, tenyésző szellem gyűrűzetesen terjed, mint a vízre dobott kő hulláma. Egyáltalában nem közönyös a nemzetre nézve, mit és hogyan tanítanak a képző intézetekben. De vajjon eddig törődtek-e azzal úgy, mint e nagyfontosságú nemzeti művelődési tényező megérdemli . . . ?

Mit tapasztalunk? Állami intézeteink 1868 óta több javításon mentek keresztül, s tagadhatatlan, jelenleg már megglehetős magas színvonal szerint dolgoznak, de nincsenek kellőképpen kifejlesztve, felszerelésük és szervezetük hiányos és számos vadhajtasnak tenyésző talajai, s a rajtuk gyakorolt felügyelet elégtelen. Felekezeti intézeteink között, el kell ismernünk, vannak olyanok, a melyek szabadon, szabályoktól nem korlátozva fejlődhetvén, jól vannak szervezve és jeles intézményekkel, ügyes képzett tanerőkkel dicsekedhetnek, de nagyobb részük elmaradottságából nem mozdul, s szervezetük, működésük oly viszonyokat tüntet fel, a melyek minden magyar embernek szívét kell, hogy fájdalommal töltsék el. Pedig a míg tanítóképző intézeteink fejlettsége nem egyenletes, a míg vannak nagy számmal képzőink, a melyek alig iskolázott elemeket vesznek fel, a melyek a szervezet hiányosságánál fogva kellő képzettséget nyújtani nem tudnak, a képesítésnél fölületesen járnak el, a melyeknél intelligens emberhez nem méltó fizetéssel nyomorognak a sokszor kiváló tanerők; a míg működésük, a bennük tenyésző szellem czélszerűen, de szigorúan ellenőrizve nincs: addig népoktatásügyünk általános fellendülését, minden népiskolánk helyes nemzeti irányú működését várni nem lehet; addig nyomós argumentumok lesznek azok kezében, a kik a tanítói képzettséget és működést kicsinylik és a tanítói oklevél kellő értékének nem

méltányolói; addig a tengődő tanítóképző intézetek működése ólomsúlylyal nehezedik a fejlettebb felekezeti és állami intézetek fejlődésére. A tanítóképzés ügyének fejlesztése nemzeti létünk szempontjából igen égető és ütött a tizenkettedik órája annak, hogy ez állapotokon segíteni mindent elkövessenek azok, a kikhez a dolog legközvetlenebbül tartozik.

Közköztatási kormányunk, törvényhozásunk és felekezeti hatóságaink vannak hivatva ezeken a bajokon módjával segíteni. De sokat lehet elérni társadalmi úton is. Erre törekszik egyesületünk. Már csak néhány nap választ el közgyűlésünk megnyitásától s az a gondolat, a mely ama ünnepi alkalom előtt agyunkat, szivünket eltölti, kifejezhető egy szóval: a remény. A remény, hogy közgyűlésünk olyan lesz, a milyennek mindnyájan óhajtjuk, s a milyennek a tárgyalandó ügyek fontosságánál fogva lennie szükséges.

Ez azonban magában véve nem elegendő. Kívánatos, hogy annak ügyünkre nézve tényleges eredménye legyen, s az ott hozandó határozatok ne maradjanak pusztában elhangzó szó, hab és buborék. Szükséges, hogy a nemzet figyelmét e közgyűlés ki ne kerülje, sőt abban annak idején összepontosuljon, fontosságát kellőképen méltányolja. Tanügyi kormányunknak és a felekezeti hatóságoknak még több figyelemmel kell ez értekezletet kísérni, a melyben állami és felekezeti tanárok vesznek részt, s szép egyetértésben, a közös bajok vaskényszerűsége által összeterelve, az ügy iránti szent lelkesedéstől eltelve tanácskoznak és törekésznek azon általános tanügyi követelményeket megállapítani, a melyek minden tanítóképző-intézet felvirágzásához szükségesek. Kérjük, kívánjuk, hogy úgy tanügyi kormányunk, mint felekezeti hatóságaink már eleve élénk figyelemmel kísérjék készülődéseinket, mozgalmainkat, vitáinkat, tételeinket. Kérjük az ügy méltányosságánál, jogosságánál, nagy fontosságánál fogva, hogy jó indulattal támogassák eme összejövetelünket, a melyben a tanítóképzés ügyére annyira szükséges közszellem a tanárok között először nyilvánul a maga ideális tisztaságában. Bármily szokatlan legyen is, s habár egyeseknek nem is lesz inyére, de lelkiismeretem sugallatának eleget kell tennem ama eszme megpendítésével, hogy úgy közoktatásügyi kormányunk, mint a felekezeti hatóságok is küldjenek képviselőket közgyűlésünkre. Ugy hiszem, ez ellen a szokatlanságon kívül semmi komoly ellenvetést nem lehet tenni, ellenben sok körülmény szól mellette. Mérhetetlen haszna, jótékony hatása lenne általában minden, de különösen a felekezeti tanítóképző-intézetekre. Kiragadtatnék tanítóképző-ügyünk a közöny fertőjéből, a mely különösen némely felekezeti intézetre súlyosodik átok gyanánt, s az általános érdeklődés melegében nemzeti ügyggyé válnék. Közvetlenül ismerkednének meg kormányunk és felekezeti hatóságaink a tanítóképző tanárok törekvéseivel, a tanítóképzés hiányairól szerzett tapasztalataival, s előmozdítását célzó eszméivel. Megkönnyítené a felekezeti tanárok siralmas anyagi ügyeinek megoldását; kifejlesztené, megerősítené az egymásiránt való bizalmat és jótékonyan hatna az egyes intézetek különböző fejlettségi foka közötti kiegyenlítődésre. Én az említett

eszmét a tényleges eredmény érdekében szükségesnek, sőt alig nélkülözhetőnek tartom. Mert hiába hozzuk mi a legüdvösebb határozatokat, ha egy — nem kis — tömegnél süket fülekre találunk. Nem sok eredménynyel kecsegtet például annak kimondása, hogy a gyakorló iskola a czélnak megfelelőleg átalakítandó, míg a tanítóképző-intézetek jelentékeny részének nincs is saját gyakorló iskolája.

Ugyancsak az egyetemes tanítógyűlés alkalmával tartja az Országos Tanítói Árvaházegyesület és az Eötvös-Alap közgyűlését. Fájdalom, hazánkban a legtöbb tanítói állás nyomában látjuk kísérteni a nyomor árnyékát s így nagyon természetes, hogy a gyűlésen jelen legyenek azok az egyesületek is, a melyek a nyomort enyhíteni, az özvegyek könnyeit letörölni, az éhező árvák szenvedéseit csillapítani akarják. Ha vannak egyesületek, a melyek a nemzet támogatását megérdemlik, úgy akkor bizonyára a Tanítói Árvaház és az Eötvös-Alap igényt tarthatnak erre. A nemzet többnyire melegen támogatja azon munkásait, s azoknak családait, a kik a közjónak szentelik életüket. Írók, hirlapírók, művészek többször jogosultan és méltán birták a közönséget nagyobb szabású adakozásra és mindnyájunk megnyugvására viték már annyira, hogy a pillanatnyi szükségén, a tehetetlenné vált közmunkáson, a visszamaradt családok nyomorán, ha nem is teljesen, de mégis segíteni tudnak. Magyarország 25,000 tanítója számára létesült árvaház most csak tizenhét árvát fogadhat be. Az Eötvös-alap csak 40,000 forint tőkével rendelkezik a tanítók, az özvegyek és árvák segélyezésére úgy, hogy évenként csak 20—30 segélyt adományozhat. De mi történik a többi ezer meg ezer szerencsétlennel? Helytelenség, hogy az állam a jövőbe polgárok ezreit, kik neveltetésüknél fogva éppen a józanabb és műveltebb elemét alkotnák a társadalom középosztályának, el hagyja kallódni. Nem válik dicsőségére a közönségnek, a nemzetnek, hogy azok iránt, a kik a közjóért fáradóznak s hivatásukat többnyire becsülettel töltik be, mondhatni, csak kevés könyörületet érez. Kíváncsinos tehát, hogy eme jótékony egyesületek közgyűlése alkalmával hatalmas mozgalom induljon meg a sajtó, a nagy közönség, a kormány, a felekezeti, iskolai és közigazgatási hatóságok körében az Eötvös-alap és a Tanító Árvaház iránt, a melyek a közjótékonyosság legszebb hatásai, de a tanítóság nyomorának, s a mi szegényünknek csak kis feltjét borítják. De szükséges, hogy a népoktatási körökben is melegebben karolják fel, mint eddig, ezt a két ügyet. E tekintetben sokat tehetnének tanítóegyesületeink, tanfelügyelőink és tanítóképző intézeteink az önszegély eszméjének terjesztése és Eötvös ünnepélyek rendezése által.

A népoktatók nagy hetében tartja „A kisdiednevelők Országos Egyesülete” is közgyűlését, és ez helyes is, mert a kisdiedóvó szintén a nép egyetemének nevelésére törekszik. A kisdiedóvás általános kifejlesztése az államnak és népiskolának egyaránt érdekében van; ezért a kisdiednevelők országos egyesületének működése és közgyűlései, a melyek ezt a czélt akarják elérni, mindig méltán számíthatnak a közérdeklődésre. Mivel pedig a kisdiedóvás ügye országos rendezés előtt, illetőleg azon pont előtt áll, hogy ezen még csirájában

levő intézmény tanügyi szervezetünknek egyik fontos ágává tétessék: e közgyűlés kétszeresen igényli figyelmünket. Reméljük, hogy nem fog azon gyűlések nivóján maradni, a melyeket a titkári és pénztárnoki sovány jelentések töltenek be, hanem meg fognak beszéltetni a kisedd-óvás sarkalatos tételei. Reméljük, hogy feladatának fogja tartani a már törvényhozás elé terjesztett, de még el nem fogadott kiseddóvó törvényjavaslat felett szakszerű véleményt nyilvánítani. Jelenleg 600-nál több kiseddóvó intézetünk van, a melyeknek nagyobb része 1876 óta áll fenn s az országnak kiseddnevelői több, mint tiz év óta bizonyára szereztek annyi tapasztalatot, hogy ezeket a kiseddóvársra nézve válságos időkben az ügy nagy hasznára értékesíthetik. A miniszteriumban összehívott szaktanácskozmányon, a napi és szaksajtóban sok vitás kérdés merült fel a kiseddóvó törvényjavaslatra nézve, vagy annak kapcsán, mint a kiseddnevelés és az óvóképzők tárgyai, a kiseddóvók kiképzése a tanítónő-képző intézetekben, kiseddóvói póttanfolyamok tartása a tanítók és tanítónők számára stb. Reméljük, hogy ez ügyek tisztázását a kiseddnevelők országos egyesületének közgyűlése lényegesen elő fogja mozdítani.

A kiseddóvók sokféle jellegűek, vannak köztük az állam, a felekezetek, a községek és a különféle egyesületek által fenntartottak. A kiseddnevelők országos egyesülete sokat tehet, hogy ez intézetekben, daczára a sokneműségnek egységes nevelői szellem uralkodjék. Ezért kívánnunk kell ezen egyesületnek minél általánosabb körre való kiterjedését és minél intenzívebb működő képesség megszerzését, a mi azonban az állam és a társadalom támogatása nélkül el nem érhető.

Augusztus 20-án fog megnyílni a IV. egyetemes tanítógyűlés. Megvallom őszintén, az elfoglaltságnak bizonyos nemével gondolkodok e napra. Nincs Magyarországon testület, bírói, jegyzői, ügyvédi, vagy orvosi, a melynek fontosabb missziója volna, mint az ország tanítói karának. Kezébe van letéve az ország jövője, a nép nagy zöme erkölcsi jellemének, gondolkodás módjának alakulása. A ki iskolában működött, vagy csak többször megfordult, tapasztalhatta, mint sajátítja el a benyomásokat élénken felvevő gyermekcsereg a tanító szokásait, gondolkodását, ismeretanyagát és nemes vagy félszeg jellemét. Minden tanító, ha t. i. maga is úgy akarja, a felvilágosodásnak, a jámborságnak, hazafiasságnak hivatott apostola, papja iskolájában. Nemzetünk igazi ereje nem a katonaságban, hanem a népiskolákban és az összes népoktatási intézetekben, tanítóképzőkben, kiseddóvókban van. Amaz ad ugyan külső erőt, megvédi a politikai tekintélyt és függetlenséget, de a népiskola az, a mely a benső erőt fejleszti, a nép szellemi és anyagi előhaladását biztosítja.

Hogy a népiskola ezt a fontos nemzeti feladatát híven tölti-e be, elismerem, nem lehet, nem szabad egyes nagy gyűlésekből megítélni. A népiskola ténykedése nem egyes, az összes erőket lekötő és romboló evolúciókban nyilvánul, hanem a folytonosságban, az erőknek csendes, de kitartó fejlesztésében. Éppen ezért csak az ellenőrzésre, felügyeletre és vezérlésre hivatott közegeknek van tudomása a tanítók munkájáról, de a nagy közönség előtt észrevétlenül marad. A nagy

közönség, habár nem helyesen, leginkább azon képről fog ítéletet hozni rólunk, a melyet nyilvános fellépéseink alkalmával nyújtunk. Vezéreljen tehát bennünket lelkesedés e fontos aktussal szemben; de fogjuk fel illő komolysággal is ügyünket. Mérlegeljük kimondás előtt minden szavunkat, legyen viselkedésünk minden irányban tiszteletet parancsoló és bizalom keltő.

Kivánatos, hogy midőn a népoktatás szakkérdéseivel fogunk foglalkozni, nyilvánuljon vitáinkban széles látókör és mély szakértelem; mert csak ez esetben várhatjuk, hogy szavunkat meghallgassák és népoktatásunk benső fejlődését egy lépéssel előre vigyük. Midőn tanítói működésünk értékének elismerését fogjuk kívánni, nem a hangzatos szavak, a levegőbe való beszéd fogja számunkra a közbecsülést kivívni, hanem fellépésünk intelligenciája. Midőn társadalmi állásunk, anyagi bajaink felszínre hozásánál a fájó sebeket feltárjuk s az egyes iskolákban, az ország kulturális intézeteiben, lakozó nyomorteli képre irányozzuk a közfigyelmet; vezessen bennünket az együttességben nyilvánuló erő, határozott fellépés, de a böles mérséklet is. A tehetetlen vehemenciával, a túlesigázott követelésekkel csak eljátszanók a tényleg bírt rokonszenvet. A közoktatási kormány kebeléből utóbbi időben nyilvánosságra jutott hírek is meggyőzhetnek minket arról, hogy a közoktatásügy élén a tanítók igaz barátja ül, a ki sok nehézséggel és ellentétes áramlatokkal kénytelen kormányszékén megküzdenni nemes feladatainak megoldása közben. Támogassuk őt nehéz munkájában az által, hogy a véleményünk szabad nyilvánításának fenntartásával teljes bizalommal forduljunk feléje.

Az, a ki ismeri anyagi viszonyainkat, be fogja látni, hogy akkor, mikor az ország népének oktatói, tanítóképző tanárok, tanítók, kisdiednevelők a fővárosba összegyűlnek a népoktatás tovább fejlesztésének módjai felett tanácskozní, nem csekély áldozatot hoznak. Hiszen a közügynek szolgálatát jogosan csak attól lehet várni, kinek a napi betéví falaton felül többje is van. De mi nem akarunk, sőt nem is szeretnénk ezért nyilvános halát, köszönetet, mert mi teljes tudatával vagyunk annak, hogy a midőn hazánkat szolgáljuk, csak kötelességünket teljesítjük. Ha máskép beszélnek, a népoktatói kar szerénységét és hazafiasságát sérteném. De mivel a meggyőződés szavát nem könnyű elhallgatni, kijelentem abbéli bármily merésznek látszó óhajtásomat, hogy ne tekintessék a népoktatóknak, a tanítóképzőknek, tanítóknak, kisdiednevelőknek eme nagy összejövele olyan ügynek, a mely csak rájuk tartozik, s ahhoz az országnak semmi, vagy kevés köze, hanem tekintessék nemzeti ügynek. Hiszen vannak nekünk nemzeti ügyeink, mint a honvédelem, a fiúmei kikötő, a Vaskapu szabályozása, a lótenyésztés, de vajjon jut-e az ország szívében a népoktatás számára is hely? Tagadhatatlan, azon az úton haladunk, habár kissé messze vagyunk tőle, hogy a népoktatás is olyan ügynek tekintessék, a mely a nemzeté, s a nemzeti áldozatokra mindenkor érdemes. Boldogító álmoké gyanánt tűnik fel lelkem előtt az a gondolat, hogy akkor, a midőn a nagy király, Szent István, napján, az ország minden részéből összegyűlekezik a nép s azok, kik a néphez leginkább vannak

forrva: annak oktatói, a nemzet ezen összegyülekezést olyannak tekinti, a milyennek tartja a német a maga szedán-napi győzelmi ünnepéit. Nem érték én ez alatt külső diszelgést, komédiás körmeneteket, hanem a polgárságnak ügyünk iránti élénk érdeklődését, az üléseinken és ünnepélyeinken leendő tömeges részvételét. Ha lehet abból következtetni, hogy a társadalom az egyetemes tanítógyűlést nemcsak jó indulatával kíséri, azt nemcsak „erkölcsileg“, hanem „tényleg“ is támogatja, mert tudja, hogy ezzel egy fontos nemzeti ügyet segít elő; ha lehet arra építeni, hogy néhol a polgárok saját jószántukból indítanak a gyűlés érdekében mozgalmat: akkor talán remélni lehet, hogy a fentebbi óhajtasok be is teljesülnek.

Mérhetetlen haszna lenne ennek. Ha nem is előidézné, de elősegítené a népoktatás és vele kapcsolatos ügyek, mint a tanítóképzésnek a közvéleménybe való behatolását, szétszívargását; ezért gyorsítaná emez ügyek fejlődését és a tanítók és tanárok függőben levő anyagi és személyi ügyeinek megoldását. Emelné a tanítók sokjánál alacsony fokon álló önbizalmat, nemzeti öntudatot és lelkesedést; a polgárság rokonszenve erővel és bátorsággal látná el őket, hogy fokozottabb mértékben fejtsék ki hazafias működésüket a nép között. Megértetné azokkal, a kik a népoktatást és annak munkáit lenézik, hogy felfogásuk a közvéleménynyel ellenkezik s törvényhozó testületünket arra sarkalná, hogy pár pillanattal tovább foglalkozzék ez ügygyel, mint szokta tenni.

Azonban ne várják a néptanítók és tanárok kívülről e kezdeményezést. Első sorban őket érdekli az ügy, ők annak hordozói, kell, hogy ők is legyenek mozgatói. Lássuk, mily feltételek szükségesek részünről, mint a népoktatás munkásai részéről, hogy az itt kifejezett remények és óhajtasok valamennyire teljesülésbe menjenek.

Első feltétel, hogy nagy számmal gyülekezzenek össze kartársaink; pár százan feltűnés nélkül fognak elveszni a fővárosi élet zajában; de legyünk egy-két ezeren, mert a saját ügyünk iránti érdeklődés hémérője, külső frappáns bizonyítéka a megjelentek nagy száma lesz. De csupán a tömeg csak a műveletlennek imponál. Legyen a gyűlés lefolyása mintaszerű, a vita tartalmas, magas színvonalon álló és a mi fő! — tárgyilagos, a hozandó határozatok nem levegőben függők, a reformálás látától indikáltak, hanem észszerűek. Használjuk fel a gyűlés kedvező alkalmát ismereteink gyarapítására, tanulmánygyűlés kielégítésére és kimutatására. De teremtenünk kell alkalmat annak bebizonyítására is, hogy bennünk a hazafiasság lángja lobog; fel kell az országban keltenünk a bizalmat szent lelkesedésünk ereje iránt, a mely minket ösztönöz és képesít a hazafiasságot az ifjú nemzedékbe átplántálni.

Nem mondanék igazat annak tagadásával, hogy a fővárosi és vidéki tanítóság nem érdeklődik az ügy iránt, hogy a tanügyi sajtóban több tanító és tanár, valamint sok egyesület nem fejtett volna ki élénk munkásságot a siker érdekében; de mégis szükséges, hogy az érdeklődés nagyobb hullámokat verjen, a lelkesek buzdítsák a többit; hasz-

nálják fel a tanítók, tanárok és egyesületek a hátralevő időt a tételeknek tanulmányozására, tapasztalataik rendezésére és összegezésére. Igazi eredményt csak úgy fogunk elérni, ha mindenki már eleve tisztult nézeteket hoz a gyűlésre.

De mégis a siker felelősségének súlya a középpontban működő végrehajtó és rendező-bizottságon van. Egy nagy ügy van kockára téve, ezért megérdemelné a rendező-bizottságok működése a részletes méltatást és szigorú kritikát, ha az a már eddig is hosszúra nyúlt cikket nagyon ki nem terjesztené. Kénytelen vagyok az általánosságban és a népoktatás ügyénél maradni, a tanítóképző tanárok és a kisdidnevelők közgyűléséről úgy is kifejtém már fentebb nézetemet. A végrehajtó- és rendező-bizottság, úgy látszik, feladatának magaslatán áll. A kitűzött vitatételek felölelik a népoktatás legfontosabb ügyeit és a tanítók legvitalisabb érdekeit. A közgyűlés szellemi előkészítéséről a szerkesztő-bizottság gondoskodik; célszerű volna az érdeklődőknek és a nagy közönségnek tájékoztatására az egyetemes tanítógyűlés hivatalos közlönyében, a „Népnevelők Lapja“-ban, összefoglalni az egyes tételekre vonatkozólag a napi és a szakajtóban nyilvánított nézeteket. Az ismeretterjesztésről is bőven gondoskodik a bizottság. Különösen ki kell emelnünk a széles alapokon tervezett, a bel- és külföldi czégek, intézetek által a Köztelken nyújtandó tanszerkiállítás, a melyről külön bizottság gondoskodik. Nyitva lesznek a nemzeti-muzeum, tud. egyetem, országos tanszermuzeum, technologiai muzeum stb. gyűjteményei. Tudományos előadások is fognak tartatni, így egy hazai tudósunk által a villamosságról és villamos-vasutakról mutatványokkal kísérve; egy más tudósunk pedig a köz- és iskola-egészségtan köréből a fertőző betegségekről fog tanulságosan értekezni.

Ez év április 16-án telt le négyszáz éve, hogy legnépszerűbb emlékü nemzeti nagy királyunk, nemzeti hősünk, Mátyás király elhunyt. A rendező-bizottság igen helyesen használja fel ezt a szép alkalmat egy előadásnak tartására Mátyás királyról. Mátyás a nemzetet nemcsak fegyver, hanem műveltség által is hatalmassá akarta tenni; őt, mint a nép legnagyobb barátját, a nemzet még most is oly lelkesedéssel tiszteli, mint 400 év előtt; Mátyás király emlékéhez nemzeti nagyságunk képe van forrva. Ezért ha a rendező-bizottság a Mátyás királyról való megemlékezést nem mint eszközt az ismeretterjesztésre, hanem a tanítók között a hazafiúi kegyelet és lelkesedés ápolására, nemzeti magasztos hivatásuk öntudatra ébresztésére használja fel, helyesen fogja végezni feladatát. A magam részéről kíváncsún tartanám, hogy a tervezendő ünnepélytől ne maradjon távol a polgárság. Mátyás király emléke megérdemelte volna, hogy halálának évfordulója alkalmával országszerte minden ajak, minden templom és iskola zengette volna dicsőségét. Nem tettük. Rójjuk le nemzeti hálánk adóját legalább akkor, midőn Szent-Isván napján az ország minden részéből összesereglik a nép, s a nép oktatói: a tanítóság. Legyen ez azon szent emlék, a melyet mi magunk, tanárok, tanítók, s maga a nép gyűlekezetünkben magával visz.

Még egyet! A ki a tanítóság viszonyait ismeri, a ki a rendezés-

nek sok nehézséggel járó munkájába betekint, könnyen be fogja látni, hogy a tanítóságot minden évben nem lehet összegyűjteni. Ezek fognak eltelni, míg ismét összehívhatjuk az egyetemes tanítógyűlést. Az ország néhány év múlva fogja megülni ezredéves fennállásának ünnepét. Itt volna a kedvező alkalom annak megbeszélésére, hogy a népiskolákban, tanítóképző-intézetekben miként volna előkészítendő az ezredéves ünnepély. Reméljük, hogy az egyetemes tanítógyűlés fog ezzel foglalkozni.

A nevelésnek két tényezője van: család és iskola; népoktatásunk felvirágzását szintén kettőtől várjuk: az államtól és a tanítóságtól. Magyarország közügyeinek mindig mostoha gyermeke volt a népoktatás. Hazám polgársága és tanítósága fogjatok kezét, köszöriüljétek ki évszadok hibáját és tegyétek azt, hogy a népoktatás elfoglalja méltó helyét az előttünk szent ügyek között.

Nagy László.

A gyakorlati tantárgyak és az évrő vizsgálatok.

A kézi ügyességet igénylő, vagy röviden gyakorlati tantárgyak alatt az ének-zenét, rajzot, testgyakorlatot, háziipart és a gazdasági gyakorlatok különféle ágait értjük.

E tantárgyak nem jelentéktelen helyet foglalnak a tanítóképző intézetek tantervében és nem utolsó helyet a tanító-növendékek kiképezésénél. A míg az ének-zene a „kedély nemesítésére és lelkesült-ségre“, a rajzolás „az ízlés és csinosodás kifejtésére hat“, addig a testgyakorlat és a kézimunkák „a testi ügyességet fejlesztik“, a kertészkedés, földmívelés és gazdálkodásban való ügyességek megszerzése a tanító és általa a nép vagyoni jólétét mozdítja elő.

Nem is képzelhető, hogy valaki ez ismeretek és ügyességek nélkül jó néptanító lehessen. Feltételezi ezeknek tudását nemcsak a tanító-növendék alaki és egyéni kiképzése, hanem azon szempont is, hogy ugyanazon ügyességeket a nép gyermekeivel s többé-kevésbé (pl. az okszerű gazdálkodást, kertészkedést) magával a néppel is el kell sajátíttatnia.

A néptanító egyénileg nem tökéletes tanítóember e gyakorlati ismeretek és ügyességek nélkül; a néptanító nem boldogulhat nélkülök magasztos pályáján, működése nem lehet sikeres, nem lehet teljes.

Ha valóban ily fontos szerep jutott a kézi ügyességet igénylő tantárgyaknak a tanítóképzés terén, kérdés: vajjon a tanítóképző tantárgyainak keretében e tárgyak tényleg elfoglalják-e az őket megillető helyet? Vajjon a tantervben kitűzött cél általában elértetik-e? Vajjon a képzőintézetekből kikerülő újoncz tanítók a kellő mértékben elsajátítják-e a gyakorlati tantárgyakat?

Nem szándékozom e kérdésekre határozott feleletet adni, mert nem érzem magamat hivatva bírálatot mondani az eredmény felől; csak szóvá akarom tenni e valóban fontos tantárgyakat s t. kartársaim figyelmét óhajtom egynémely körülményre felhívni, esetleg e tárgyak érdekében a hozzászólásra okot és alkalmat szolgáltatni.

Lássuk e tantárgyakat sorban!

I.

Tagadhatlan, hogy céljánál és gyakorlati fontosságánál fogva e tárgyak között az első helyet az ének-zene foglalja el. Foglalkozunk tehát vele első sorban és körülményesebben.

Az ének-zene a tanító legjobb barátja; hű kísérője nehéz pályáján; vigasztalója elhagyatottságában, szórakoztatója falusi magányában; kenyérkereső társa, gyakran mecénása. A zenében jártas tanítónak nincs oka panaszkodni a tanítói csekély fizetés miatt; míg a zenéhez nem értő kollegák folyton a megélhetés gondjaival küzködnek, addig zenésztársuk (a kántortanító, zongora-, hegedűórát adó, daltársaság vagy zenekarvezető) magánúton megszerezheti magának a tisztességes megéléshez szükséges összeget. A zenében jártas tanító nem ismeri az unatkozást s nem kénytelen fölös idejét a falu kocsmájában eltölteni; a zene nem hagy neki békét, ösztönzi a tanító-zenészt, hogy foglalkozzék vele s lelkét kellemesen szórakoztatja, nemes eszmékre hevíti, magasztos, népboldogító hivatására buzdítja, kedélye üdeségét feentartja.

Mégis, aránylag mily kevés zeneértő tanító kerül ki képzőinkből! — Vagy nem úgy van? — Ha teljes szigorral vennők a dolgot, ha a tanév végén minden növendéket alaposan megvizsgálánk a zenéből, bizony-bizony nem elégítene ki bennünket az eredmény!

Tudom jól, hogy négy év nagyon kevés ahhoz, hogy a mostani óraszám mellett kész zenészeket produkáljon a képző; nem is tökéletes, kész zenészeket kívánok én a képzőktől, hanem oly egyéneket, a kik elég alappal, e mellett elég jó szándékkal és kedvvel birjanak ahhoz, hogy magukat önerejükből tovább képezhessék.

De tekintsünk egy képzelt tanítóképzőbe!

A tanév vége felé jár. A zenevizsgálat napja ki van tűzve, a programm készen áll: eléggé érthető tehát azon lázas tevékenység, ami a hangok birodalmában, a zeneteremben hetek óta tapasztalható. De siessünk, mert már kezdődik a vizsgálat! Diszes közönség van jelen. Köztük többen a hölgyek közül zeneértők. Figyeljünk megjegyzéseikre!

„B. növendék M. szonatináját kitünően játszotta, keze biztos, előadása korrekt.“ — „C. és D. növendék a hegedű-duettot művésziességgel adták elő, játékuk semmi kívánni valót nem hagyott hátra; volt benne technika, érzés stb.“ — A zenekar játéka igazán élvezetes volt, Y. szimfoniáját szép ügyességgel mutatták be. Hanem mintha gyengékké lettek volna a forték, mert 14 tagból álló zenekarnak mégis csak nagyobb lármát kellene csinálni, azután a szólónál mintha nyikorgott volna a hegedű; no persze! az intézeti rossz hegedűk az okai.“ — „E. és F. növendék négykezű, G. és H. növendék két zongorán előadott darabjai megérdemlik a tapsot.“ — „Az énekkarhoz a kritika nem férhet; kár, hogy nincs elég és jó tenorjuk. De hát ennek sem a zenetanár az oka, ő hangot senkinek sem adhat!“ Ilyen s hasonló megjegyzések követik a programmot.

A zenevizsgálatnak vége, a nagytekintetű igazgató tanács meg

van elégedve, a jóakaró publikum siet gratulálni a zenetanárnak, a zenetanár örül, hogy átesett a sikerült zenevizsgálaton.

A disz-zenevizsgálat sikerült, de vajjon a képzőintézeti ének-zenetanítás céljának megfelel-e az év végén elért eredmény?! Az igaz, hogy B., C., D., E., F., G., és H. növendékek jól játszottak, ki hegedűn, ki zongorán, de hát vajjon: az A., I., J., K., L., M., N. stb. növendékek?! Mit tudnak ezek? S ha semmit, vagy nagyon keveset tudnak, mi az oka?

Az egyik ok minden esetre maga az elkorcsosult zenevizsga. A képzőintézeti zenetanítás itt nem az életnek, hanem a zenevizsgálatnak képezett és produkált. A zenetanár, hogy a zenevizsgálat sikerüljön, tíz hónapon át minden nap arra a nagy napra gondolt; természetesen, hogy törekvése, tanítása főleg oda irányult, hogy azokat, akik valamit tudnak zenélni, tökéletesítse s betanítsa valamely darabra, a mivel magának a közönség kritikusi részéről elismerést szerezzen. A másik főteendője volt az ének és zenekar betanítása, de mivel ezek közé is csak az alkalmasakat, a zenében jártasakat vette be, a növendékek zömével alig törődött valamit, tehát velők vajmi kevés eredményt ért el.

Minden növendéket szigorúan arra kellene szorítani, hogy a zenét ne nézze melléktantárgynak, hanem annak elsajátítását reá nézve életkérdésnek. A legtöbb növendék mindennek a könnyebb végét szereti fogni; így a zenénél is, a hol a mikor lehet, kibuvik a gyakorló órák alul.

A parádés zene-vizsga ki volna küszöbölendő. A hol van elég jó zenésznövendék s a képzői zenetanítás hátránya nélkül eszközölhető, zeneestélyt vagy matinét lehet rendezni; de ne zavarjuk össze a koncertet a vizsgálattal. A képző komolyabb és magasabb fokon álló intézet, mintsem a közönségnek számot kellene adnia vizsgálat által beléletéről. Meg van annak előljárósága a közönség köréből is, ne adjunk a közönség alá paripát, melyen esetleg hivatva érezze magát az intézetben lovagolni. Egy képzőintézet a helyi népszerűségét ne a diszvizsgálatok által igyekezzék megszerezni, hanem más úton.

Értsük meg egymást! Vizsgáljunk meg minden osztályt, minden növendéket az év végén, szigorlatok alkalmával, de ne álljon a zenevizsgálat csupán a jó zenésznövendékek játékból. Az érdeklődő közönség számára adjunk évváró ünnepélyt zenével, szavalattal, stb. összekötve, vagy évközben iskolai ünnepélyt, de ne zenevizsgálatot. A kisebb városokban működő önérzetes és lelkiismeretes tanártársaim tudni fogják a kérdés bővebb, itt csak érintett okait.

A zenetanítás sikertelenségének az is egyik oka, hogy sok helyen az a divat járja, hogy a semmi zenei ismerettel sem bíró növendékekkel azért nem foglalkoznak, mivel nincs hallásuk. — „N. N. növendéknek nincs zenei hallása, tehát nem érdemes vele vesződni; de kár is volna vele bajmolódni, czélt úgysem érnénk vele!” — Ez éppen olyan formán hangzik, mintha a földrajz tanára azt mondaná: „X—Y-nak nincs hajlama a földrajzhoz, kár lesz tőle a földrajz tanulását követelni.” — Nem tagadom, hogy a művészeti tárgyakhoz szük-

séges a tehetség, de az is igaz, hogy nincs oly rossz zenei hallással bíró tanuló, a kit négy év alatt legalább annyira meg ne lehetne a zenére tanítani, hogy a népiskolában az éneket taníthassa. Hisz valakinek leginkább csak azért van rossz hallása, mert soha sem énekelt.

Különösen a hangszeren való játszáshoz főleg szorgalom kell. Nem tagadom, hogy a zenei tehetség többre viheti ugyanazon szorgalom mellett, de láttam már hanyag zenei tehetséget és szorgalmas nem zenei tehetséget; emez többre ment, mint amaz.

A zenetanárnak van leginkább alkalma tiszta munkát felmutatni, mert a képzőbe jövők közül 2—3 tud csak valamit zenélni, a többi csak távolról látta a zongorát és orgonát. A jelenleg érvényben levő tanterv mellett a gyakorló óráknak a tanuló által pontos megtartása és tőle az eredmény szigorú számon kérése az egyedüli mód arra, hogy e tantárgyban az eredmény kielégítő legyen. Itt a tanárnak főleg vezetni kell a tanulást. Elmélet mit sem ér; az elméleti ismereteket fedezze fel maga a tanuló s vonja le magának a gyakorlatból. Zenei (elméleti) tankönyvre csak az utolsó évben, az elméleti ismeretek összegezésénél van szükség.

Az állami tanítóképző intézetek tantervében szó sincs arról, hogy a növendékek a kántori teendőkre is taníttassanak. A lelkiismeretes tanárnak erre is ügyelnie kell. Az orgona-magánórákat már a második évben ki lehet osztani; három hangú, könnyű egyházi orgonadarabok betanulandók, s a rendes órán magán- és közös-éneklés kíséretében számon kérendők. A ki megtanult orgonálni, annak egyéb kántori teendő elsajátítása már könnyű dolog. Kántorsegéd korábban egy intelligens tanító 1—2 hó alatt könnyen elsajátíthatja a szükséges ismereteket.

A képzőintézeti zenetanítás sikertelensége a zenetanári állás szervezetében is keresendő. 500 frt fizetés és 100 frt lakbér oly kevés a mai világban, hogy érte nem lelkesedhetik, s nem élhet hivatásának a zenetanár; teljes erejével nem fekhetik a munkának, mert magánórák adása által kell pótolnia a megéléshez hiányzó összeget. Szaporítsák a zene órák számát, vagy ha ez nem lehetséges, mondják ki, hogy a zenetanárnak kötelessége a rendes órákon kívül a magánórákon is felügyelni a növendékekre s adjanak neki tisztességes fizetést: lesz kedv, lesz felügyelet és lesz eredmény.

II.

A „csinosodás és ízlés fejlesztésének“ a tantárgya: a rajz sem részesül mindenütt abban a figyelemben, melyet megérdemelne. A legtöbb helyen pusztamásoltatásból áll a tanítóképzői rajztanítás. Az évi eredmény bemutatásának a módja ennek következtében hasonló.

A legtöbb tanítóképző intézetben az a szokás, hogy az év végén csupán abból ítélik meg a rajztanítás eredményét, hogy kiállítják a tanév alatt készített rajzokat. A tanítóképesítő vizsgálaton hasonlóképp cselekszenek. Szerintem az évi eredménynek ez nagyon is egyoldalú megbírálása, mert a ki jó másoló, az még nem érte el azon célt, a mit a képzői rajztanítás követel.

A vizsgálat alkalmával tehát azt kellene elbírálni, vajjon fel tudná-e rajzolni a növendék az asztalt, a padot, a csizmatalpat stb. csak úgy odavetőleg fejből; tudna-e magától egy kis diszítést szerkeszteni; tudna-e egy falusi iskolaépületet tervezni? stb. Ezekben is kellene a tanítónövendéket gyakorolni évközben és ezt is meg kellene vizsgálni az év végén. Lehet és kell is a tehetségeknek irányt adni és módot nyújtani rajzolásbeli ügyességek kifejtésére, lehet az év végén rajzkiállítást rendezni, de ne ez legyen a főczél, hanem az, hogy a növendék idevágó rajzolásbeli gondolatait is ki tudja fejezni papíron vagy a táblán. Különösen a palatáblán való rajzoltatásra kellene a képzőintézetekben nagyobb gondot fordítani.

A rajzolásban ügyes tanító sikeresebben mozog iskolájában, mint az ügyetlen rajzoló. Hány és hány esetben kell használnia rajzbeli ügyességét, ha a természetben fel nem mutatható tárgyat kell szemléltetnie?! Nem is lehet kréta nélkül kezében tanítót képzelni. A ki azután a krétát jól tudja forgatni, be jól, be könnyen megy annál a tanítás! Hát az ugyan hogy boldogul, a ki nem tud a krétával bánni?!

Hogy a népiskolai rajztanítás hiányosságának alap oka a képzőintézeti rajztanításban keresendő, arról nem szükséges bővebben szólni.

No, de ne időzzünk e tárgynál tovább, mert már dobolnak. Kezdődik a tornavizsgálat.

III.

Nézzük meg a dísztornázásnak nevezett tornavizsgálatot!

A növendékek szép gyakorlatokat mutatnak be: kezdetben szabad- és rendgyakorlatokat ügyesen, preczize, a mi az ilyen fajta mutatványoknál a fő. A tornatanár ügyes, határozott vezényszavait ép úgy dicséri a jelenlevő közönség, mint elismerőleg nyilatkozik a gyakorlatok kivitele felől. Később a szergyakorlatok kerülnek elő. Valóban szép látvány ama változatos tarka-barka kép! Egyik csapat a korláton himbál, másik a nyújtón pörög, harmadik csapat a mászópóznán igyekszik fölfelé; ott a kötélhintán, amott a kötélletrán látunk ügyes gyakorlatokat. Néha-néha szívünk elszorúl egy-egy merészebb gyakorlatnál. „Hátha le talál esni?! Ha megcsuszamodnék!?” stb. mondja a néző közönség gyengébb idegzettel bíró egyik-másik tagja. Végül katonai fegyverfogásokat mutatnak be, fapuskással, oly ügyesen, mintha valóságos katonák volnának, azután kezükben apró zászlócskákkal egymás háttára másznak s a vizsgálatot befejezik egy ügyesen rendezett gúla által.

A közönség meglegedve távozott haza s egész nap a sikerült tornavizsgáról beszélt. Pedig dehogy sikerült! Az igaz, hogy sok mindenféle atletikai és akrobata mutatványt és gyakorlatot láttunk a tornavizsgálaton, akárcsak egy czirkuszban; a közönségnek tetszettek is azok, de nem a szakembernek. Mert a szakember mindent látott, csak azt nem, a mit látnia kellett volna. Arról nem győződhetett meg a vizsgálaton, vajjon tudnak-e a leendő tanítók vezényelni s általában tudnák-e vezetni a tornászatot. Ez a fő, a többi mel-

lékes. A legnehezebb a testgyakorlat tanításánál a helyes vezénylet. Főleg ebben kellene a növendékeket tökéletesíteni. A népiskolák, különösen a falusiak, még nem rendelkeznek tornahelyiséggel és tornaszerekkel, tehát a tanító majdnem kizárólag a szabad- és rendgyakorlatokra van utalva. E gyakorlatokhoz pedig ügyes vezető kell, a ki határozott tekintetével, nyugodt magatartásával, biztos vezényszavával a gyermekereget fegyelmezni képes legyen. Ez nem könnyű dolog; nehéz különösen annak, a ki soha sem kísérelte meg a vezénylest. Azért a képzői tornaórákon a tornatanár vigye a felügyeletet, s a növendékek felváltva vezessék a csapatot, hogy jól begyakorolják magukat a helyes vezényletbe és általában a testgyakorlás vezetésébe.

Kell, hogy a tanító növendék maga is bírjon elegendő testi ügyességgel; teste legyen edzett, magatartása, járása, fellépése megfelelő, de ne felejtjük el azt, hogy neki a testgyakorlást tanítnia is kell!

IV.

Nézzük meg a munkakiállítást is! Meglep bennünket a kiállított tárgyak sokasága és szépsége. A. B. C. növendék kalitkákat, tükr- és képkereteket, dobozokat, katulyákat, tintatartókat, eczetolajtartókat, stb. lombfűrészelve, faragva; D. E. F. növendék természetes nagyságú és miniatúr taneszközöket, gyermekjátékokat, mások szalmakalapokat, diszkötésű könyveket, keféket lábtörlőket, csinos kerti székeket és asztalokat stb. stb. állítottak ki.

A kiállított tárgyak egyenként s összesen oly csinnal és ízléssel vannak elkészítve, hogy becsületére válnának nemcsak a tanító-növendékeknek, hanem akár egy műiparosnak. S mégis e kiállításból nem győződhetik meg a szakember a tanítóképzői háziipar-tanítás eredményéről! Az a kérdés, vajjon minden növendék minden tárgy elkészítésében gyakorolta-e magát? Vajjon minden növendék megismerkedett-e azon szerszámokkal, eszközökkel, anyagokkal, melyekre mindennap szüksége lehet, s megtanulta-e azok használásának módját? Ismeri-e mindegyik a kalapácsot, vésőt, fűrész, fogót, fúrót, gyalut, gyalupadot, olvasztót, tűt, czéznát, vasalót stb. stb. Meg tudná-e igazítani lakása ajtajának elromlott zárját, fali órájának kisebb hibáját? ért-e a festék beszerzéséhez és vegyítéséhez, hogy szabad idejében bemázolhassa az iskolaház elkopott ajtaját, ablakait? tud-e ragasztót csinálni, hogy megjavíthassa elrongyolt könyvének tábláját? betudná-e az üveget metszeni az iskola ablakába? tudna-e egy egyszerű számológépet, vagy valamely közönséges természettani taneszközt csinálni, melyre a községnek rendesen nincs pénze? képes lenne-e a község határának domború térképét elkészíteni? fel tudná-e varrni kabátja gombját s ki tudná-e ruhájából a zsírfoltot venni? Ezekre s más száz és száz ilyen ügyességekre van a tanítónak és népnek, különösen faluhelyen szüksége, a hol nincs mindig lakatos, mázoló, órás, ruhatisztító, könyvkötő, üveges, stb. a kéznél.

Vajjon nem volna helyesebb a képzőintézeti háziipartanítást ebbe

az irányba terelni, s pl. kevesebbet lombfűrészeltetni?! A kézi ügyesség megszerzéséről szól a miniszteri tanterv, de vajjon a kézi ügyesség megszerzésének helyes módja-e az, hogy egy évig, vagy legalább is pár hónapig az egyik növendék csupán szalmakalapot fon, a másik csupán lombfűrész, a harmadik kefét csinál, a negyedik könyvet köt stb. Ez a kéznek nagyon egyoldalú ügyesítése s a háziipar- vagy helyesebben kézimunkatanítás helyesen felfogott céljának nem felel meg.

Tanítsunk kézimunkát, de ne bizonyos tárgyaknak iparszerű előállítását! Mutassunk be mindenféle szerszámot, ismertessük és gyakoroltassuk használásuk módját, s ha a tanító keze ez által megügyesedett, akkor az egyes vidéken divatos háziiparágakat is könnyen el-sajátíthatja s ízlés tekintetében a népnek adhat útmutatást. Ne engedjük meg tehát, hogy a növendékek tetszésük és kedvük szerinti munkával foglalkozzanak, hanem kényszerítsük őket arra, hogy mindenben gyakorolják magukat. Legyen a tanító ezermester, hogy mindenkor tudjon magán segíteni, ha a szükség úgy kívánja.

Az is hiba, hogy a legtöbb tanítóképző intézetnek nincs rendes munkaterme s nincs kellőleg felszerelve szerszámokkal, eszközökkel, anyaggal. Végül: nem volna jó a tantervből a háziipar elnevezést törölni s helyette (mint a nőknél női kézimunka), a férfiaknál férfi kézimunka elnevezést használni?

V.

Tegyünk sétát a mi képzelt tanítóképzőnk kertjében s elmélkedjünk keveset a képzői gazdasági és kertészeti gyakorlatokról is!

Tanítói körökben nem tudnak megbarátkozni a tanítóképző gazdasági és kertészeti gyakorlatokkal. Valóságos ellenséges áramlat nyilvánul ezen tantárgy ellen. Azt mondják: nem elég, hogy a leendő tanítót sok különféle tantárgygyal agyonkínózzák; legyen a tanító mérnök, orvos, muzsikás, piktor, tornász, iparos, no meg azután földművelő, kertész, méhészt, állatorvos is! Igen, az is legyen!

Értsen a tanító a földműveléshez, kertészethez, fatenyésztéshez, gyümölcsészethez, méhészethez, szőlőszethez, selyemhernyótenyésztéshez, állattenyésztéshez, állatgyógyításhoz. A leendő tanító értelmes ember, nem kell neki sok olvasás, sok gyakorlat, hogy a kívánt gazdasági ismeretek és ügyességek birtokába jusson. Csak a jó alapot kell megvetni a tanítóképző intézetben!

Első sorban a tanító anyagi jóléte kívánja, hogy a gazdálkodáshoz is értsen. A tanítónövendékek legnagyobb része faluhelyre kerül, ha nem ért a gazdálkodáshoz, nem tud megélni; baj reá nézve az, hogy fizetésének legnagyobb részét földben és terményben kapja. Ismerék vidékünkön tanítókat, kiknek 3, 7, 15, 20, sőt 32 hold földjük van. Kiadják bérbe, holdját 5—6 frtért. A hét holdas kap 35—42 forintot évenként. Ha maga művelné okszerűen, hozna neki legalább is 100, de hozhatna 150 forintot is. Megteremne a kenyere, két tehén számára elesége, disznót is hizlalhatna, majorságot is tarthatna. Most

pedig veszi a lisztet, tojást, tejet, vaját, zsírt. Hét hold föld már kisbirtok számba megy. Sok földművelő él meg kevesebb földből! Ha megkedveltették volna vele a képzőben a gazdálkodást: anyagi jóllétét mozdították volna elő. Van földje s nem tudja, mit csináljon vele!

Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a tanító a leghivatottabb útmutatója és tanácsadója a falusi népnek a gazdálkodás tekintetében is. A lelkészekre és jegyzőkre nem lehet mindig számítani. Tudjuk jól, hogy a népboldogító eszmék terjesztése a tanítóra marad. Mutasson példát és adjon tanácsot a tanító a gazdálkodásban! Nem a kapa-, kaszaforgatást értjük, mert ehhez minden parasztsuhancz jobban ért mint a tanítóúram; hanem a fatenyésztés, méhészet, selymészet, talajjavítás, gazdasági könyvvitel, állatgyógyítás stb. stb. a gazdálkodás és földművelés terén szerzett újabb vívmányokra és bajokra (fillokszéra, peronospora) hívja fel figyelmüket s alkalmas helyen szolgáljon jó tanácssal, ha van gazdasága, menjen elő jó példával. Már az is haladás, ha a nép a tanító tanácsa és példája folytán gondolkodóvá tétetik. Első lépés arra, hogy őt a hagyományon és gyakran babonán alapuló konzervatív gazdálkodásból kizökkentsük.

A gazdasági ismeretek és ügyességek elsajátítása tehát kiválóan fontos a leendő tanítóra nézve. Pedig — a mint említém — nem nehéz dolog ennek megtanulása! Az elméleti ismereteket a negyedik évfolyamban heti két órán tanítják. Elég idő arra, hogy az értelmes negyedéves tanítónövendék egy jó tankönyvből mindent megtudjon, a mi az alapvetéshez szükséges. A begyakorláshoz ott van az intézet kertje, gazdasági és szőlőtelepe, tehenészet, méhese. A gazdasági gyakorlatokra vonatkozólag üdvös és korszerű rendelet jelent meg a múlt évben. Csakhogy nagy baj az, hogy sok képzőintézetnek még nincs gazdasági telepe. Az a pár ezer forint, a min be lehetne szerezni s felszerelni a tanítóképzők gazdasági telepeit, közvetett úton százezreket kamatozna az államnak. Nyolez, tíz hold föld megtenné; mellé a célnak megfelelő, mintaszerű istálló, pajta, ólak, kút, trágyagödör, két tehén, néhány sertés, baromfi, szekér, eke, borona, egy béres és a tanítóképző gazdasági telepe szemünk előtt áll. Ez volna egyúttal a vidék kisebb gazdáinak s a tanítóknak mintagazdasági telepe.

Mily nagy befolyással van egy ilyen csinnal berendezett, tisztán tartott telep a leendő tanítóra, azt nem szükséges magyarázni! Nincs csunyább egy piszkos, gázos, elhagyatott udvarnál. Sok tanítónál láttam ilyet; a szegénység kandikál ki belőle. Pedig másként volna ott, ha annak idején a tanítóképzőben látott volna csinos gazdasági udvart. De ne csak az udvar legyen csinos, hanem az egész gazdasági telep berendezése czélszerű és a gazdasági épületek mintaszerűek. A növendék annak a környékén van minden nap, tehát csakis szépet lásson, hogy annak idején a maga gazdaságát habár csak megközelítőleg is olyanra tegye. Ismerje meg az intézet földjének talaját, tudja meg, hogy miért van egyik tábláskába ez idén búza vetve s miért a másikba luczerna stb. (vetés-forgás.) Szemlélje a növények fejlődését, tudjon különbséget tenni a vetés minősége között. Ismerje a gabonát a lábán, szemes állapotban s tudja annak értékét, árát. Nézze

meg a hizlalást, etetést, fejést, trágyázást, szántást, aratást, cséplést, kaszálást, gyűjtést stb. Egy kis gazdasági számításra is szükség van, hogy tudja, mibe kerül a munka, a mag s mi lehet a föld makszimális jövedelme, nehogy maga gazdája korábban próbálgasson s reményei megesalják.

Nem kell ezek megtanulásához külön tanóra. Egy séta alkalmas időben a tanárral a gazdasági telepen s az értelmes tanítónövendék tisztában lesz azzal, a mit sokan boszorkányságnak tartanak. A szerdai, szombati délutánok, vagy vasárnapi reggelek legalkalmasabbak erre. Az év minden hónapján, hetében, sőt napján van valami új látni való a gazdaságban. Az sem volna baj, ha a gazdasági felügyelettel naponként, hetenként más-más növendék bíztnék meg, akinek szóval kellene számot adnia a végzett munkáról s a tapasztaltakról. A gyümölcsös, faiskola és méhes körüli teendőket egészen a növendékekre lehetne bízni. Azért maradna idő a tanulásra is.

Nem volna szabad megfelejtkezni a mezőrendőri és erdő-törvény főbb pontjainak ismertetéséről sem. Kisebb, rendezett parasztgazdaságok megtekintése kirándulások alkalmával helyén volna. Uradalmak, nagy gazdaságok megtekintése nem használ sokat, mert azok magasan állanak a tanító viszonyaihoz képest. Az állatgyógyítás elemeinek megtanulásáról sem volna szabad megfejtkezni. A helybeli állatorvos tarthatna évi 10—15 óráig terjedő tanfolyamot, hogy az első segélyadáshoz értene a tanító.

Több képzőintézetben a túlzásba mennek. Gazdálkodási szempontból napszámosmunkát végeztetnek a növendékekkel. Ily eljárással megújíttatják velők a gazdálkodást a helyett, hogy megkedveltetnék. Azután a tanulástól is elvonják őket. Ne ez legyen a fő, hanem a tanítóképzés, melynek keretébe a gazdálkodás tanítása nagyon beleillik.

*

Ezeket bátorkodtam a gyakorlati tantárgyakról elmondani. Nem volt szándékom kimerítő értekezést írni minden egyes gyakorlati tantárgyról külön-külön, csak érinteni akartam egyet-mást. Módszertani tanácsokat meg épen nem volt célom adni. Ehez nincs is jogom. Ismétlem azonban, a mit közleményem elején mondtam, hogy csupán szóvá akartam tenni e tantárgyakat s kartársaim figyelmét óhajtottam egynémely körülményre felhívni, esetleg a hozzászólásra okot s alkalmat szolgáltatni. Ha ez sikerült, célomat elértem. Tény az, hogy a gyakorlati tantárgyak nem részesülnek abban a figyelemben, a melyet megérdemelnének, pedig a tanítóra nézve rendkívül fontosak. Sajnos, hogy a múltban a kormány ép úgy, mint a képzőintézeti tanári karok mostoha gyermekként bántak a tantárgyakkal a tanulókkal és az előadókival. Nem csoda, hogy az általam említett hiányok tényleg megvannak!

Pitymallik, az égen jó jelek látszanak! A tanügyi kormány gondolni kezd a gyakorlati tantárgyakra is. A zene- és a testgyakorlás

tanításnak kérdése már aktuálissá vált; a többire is rákerül a sor s a magyar tanítóképzés terén újabb korszak kezdődik!*

Csáktornya, február.

Margitay József.

* E cikk igen tisztelt írójának egy megjegyzéssel tartozom. Ugyanis M. úr felkért annak kijelentésére, hogy cikke nem reflexzió ama „jeles” közleményekre, a melyeknek egész sora jelent meg a zeneoktatásról lapunkban. De nem is lehet az, mert jelen közlemény még február hónapban küldetett be, és annak közlése szándékosan, az íróval történt közös megállapodás következtében hagyatott az év-záró vizsgálatok most leforgott idejére.

Habár M. úr szerényen nem akar magas igényeket támasztani cikke iránt, mégis legyen szabad nekem, mint szerkesztőnek a t. olvasók figyelmét felhívni erre, nem csak azért, mert élénken festi a tanítóképzőinkben divatozó disz-vizsgálati rendszert; hanem mivel a gyakorlati tárgyaknak több oly kérdéses pontjával foglalkozik, melyeket a kormány is tanulmányoz. (Lásd a rajzoktatás ügyét Okirattár czimű rovatunkban.) A gyakorlati tárgyaktanításról eltérők a vélemények a tanítóképző tanári körökben. Egyik részük e tárgyak fontosságát, cél-szerűségét, szükségét az elemi és ismétlő iskolai oktatás gyakorlati céljaiból, a tanítók társadalmi hivatásából levezetve, nincs megelégedve a mai eredménnyel, azok oktatását jobban kifejlesztetni, nekik több tért adni kívánatosnak tartja; mások meg nézeteiket szintén az eredménytelenségre alapítva a gyakorlati tárgyaknak legalább egy részét, mint az ipar- és mezőgazdasági gyakorlatokat kiküszöbölendőknek vélik. Bármily ellentétesek is a nézetek, abban valamennyien egyet értünk, hogy az ügy abban a fejletlen, rendezetlen zavaros állapotban, a mint jelenleg van, tovább nem maradhat; nagyon érezzük a szükségét annak, hogy tanítóképző intézeteinkben az összes gyakorlati tárgyak: zene, ének, rajz, testgyakorlás, gazdaságtan, ipar tanítását reformálni kell. A kormány ez irányban a kellő lépéseket megtette, a miért annyival inkább köszönettel tartozunk, mert reméljük, hogy ez alkalommal a gyakorlati tárgyak tanárainak helyzete is rendeztetni, illetőleg javíttatni fog. E nélkül a reform tökéletlen munka maradna.

A gyakorlati tárgyak tanításának ügye nem könnyen megoldható, minden oldalú alapos megvitatást kíván, s az elméleti kiképzéssel való kapcsolatba hozása is szükséges: mert az egyoldalú megoldás veszedelmes révpartra vezethet bennünket. A zeneoktatás reformálására üdvös mozgalmat indítottak meg a tanítóképző tanárok ezen közlőnyben. Tájékoztatásul szükségesnek tartjuk kijelenteni, hogy a vitát egyáltalában nem tekintjük befejezettnek, s ha az mintegy félbe szakadt, vagyis inkább alábbhagyott, lapunk csekély terjedelmének s a közgyűlés követelte ügyeknek tulajdonítandó. Szándékunk az elejtett fonalat felvenni s a gyakorlati tárgyak felett a vitát folytatni, hogy ne maradjon ez ügynek egy pontja sem megvilágítás nélkül.

Hozzájárulunk Margitay úr óhajához és szívesen vesszünk a zene, rajz, torna, gazdaságtan és az ipar oktatására vonatkozó közleményeket.

Szerkesztő.

A tanítóképző-intézetek tantervének módosítása.

(Határozati javaslat.)

A tanítóképző-intézet szakiskola, mely bizonyos életpályára készít elő, feladata, hogy megadja növendékének azon szakbeli képzettséget, melyet a néptanítói hivatal sikeres s lelkiismeretes betöltéséhez megkívántatik.

Azonban e szakképzettség csak bizonyos fokú általános műveltségen épül fel. E képzettség csak virága, gyümölcse lehet az

általános nemzeti kultúra közös fájának; oly fegyver, melyet csak általános ismeretekből, a nemzeti műveltség által nyújtott anyagból lehet kovácsolni.

De valamint nem minden fa adja meg a kívánt virágot s gyümölcsöt, s nem minden anyagból készíthető jó fegyver: úgy minden ismeret sem arra való, hogy belőle tanítói szakképzettséget formáljanak. Az általános és szakműveltségnek a tanítóképzésben egymást teljesen át kell hatniuk, s midőn az általános műveltség alapköveit rakjuk le, már a szakképzettség feltételei lebegjenek szemünk előtt. E feltételek mondják meg, hogy mit, mennyit s hogyan merítsünk a kultúra közös forrásából. Nagy hiba volna tehát a tanítóképző tárgyainak köréből az általános képzettség tárgyait kizárni. Tantervünket e tekintetben nem is illetheti vád, legfeljebb azt óhajtanók, hogy mivel az általános műveltség minősége nem közömbös a tanítóképzésnél, igyekezzék annak forrásai-ból előkészítő, praeparandiai osztályok felállításával bővebben meríteni.

Egyesületünk t. választmánya által feladatommá tétetvén a képzőintézeti tanterv módosítására vonatkozó határozati javaslat készítése, ezt nem tehetem anélkül, hogy mindenekelőtt fel ne keressem s ki ne tüntessem azon hiányokat, melyet tantervünk útján átmenvén a gyakorlatba is, gyengítőleg s zavarólag hatnak tanítóképzésünknek úgy általános, mint szakképzettséget nyújtó részére. A hiányok feltüntetése után bemutatom, legjobb belátásom szerint, az orvoslás módjait.

I.

Tantervünknek s tanítóképzésünknek az általános és nemzeti műveltség megadása tekintetében szerény véleményem szerint következő hiányai vannak:

1. A magyar nyelv s irodalom számára kiszabott idő (hetenként 10 óra) nem áll ezen tantárgy fontosságával kellő arányban. A középiskolákban idegen nyelvekre fektetik a fősúlyt, a népoktatási intézetekben a nemzet nyelvét kell előtérbe állítanunk, mint a nemzeti kultúra legsajátosabb kincseinek tárházát. Ezt kell tennünk különösen nekünk, kiknek jó részt idegen ajkú ifjakkal van dolgunk. Zürich-kanton tanítóképzője 19, az osztrák intézetek 5 évfolyamban 24, a szászok 6 osztályban 23 órát fordítanak a német nyelv és irodalom művelésére!

2. A német nyelvnek értéke mai tantervünkben szinte kétesnek mondható, s nem csoda, hogy itt-ott eltöröltetését kívánják. Cél és eredmény nélkül kár is volna továbbra fenntartani. Azonban, ha meggondoljuk, hogy a német nyelv kiküszöbölésével ifjaink egyetlen egy nyelvvel hagynák el a képző intézetet, ez egy nyelvvel kérnének maguk számára műveltek társaságában helyet, tanulmányaikban ez egy nyelv kis körére volnának mindenkor utalva, s anyanyelvök szabályait semmiféle más nyelv törvényeivel egybevetni nem tudnák: akkor lehetetlenség, hogy azokkal szavazzunk, kik a német

nyelv eltörlését kívánják, hanem inkább azt sürgetjük, hogy az eddigi csekély óraszám (10 óra) felemeltessék s praktikusabb beosztással több eredmény biztosíttassék.

3. A földrajz, „ancilla historiae“-ként, heti 4 órával szerepel a történelmi oktatást megelőzőleg a tanítóképző I. s II. osztályában. Két óra körébe van szorítva Magyarország, Ausztria s egész Europa, más két óra keretébe a többi világrészek s a természeti és csillagászati földrajz, holott Magyarország részletes s beható ismertetése maga megkívánna heti két órát, ugyanannyit Ausztria, Európa többi országaival. A földrajz hátralevő része tehát már új órák felvételét teszi szükségessé. A tantárgy paed. értéke pedig azt kívánja, hogy ne csak a történelem előtt egyengessük vele az utat, hanem, mint önálló tantárgyat, vigyük el a tanfolyam végéig.

4. Mint egyházi téren működő s egyházam iskolái iránt már hivatásomnál fogva is a legmelegebb érdeklődéssel viseltető egyén, lehetetlenség, hogy aggodalommal ne lássam azon szűk mértéket, mellyel a mai tanterv az egyházak leendő tanítói számára a vallás-erkölcsi képzés keretét megjelöli, összesen 6 órát adván a három első évfolyamnak, a IV.-nek semmit! A tanterv készítői bizonyára elégedték, hogy vannak felekezetek, melyek régi traditio szerint nem „katechétákra“, hanem tanítóikra bizzák a népiskolai vallásoktatást, a melyek tehát nem elégedhetnek meg azzal, hogy ifjaik, leendő tanítóik s hitoktatóik, anynyira a mennyire, csak „lelki gondozásban“ részesüljenek, hanem megkívánják, hogy azok vallásuknak minden dolgaiban s tanaiban, ezek módszertanában s tanítási gyakorlatában teljes jártassággal bírjanak. A szászországi kir. tanítóképzőkben 6 év alatt 23 órát fordítanak a vallási tárgyakra, a poroszországiakban 3 év alatt tizet!

A fenti négy pontban elsorolt hiányok megszüntetésére ajánlom az általános műveltséget nyújtó tárgyaknak következő beosztását:

1. A magyar nyelv s irodalom taníttassék 16 órában, 6 órát számítván az I., 4 órát a II., 3—3 órát a III. s IV. osztályra. Az I. osztály tananyaga legyen: 3 órán nyelvtan, 2 órán olvasás, beszédgyakorlat s szavalás, 1 órán helyesírás s fogalmazás; a II. osztályé: 2 órán stilisztika s retorika, 1 órán olvasás s szóbeli előadás, 1 órán irálygyakorlat; a III. osztályé: 2 órán poëtika, 1 órán olvasás s irálygyakorlat a IV. osztályé: 2 órán (főleg ujabbkori) irodalomtörténet, 1 órán az összes tananyag ismétlése s módszeres feldolgozása (a népiskolai anyanyelv-oktatás módszertana).

2. A német nyelv elsajátítására fordíttassék összesen 12 óra, 4 az I., 3 a II., 3 a III. s 2 a IV. osztályban, még pedig akként, hogy a nyelvtani szabályok s formák begyakorlása minden osztályban csak 1—1 órát vegyen igénybe, a többi olvasásra, olvasmány-értelmezésre, fordításra, beszéd- s írásgyakorlatokra használtassék fel.

3. A földrajz számára jelöltessék ki 7 óra, 2—2 óra az I., II. s III. osztály, 1 óra a IV. osztály tárgyait. Az I. osztály tananyagát képezze Magyarország, a II. osztályét Ausztria s Európa többi orszá-

gai, a III. osztályét a többi világrészek s a természeti és csillagászati földrajz, a IV. osztályét az összes anyag összefoglaló ismételése és módszertani feldolgozása.

4. A hit- és erkölcstan tanítására jelöltessék ki 10 óra, abból juttatván 3—3 órát az I., II. osztálynak, 2—2 órát a III. s IV. osztálynak, de kimondandónak vélem, hogy a IV. osztály órái főképen módszertani munkálatokra, a népiskolai vallási kézikönyvek ismertetésére s tanítási gyakorlatokra fordíttassanak.

5. A tárgy nagyobb sérelme nélkül megengedhetőnek tartom, hogy a mennyiségtani szakok (számтан és mértan) óraszámá 13-tól 11-re szállíttassék, a midőn az I. osztály nyerne 4, a II. osztály 3, a III. és IV. osztály 2—2 órát hetenként. Hogy ismét külföldi példákra hivatkozzam: Poroszországban s Ausztriában ugyanezen óramennyiségben tanítják a matematikát és mértant.

Az általános képzésre vonatkozó egyéb kisebb módosításokat bátor leszek az alant közlendő táblázatos óra-terven bemutatni.

II.

Áttérve tantervünknek szakképzettséget nyújtó részére abban a következő hiányokat találtam:

1. A IV. évfolyam el van halmozva az általános műveltség tárgyaival, úgy hogy ennek folytán csak helylyel-közzel léphet a népiskolai gyakorlat szolgálatába.

2. A részletes módszertan, mint külön tantárgy, szűk körre van szorítva, s nem áll a tanító-képző többi tárgyaival szerves kapcsolatban.

3. A tanítóképző-intézet növendékeinek nincs alkalmuk arra, hogy a népiskola külső s belső életét igazán megismerjék s annak tanrend-szerébe, fegyelem- és rendtartásába magukat beleéljék.

4. A szakképzés elméleti része, mely a tanítóképző legnehezebb, a philosophiával határos tárgyait foglalja magában, oly időben lép fel, a midőn a növendékek elméje arra még kellőképen előkészítve nincs. Tapasztalatból mondhatom, hogy a test- és egészségtan, mai részletességével, nehéz az I. osztálynak, a lélektan s logika még nehezebb a II. osztálynak.

5. A II. osztály számára előírt tanítási látogatások nem vezetnek a „tanítás figyelmes megsejtelésére“, mert a tantervben a növendékeknek ez irányú útbaigazításáról nincs eléggé gondoskodva; nem ad a tanterv alkalmat arra, hogy a látogatások idején szerzett tapasztalatok meg is beszéltessenek s didaktikai és methodikai elvek leszármaztatására használtassanak fel.

6. A tanterv nem gondoskodott arról, hogy a szaktanárok folytonos érintkezésben legyenek a népiskola gyakorlatával, s hogy a növendékek szakképztségének megadásához ők is hozzájáruljanak, a miáltal működésök könnyen középiskolai jelleget vesz fel s nem vezet az általános műveltségről szakképzettségre.

7. A tanítói szak-műveltség kiegészítő részéül tekintvén a kántori s organistai teendőkhöz való jártasságot, e helyen kell kiemelnem tantervünknek egyik legfeltűnőbb hiányát s fogyatkozását:

a zene- s énekoktatásról szóló rész követelményeinek elégtelenségét s hézagosságát. Hetenkénti 14 óra és semmitmondó általánosságok a tanterv utasításaiban: valóban nem arra valók, hogy valaki, azokon a képző-intézeti zene- és énekoktatás bonyolult szervezetét felépítve, az egyházi zene-művészet ápolására s fejlesztésére „mestereket” neveljen.

Nézzük most már, hogy a szakképzés e hiányaival szemben a javításnak minő eszközei állanak rendelkezésünkre!

1. Az általános képzettséget nyújtó tárgyak közül a hit- és erkölcstan, mennyiségtan, földrajz, történelem, természetrajz és természettan lehetőleg befejezést nyerjenek már a III. tanév végén, s a IV. évfolyamnak ezáltal megkevesbedett órái úgy osztassanak be, hogy a negyedéves növendékek a gyakorló-iskolai tanításon bármikor jelen lehessenek, s hetenként mintegy 10 órában a tanítás gyakorlata körül lehessen őket alkalmazni. E végből az említett tárgyak óraszámát következőleg állapíttassék meg: a hit- és erkölcstanra essék hetenként 2, a mennyiségtanra 2, a földrajzra 1, a történelemre 1, a természetrajzra 1 s a természettanra 1 óra.

2. A részletes módszertan osztassék szét akként, hogy minden szaktanár maga adja elő a tanfolyam végén a IV. osztályban saját tárgyának részletes, annak történelmére s irodalmára és kiterjeszkedő methodikáját, mely előadások alapját képezzék a tanári kar által közösen megállapított didaktikai s methodikai alapelvek, az érvényben levő tanterv, a gyakorlóiskola részletes tanmenete s a gyakorlóiskola kézikönyvei.

A beszéd- és értelemgyakorlat, az írva-olvasás s általában a népiskola I. osztályára vonatkozó részletes módszertant tanítsa az általános oktatástan után a III. évfolyamban a gyakorlóiskola vezetője.

3. A negyedéves növendékek, a tantervben megállapított próbatanításokon kívül, hetenként 6—8 órában bizonyos sorrendben, kellő előkészítés s felügyelet mellett, valóságos tanítókként alkalmaztassanak a gyakorló-iskolában, kik nemcsak kiszakítva tárgyalnak le egy-egy leckeét, hanem az elemi népiskolai nevelés és oktatás minden mozzanatára kiterjedő rendes tanítói munkát végeznek a számukra kijelölt időben és osztályban. Igen természetes, hogy ezen rendszer mellett a gyakorlóiskola csak osztott lehet, s hogy az ily „rendes” tanításokat kellő előkészítésnek s írásbeli praeparációnak kell megelőzni, és lelkiismeretes kritikának kell követni.

4. Az elméleti paedagogia első tárgya a test- és egészségtan a II., a lélektan s logika a III. évfolyamban taníttassék, mind a kettő 2—2 órában; a neveléstan a neveléstörténelemmel s iskolai szervezéssel együtt — hetenkénti 4 órában — képezze a IV. évfolyam tárgyát. A III. évfolyamnak azonkívül heti 2 órában penzumául vétessék fel a neveléstantól elválasztott általános oktatástan kapcsolatban a népiskolai I. osztály tárgyainak methodikájával.

5. A II. évfolyambeli növendékek hospitálásainak eredménye beszéltessék meg havonként legalább egyszer az igazgató s az egész ta-

nári kar jelenlétében, a midőn a további teendőkre nézve a növendékek utbaigazítást is nyerjenek.

6. Hogy a tanítóképző-intézet szaktanárai a gyakorlóiskolával folytonos összeköttetésben álljanak s a tanítóképző gyakorlata szerves egységet képezzen a gyak.-iskola működésével: 2. s 5. pontban foglalt azon intézkedéseken kívül, hogy a szaktanárok tanítsák a részletes népiskolai módszertant s a hospitálások eredményeinek megbeszélésében részt vegyenek, ajánlom még a következők életbe-léptetését:

a) A szaktanárok tárgyük egy-egy nagyobb részének befejezése után jelöljék ki abból a népiskola tananyagát, utaljanak az ott megkívántató tanítási módra, bizonyos időközökben tartsanak a gyak.-iskolában minta-tanítást, s annak nyomán tartassanak a növendékekkel próbaleckéket. Mindezt legsikeresebben tehetik a II. évfolyam vége felé.

b) A III. s IV. évfolyam próbatanításain a szaktanárok is jelen legyenek, ha a tételek tárgyaikhoz tartoznak.

c) A IV. osztály rendes tanításainak előkészítésein s bírálatain, havonként legalább egyszer az igazgatóval együtt e szaktanárok is megjelenjenek.

d) A gyak.-iskola részletes tanmenetét az intézeti tanmenetek megállapításánál a szaktanárok figyelembe vegyék, s a gyak.-iskola működését általában mindig szemmel kísérik.

7. A zeneoktatás sikeresebbé tétele céljából kettőt kívánok: a) az órák számának szaporítását, b) a tananyag pontosabb beosztását.

A zenetanár óráinak száma 14-ről emeltessék fel 26-ra, és pedig akként, hogy itt-ott csoportok alakításával egy-egy növendékre essék az I. évfolyamban 6, a II-dikban 8, a III-dikban 4, a IV-dikben 4, s így összesen 22 óra.

Az anyag beosztása legyen következő:

- I. osztály: 1 órán zeneelmélet, énekgyakorlat s egyh. ének, 4 órán (2 csoportban 2—2 órán) zongorajátszás, 2 órán hegedűjátszás;
 - II. osztály: 1 órán énekgyakorlat s egyh. ének, 2 órán (2 csoportban 1—1 órán) zongorajátszás, 4 órán (2 csoportban 2—2 órán) orgonajátszás, 2 órán hegedűjátszás, 1 órán zeneszerkesztés;
 - III. osztály: 2 órán (2 csoportban 1—1 órán) orgonajátszás, 1 órán hegedűjátszás, 1 órán zeneszerkesztés;
 - IV. osztály: 2 órán (2 csoportban 1—1 órán) orgonajátszás, 1 órán hegedűjátszás, 1 órán zeneszerkesztés s a népiskolai énektanítás módszere.
- I., II., III. s IV. osztály együtt: 1 órán karének.

III.

A mondottakat összefoglalva s csoportosítva, van szerencsém az általam kontemplált általános óratervet s vázlatos tananyag-felosztást — a régivel szembe állítva — a következő táblázaton bemutatni:

Óraterv s tan-

Sorsz.	Tantárgyak	1882. évi óraterv						A hatá-	
		I. oszt.	II. oszt.	III. oszt.	IV. oszt.	A nő- vendé- kekre	A ta- nár- okra	I. osztály	Heti óra
1	Hit- és erkölcsstan	2	2	2	—	6	6	a) bibl. tört. 2 b) káté 1	3
2	Neveléstani tárgyak és gya- korlati tanítás	3	3	4	5	15	15		—
3	Magyar nyelv és irodalom.	3	3	2	2	10	10	a) nyelvtan 3 b) olv. beszéd. 2 c) helyesír.fogl. 1	6
4	Német nyelv	3	3	2	2	10	10	a) nyelvtan 1 b) olv., fordít., beszédgy. 2 c) helyesírás 1	4
5	Menyiségtan a) számtan b) mértan	3 —	2 2	2 1	2 1	13	13	a) számtan 2 b) mértan 2	4
6	Tört. tárgyak: a) földrajz,	2	2	—	—	4	4	Magyarország	2
	b) történelem s alkotmánytan	—	—	3	4	7	7	Világtört.	2
7	Természettud. a) természettud.	2	2	2	—	6	6	állattan, növénytan	2
	b) természettan, vegytan	—	—	2	3	5	5		—
	c) gazdaságtan	—	—	—	2	2	2		—
8	Enek és zenetan	4	4	4	2	14(?)	14	a) ének 1 b) zong. 2—2 c) hegedű 2 d) karének 1	6
9	Szépírási és rajzolás	3	2	1	1	7	7	a) szépírási 2 b) rajz 2	4
10	Testgyakorlás	2	2	2	2	8	4	testgyakorlat	2
11	Házipar a körülmények sze- rint taníttatik.							A házipar	
	Összesen :	27	27	27	26	107	103		35

anyag-felosztás.

rozati javaslat terve s felosztása.

II. osztály	Heti óra	III. osztály	Heti óra	IV. osztály	Heti óra	A növendé- kekre eső heti órák össze- ge.	A tanároknak eső heti órák összege.
a) bibl. tört. 2 b) káté 1	3	a) hit és erk. tan 2 b) tanit. gyak. 1	2	a) egyháztört. 2 b) tanit. gyak. 1 c) módszertan 1	2	10	10
a) test- és egész- ség tan 2 b) hospitálás: $\frac{1}{2}$ naponként 1—1 növendék 1	2	a) lélekt., log. 2 b) oktatástan s I. oszt. módsz. 2 c) tanítási gyakor- lat („próbata- nitás”) 2	4	a) neveléstan 2 b) neveléstört. s isk. szervezés 1 c) előkészítés 1 d) probatanit. 2 e) rendes tanit. 6—8	4	10	10
a) stíliszt. rhetor. 2 b) olv., szav. 1 c) iránygyak. 1	4	a) poetika 2 b) olv. szav., 1 c) iránygyak. 1	3	a) irod. tört. 2 b) módszertan 1	3	16	16
a) nyelvtan 1 b) olv. fordítás, beszédgy. 1 c) helyesírás 1	3	a) nyelvtan 1 b) olv. fordítás, beszédgyak. 1 c) fogalmazás 1	3	a) nyelvtan 1 b) olv., fogal- mazás 1	2	12	12
a) számtan 2 b) mértan 1	3	a) számtan 2 b) mértan 1	2	a) számtan mért. b) ismétlés, mód- szertan 1	2	11	11
Ausztria s Europa többi országai 2	2	A többi világré- szek, term. s csil- lag földrajz 2	2	ismétlés, módszertan 1	1	7	7
világtört. 2	2	Magyarország története 3	3	alkotmánytan, módszertan 1	1	8	8
állattan, növénytan 2	2	asványtan, közet- tan, földt. 2	2	ismétlés, módszertan 1	1	7	7
természettan 2	2	természett., chemia 2	2	ismétlés, módszertan 1	1	5	5
	—	a) gazdaságtan b) kerti munka 2	2	a) gazdaságtan, b) kerti munka 2	2	4	4
a) ének 1, b) zong. 1—1 c) heg. 2, d) karének 1 e) org. 2—2, f) zenesz. 1	8	a) hegedű 1 b) karének 1 c) org. 1—1 d) zene-szerk. 1	4	a) hegedű 1 b) karének 1 c) org. 1—1 d) zenesz. módsz. 1	4	22	26
Szabadk. s mér- tani rajz 2	2	szabadk. s mér- tani rajz 2	2	a) szabadk. s mér- tani rajz, 1 b) módszertan 1	1	9	9
testgyakorlat 2	2	testgyak., tűzoltás 2	2	vezénylés gyakor- lása. 2	2	8	4

fakulatív tárgyképen taníttatik osztályonként heti 1—2 órában

E tervezet szerint, tehát egy-egy osztály óráinak száma 35! Elég sok, de nem több, mint a mennyivel középiskolai növendékeink (a szabadkézi rajzot, éneket s egyéb fakultatív tárgyakat is beleszámítva) rendszeren megterhelve vannak, s még így is kevesebb, mint pl. a berni, zürichi s szászországi tanítóképzők osztályainak óraszámá. S hogy e 35 óra, a gépíes foglalkozást igénylő tárgyak arányos elosztásával, részletes óratervbe is foglalható a nélkül, hogy a növendékek a napnak hevét és terhét különösen éreznék: arra nézve szabadjon példaképen bemutatnom az I. s IV. osztálynak e tervezet szerint készült következő két leczkerendjét:

Óraterv a tanítóképző-intézet I. osztálya számára.

Órák	8—9	9—10	10—11	11—12	1—2	2—3	3—4	4—5	5—6
Hétfő	Vallás	Meny-nyiség-tan	Termé-szet-rajz			Szép-írás	Magy.	II. o.-al Test-gyak.	
Kedd	Magy.	Föld-rajz	Tör-ténet	Hege-dű játszás		Ének (zenet.)	Német		
Szerda	Magy.	Meny-nyiség-tan	Német	Szabk. s mért. rajz		Zongo-raját. (A. csa-pat)	Zongo-raját. (B. csa-pat)		
Csütörtök	Vallás	Földr.	Term. rajz			Szép-írás	Magy.	II. oszt. Test-gyak.	
Péntek	Vallás	Meny-nyiség-tan	Történ.	Hege-dű játszás		Magy.	Német		
Szombat	Magy.	Meny-nyiség-tan	Német	Szabk. s mért. rajz	II—IV. osztály-lyal karének	Zongo-raját. (A. csa-pat)	Zongo-raját. (B. csa-pat)		

Óraterv a tanítóképző-intézet IV. osztálya számára.

Órák	8—9	9—10	10—11	11—12	1—2	2—3	3—4	4—5	5—6
Hétfő	Gyak. isk. teendők (rendes tanítás, hospitálás)		Ma-gyar	Paedag.	Rajz	Gyak.-isk. teendők		Term. rajz	III. o. al Test-gyak.
Kedd		Gyak. isk. teendők	Próba-tanítás	Vallás	Hege-dű játszás	Gyak.-isk. teendők		Meny-nyiség-tan	Német
Szerda		Gyakorló-isk. teendők		Paedag.	Zenesz. (ének)	Törté-nelem	Föld-rajz	Mező-gazda-ság	
Csütörtök		Gyakorló-isk. teendők	Magy.	Vallás		Gyak.-isk. teendők		Termé-szettan	III. o.-al Test-gyak.
Péntek		Gyakorló-isk. teendők	Próba-tanítás	Paedag.	Orgona játszás	Gyak.-isk. teendők		Meny-nyiség-tan	Német
Szombat	Gyakorló-isk. teendők			Paedag.	I—III. osztály-lyal karének	Előké-szt. és bírálat	Magy.	Mező-gazda-ság	

IV.

Végül meg kell emlékezni a fenti táblázaton kimutatott 134 órának a tanári kar tagjai közti felosztásáról is.

Mivel intézeteink tanárai eddig a tanterv szerint csak 104 órát töltöttek be, e határozati javaslat tervezete szerint pedig 134 óra volna betöltendő, ennél fogva nemcsak némely szak- s óraadó tanár óráinak számát kellene szaporítanunk, hanem egy új rendes tanerőnek alkalmazása is szükségessé válnék. Ily bővítések mellett a tanórák felosztása következő lehetne:

1. Az igazgató	
tanítja a II. oszt.-ban 2 órán a test- s egészségtant,	
a III. " " 2 " a lélektant s logikát,	
a IV. " " 4 " a neveléstant s neveléstörténetet,	
jelen van a III. s IV. osztály próbatanításain 4 órán,	
" " a IV. osztály rendes tanításainak előkészítésén s bírálatán heti 1 órán. Heti óráinak összege: 13.	
2. A gyakorló iskola vezetője	
rendes gyakorlati teendőin kívül tanítja a III. évfolyamban	
heti 2 órán az oktatástant s a népiskolai I. osztály tárgyai-	
nak methodikáját. Heti óráinak összege a tanítóképző óra-	
tervén	2
3. Az I. tanár heti óráinak összege	17
4. A II. " " " " " " " "	17
5. A III. " " " " " " " "	18
6. A IV. " " " " " " " "	18
7. A vallástanárr " " " " " " " "	10
8. A zenetanár " " " " " " " "	26
9. A rajz és szépirás tanárának óraszám	9
10. A testgyakorlat " " " " " " " "	4
Összesen:	134 óra.

Mely határozati javaslatot beterjeszti s tanítóképző-intézeti tanári egyesületünk t. tagjainak szíves figyelmébe ajánlja

Sopronban, 1890. július hó 15.

Kapi Gyula

tanítóképző-int. igazgató.

Irányelvek tantervünk javításánál.

Első elvem az, hogy a meglévő alaptól kell kiindulnunk; fogadjuk el a jót, tartsuk meg és fejlesszük. A hibásat alakítsuk át s csak ha másként nem lehet, változtassunk rajta gyökeresen.

Ez oknál fogva alapul elfogadom az 1882-iki négy osztályra szóló tantervet, ámde a vezérelvek nálam mások, mint ott.

A tanítóképző intézetek célja.

A cél kettős: a) nevelés, b) szakképzés.

A képzőintézeti növendék 15 évvel még úgyszólván gyermek s épen ezen korban rászorul a leggondosabb nevelésre; azért a tanító-

képző-intézetnek első sorban nevelő-intézetnek kell lennie. Mint nevelő-intézet egészen más szempontok alá esik, mintha csak szakintézet volna. Ámde a képzőintézetnek tulajdonképeni specziális célja is van s ez a szakképzés. A nevelő- és a szakintézet egymást kiegészíti; a míg az előbbi általános emberi műveltséget nyújt, addig az utóbbi egy külön osztály specziális ismereteire tanítja a növendéket. A jelölteket neveljük és tanítjuk mind a négy éven át, csakhogy míg az idő első felében az ismeretek szerzése csak eszközül szolgál a nevelésnek, addig a másik időszakban a nevelés is — a szakképzettség megszerzése céljából — az ismeretszerzés szolgálatába áll.

A tanítóképző-intézet két részre oszlik: az első két év a nevelés szolgálatában állván, az általános ismeretek szerzésére használandó fel; a másik két esztendő a paedagogiai ismeretek és ügyességek elsajátítására való.

A nevelés célja általában véve közös, minden nevelő-intézetnél ugyanaz t. i. az erkölcsre való törekvés. Minthogy azonban a tanítóképző-intézet nem csak nevel, hanem egy pályára is előkészít, azért az intézet feladatát, illetőleg nevelése céljait élesebben kell szemügyre vennünk.

A tanítóképző-intézeti nevelés célja hármias:

1. általános emberi,
2. specziális hazafias magyar,
3. specziális paedagogiai.

Az általános emberi célzt a legpregnansabban fejezzük ki a valóság erkölcsös neveléssel.

A vallás és az erkölcs az emberi érzelemből fakadó legszebb virágok. Az érzelmek lévén alapjuk, az emberi szellem érzelmi oldalára kell a legfőbb súlyt fektetnünk, ha az általános nevelési célzt el akarjuk érni. Az érzelmek és a vágyak akaratunk leghatalmasabb hajtókerekei s így érzelmeink ápolásával az akaratot is ápoljuk. Ámde az érzelmek jóságát, azok fokozatát s a leghelyesebbek közötti választást értelmünk eszközli; úgyszintén akaratunknak regulátora újra az értelem; mert a jó és rossz közötti különbségnek megállapítása első sorban értelemi munka s csak ezután érzelmi; e kettőnek egyezése — t. i. az értelemnek és érzelemnek — adja meg az akaratnak a jóra, a helyesre való irányulását s lesz belőle jellemiszilárd és erkölcsös akarat.

Ezekből világos, hogy a vallás erkölcsös nevelésnél az érzelmfejlesztés épen oly fontos mint az értelemé, s ebből magyarázható meg a hittani és történelmi tárgyaknak fölénye és fontossága a tantervben a többiek fölött.

A másik cél, melynek a hazafiaság érzelme képezi alapját, nálunk specziális magyar, s annál fontosabb, minél nehezebben kell az idegen, nemzetiségünket elnyeléssel fenyegető, elemekkel küzdenünk. Világpolgárságra törekedni a magyar nemzetre nézve annyit jelent, mint az enyészet torkába rohanni; ez nemzeti erejének, tehát fenállásának létokát semmisítené meg. A hazafias érzelemnek ápolása tehát intézeteinkre nézve alapfontossággal bír. Ez érzelmet az általános valláserkölessel a legszerencsésebben össze lehet kapcsolni, s igen jól

lehet együttesen ápolni hazánk művelődés történelmének alapján.

Az érzelmek értelmi belátás nélkül ingadozók s az embernek nem adják meg azt a határozottságot, tetteiben nélkülözzük azt a következetességet, mely a fenkölt jellemnek alapja s melyre minden nevelésnek irányulnia kell. Azért értelmünket parlagon hevertetnünk nem szabad, hanem nyújtunk neki táplálékot, még pedig a javából, hogy azon erejét gyakorolva, s az erkölcsi élethez szükséges rugékonyságát megtartva, a jó érzelmeknek hű társa legyen, s a kívánságok által sokszor rossz útra tévedő akaratnak hatalmas zabolája. Ide tartoznak az emberi szellem legbecsesebb vívmányai: a tudományok. Csakhogy a nevelőoktatásnál ezek nem öncélok, hanem arra szolgálnak, hogy a növendék érdekét felköltsék s úgy irányozzák, hogy több és több nehézségnek legyőzésével az akarat egyre aczélosabb legyen s az érzéki gerjedelmeknek is könnyebben tudjon ellentállni. Az emberi ismeretek kiválasztásánál azonban nagy óvatossággal és körültekintéssel kell eljárunk. Először is a tudományok tere végtelen, azokból csak a legkisebb részt választhatjuk ki eszközül céljaink elérésére, s másodsor itt sem azokat választhatjuk ki, melyek talán a tények összeköttetésénél fogva a tudományra nézve fontosak, hanem azokat, melyeknek a növendékre nézve pszichológiai becsük van. Ha két ismeret pszichológiailag egyenlő becses, ámde a kettő közül választásunk csak az egyikre eshetik, akkor azt választjuk, a melynek a növendék későbbben nagyobb hasznát veheti; a hasznosság elvének több concessiót tennünk nem szabad, ha az iskola nevelő feladatát kockára tenni nem akarjuk. Hogy egyes tudományoknak a tanító későbbben hasznát veheti és veszi is, az az illető tárgyak nevelő befolyásán és paedagogiai kezelésén nem változtat semmit. A tudományokat nem logikai, hanem pszichológiai tekintetek szerint rendezi a körültekintő paedagogus, más szóval a szak-tudományból iskolai tudományt csinál. Ezt soha tekinteten kívül hagyunk nem szabad; ha egy tudomány tanításáról van szó a nevelőiskolában, akkor a legelső dolog az alkalmas anyagnak kiválasztása s a második annak paedagogiailag helyes kezelése.

A tanítóképző-intézet két első osztályának célja tisztán a nevelés legyen, tanítása pedig nevelőoktatás. A tantárgyak okoskodásunk szerint első sorban érzületi anyagot tartalmazzanak, második sorban értelmet. Az érzületi anyag par excellence a hittan és a történelem. Ezek képezzék a középpontot, mely köré a többi tárgy csoportosul. Az ember élete itt a földön s előkészítése a túlvilágra, azt hiszem a legérdekesebb és legbecsesebb tantárgy.

Ebből többféle következik.

1. A hittannak nem szabad tantervünkől hiányzania; ez paedagogiailag oly fontos tantárgy, hogy nélküle minden tanterv hiányos. Magát a tananyagot meghatározhatják, sőt meg is kell határozniok a theologusoknak, ámde a mennyiséget s a kezelés módját a paedagogus dönti el. Ez hittani oktatásunknak, különösen módszertani tekintetben, nagy hasznára válnék. Ezen kívánságom mellett szól az a körülmény is, hogy a tanítóképző-intézetek és a népiskolák közt — ha azt akar-

juk, hogy működésük kölcsönösen egymásra jó hatással birjon — sokkal szorosabb viszonyoknak kellene lenni, mint most van. Népiskoláink nagyobb része felekezeti jellegű, tehát a képzőintézeteknek nagyobb-részt és túlnyomóan felekezeti színezettel kell bírniok. Az állam a tanítóképzésért sokat áldoz; tanítóképző-intézeteivel fejlesztőleg hatott a felekezetek hasonló intézeteire, a mennyiben egészséges versenyt létesített. Mindazonáltal a mostani állapot nem mondható egészségesnek, mert a felekezetek az állami iskolákból kikerült tanítót rossz szemmel nézik, másodszor pedig azért, mert tantervéből hiányzik a legfontosabb nevelő tantárgy: a hit és erkölcsstan.

2. Nemzetünk multjának ismeretére sokkal nagyobb gondot kell fordítanunk, mint eddig tettük. Nekünk nem történeti események tudása s nem azoknak oknyomozó kezelése kell, hanem a szó valódi értelmében művelődés történelem. A nép keletkezése, fejlődése, harczai, családi, egyházi és politikai élete, örömeinek s bánatának kifejezése stb. stb. képezik a történelem anyagát, nem pedig a királyok, lázadók és híres verekedők viselt dolgai. A politikai történelem folyása csak keretül szolgáljon a művelődés történelemnek, a mely szolgálatába veszi nem csak az egyház, az irodalom és a nevelés történetét, hanem magához öleli a zenét (s annak történetét) s a rajzot (különösen az építészeti motívumokat) is. Így szolgáltatja a történelem a középpontot, a gerinczet, a melyhez a többi tantárgy támaszkodik, a nélkül, hogy azok önállóságukat elveszítenék.

3. A hazafias magyar műveltségre legfontosabb tantárgy a magyar nyelv. A nyelv már magában véve is fontos eszköze a nevelésnek, mert az a léleknek azon szerszáma, melynek segítségével a legtöbb érzelmet, indulatot és ismeretet közölhetjük felebarátainkkal, s viszont azokét megérthetjük. A nyelvkutatás hármas cél felé tart: 1. megszerzi a nyelvkincset s annak technikáját, 2. ügyessé tesz ezen technika kezelésében, 3. megismerteti az irodalom alapvető s példányszerű műveit. Nyelvében él a nemzet. A ki hazája nyelvét nem bírja, kezelésében ügyetlen s a nemzet nagy szellemeinek műveit nem ismeri, az hazáját soha sem szeretheti oly bensőséggel, hogy úgy mondjam, annyira átszellemülve, mint azt szeretnie kell. A nyelv ismerete azonban még más tekintetben is fontos. Ismereteink nagyobb részét a nyelv segítségével szerezzük meg s minthogy minden nyelvnek szelleme más, mindegyik egy sajátos nemzeti gondolkodás módnak a kifejezője, azért a haza nyelvén szerzett ismereteinken is bizonyos nemzetiessé románcz fog elterülni. A nyelvnek bírása szóban és írásban, ez nyelvi oktatásunknak első célja, a grammatikai ismeretet amugy is magával kell hoznia a növendéknek, de meg saját nyelvének szabályait, legjobban tanulhatja meg egy idegen nyelv grammatikáján. Ez állapítja meg a német nyelvnek fontosságát tanítóképző intézeteinkben; melyre sokkal nagyobb gondot kellene fordítani, mint az jelenleg a legtöbb helyen történik. A nyelvi oktatásnak koronája a nemzeti irodalom remekeivel való megismerkedés. Nem izlelgetésről van itt szó, hanem valódi élvezésről, melyhez azonban pszichológiai és logikai ismeretekre van szükségünk. A philosophiának propedeu-

tikája ugyanily szolgálatokat tesz az irodalomnak és paedagogiának is. Ezekből világos, hogy psychológiára és logikára okvetetlenül szükségünk van már a szakintézet előtti kurzusban is. A nemzet szellem öröksainak műveit megérteni, azokat élvezni s tanításaikból hasznot húzni csak az képes, a ki a művekkel hosszabb ideig s behatóan foglalkozik. Azért irodalmi oktatásunknak súlypontja az olvasmányokra esik. Őt írónak műveit alaposan ismerni hasonlíthatatlanul nagyobb haszonnal jár, mint akár száz írónak legteljesebb életrajzi adatait tudni. Az irodalmi remekék subjectiv méltatásához az utat az irány és költészettan egyengeti s az olvasás maga befejezi. Az objectiv méltatás vagyis, hogy az író nemzete műveltségére és haladására mekkora befolyást gyakorolt — a művelődés történelemnek a feladata.

4. Az emberre környezete, a természeti viszonyok, a földrajzi fekvés, sőt a veleszületett race-jelleg és temperamentum is a legnagyobb befolyást gyakorolják. Ezeknek ismerete okvetetlenül szükséges, ha valamely nemzetnek akár múltját, de még inkább jelenét meg akarjuk érteni. Az ember mindenütt a középpont; legalább az iskolai tudományokban folyton folyvást szemünk előtt lebegjen a kapocs, mely az ember és az illető tudomány objectumai közt fenáll. Így fogva fel a dolgot könnyen, meghatározhatjuk a külvilágra vonatkozó tantárgyak körét és tartalmát. A geografia társító tudomány; előadja a különféle emberi raceok jellegét, elterjedését és néppsychologiai jellegét; ez az ethnográfia s ehhez tartozik az antropológia is, a mely épen azért a legnagyobb gondoskodásunkat érdemli meg. Vázolja a földet mint az embernek lakóhelyét minden természeti viszonyaival együtt; ez a természettudományi földrajz, a melyhez a természetrajz a legkönnyebben és természetesebben hozzá simulhat. Végre tárgyalja földünket, mint a nagy mindenség egyedét s ez a matematikai földrajz; mely miként neve is mutatja a mennyiségtannak (geometriának) legszerencsésebb alapja. A természet erőit a kémia és fizika tárgyalja. E két tudomány praktikus hasznához és voltához szó sem fér, de nevelő hatásokról a vélemények meg nem egyeznek. Ugyanis e tárgyak alapos tanításához oly széles alap szükséges, gyökereinek oly sok szála nyúl be a practicus életbe, hogy iskolai tudománnyá tenni nem igen sikerül s az egész nevelő-intézet célját veszélyeztethetné. Azért én a kémiát és fizikát inkább úgy tárgyalnám, mint a tanítóra nézve szükséges tudnivalókat s helyet adnék nekik a tanítóképző intézet második szakaszában, a mely a 3-ik osztálylyal kezdődik. Itt azonban a tárgyat technikai alapon tanítanám. A gyógyszerterek, gyárok és más laboratoriumok tulajdonképeni iskolái a kémiának; a mi pedig a fizikát illeti, ez a gyárakon kívül még a növények közreműködését is kívánja, mert a tudásnak a kezelés ügyességével kell összekötve lennie. A tanító képes lesz ily tanítás után az iskolában szükséges fizikai s részben kémiai szerszámok nagyobb részét sajátkezűleg elkészíteni. Ebből látható, hogy én e két tárgyat tisztán praktikus alapon akarom taníthatni.

5. A mennyiségtan régi időktől fogva tárgyat képezte minden iskolának, s ezen tekintélyes állását nem csak megtartotta a jelen idő-

ben is, hanem hova tovább fontosságban és tekintélyben még gyarapodott. A matematika nem csak tartalmánál fogva fontos mint tudomány, de különösen fontos módszerénél fogva. A mi tartalmát illeti, a matematika „a tiszta és az alkalmazott tudományok propaedeutikája”; a módszer pedig a matematikában a legtisztább, legvilágosabb, mert a matematikának van szüksége a legkevesebb premissára, a legkevesebb hypothesisre; továbbá tiszta abstractiójával lehetségessé teszi a nagyon világos és megszakítás nélküli okoskodást. Ez okból a matematikát már igen korán, t. i. a növendékek fiatal korában, lehet tudományosan előadni, s azok érdeklődéssel és kedvvel tanulják a dolgokat; ez biztosítja a matematikának azt a formális képző erőt, melyet mostanáig még senki sem vont kétségbe. Ámde, ha valamely tudományban helyén van az óvatosság nehogy egy oldalú formalizmusba esünk, akkor a matematikában különösen óvakodnunk kell ettől. Ez okból keresnünk kell azokat a számos szálakat, melyek a matematikát a többi tudománnyal összekötik s ily módon mindkét oldalon erős érdeket felköltöni törekedjünk. A geografia, fizika és kémia különösen alkalmasok matematikai kezelésre.

Mielőtt tovább mennék, legyen szabad egy megjegyzést tennem, mely ugyan közgyűlésünk más tárgyára vonatkozik, de melyet itt is meg kell említenem, minthogy propositióim nagy része attól függ, vajjon a felvétel oly szellemben lesz-e rendezve, mint én kontemplálok vagy sem. A tanítóképző intézetbe felvehetők azok, a kik a közép vagy polgári iskolák 4 osztályát jó sikerrel végezték be, vagy pedig a magyar nyelvből, történetből, földrajzból és mennyiségtanból felvételi vizsgálatot tesznek. Tantervünk mindezt tekinteten kívül hagyja, minthogy az első osztályban mindazokat a tárgyakat tanítják ugyanazzal a terjedelemmel, mint a melyeket és minő terjedelemben a felvételi vizsgálatnál kívánták. Ez nem csak idő pazarlás, hanem egyenesen lustaságra való szoktatás, mert egy közép tehetségű növendéknek az első osztályban alig van valami kis tanulni valója. Vagy igazán tudják a felveendők az illető tárgyakat, s akkor egy kis ismétlés után folytathatjuk az illető tantárgyakat, vagy ha nem eléggé jártasak, akkor ne vegyük fel; ha pedig rá vagyunk szorulva a készületlen elemekre is, akkor állítsunk inkább számukra egy előkészítő tanfolyamot. Ha tantervünket ezen elvek szerint rendezzük be, akkor a felvételi vizsgálatnál kívánt tantárgyakat többé ugyan abban az alakban nem tanítjuk, hanem a tanterv folytatja ott, a hol a növendékek elhagyták.

A szakképzés.

Többször említettem már, hogy a tanítóképző-intézet 2 utolsó éve a szakképzés szolgálatában álljon. Ez azonban korántsem azt jelenti, hogy a 3-ik és 4-ik iskolai évben a paedagogiai tárgyakon kívül más tantárgy elő nem fordulhat, hanem igen is azt, hogy a többi tárgyak is a paedagogiának álljanak szolgálatába. A physiológiát s a vele kapcsolatot álló psychológiát a növendékek már a két első évfolyamban fejezték be, úgyszintén az erkölestant. A harmadik és ne-

gyedik évfolyamnak most az a teendője, hogy a nyert alapra építse fel a paedagogiai épületet. Kettős célzt kell elérnünk: egy theoretikust és egy praktikust. A theoretikus abban áll, hogy az erkölcs tan fonalán határozzuk meg a nevelés teoriáját, a többi közt annak fogalmát, lehetőségét, határait, célját és eszközeit; továbbá a házi nevelés kérdéseit s végre (jól bőven) az iskolai vagyis tömeges nevelés kérdéseit kell tárgyalnunk. A praktikus cél a theoretikusból sarjadzik s annak tulajdonképen folytatását képezi; ez három részre oszlik: 1. A tanítás általános, psychológiában gyökerező s ezzel együtt tárgyalandó, részére; ez az általános tanítástan; 2. az egyes tantárgyak speciális módszerére és kezelése módjára s végre 3. a gyakorlati kivitelre.

A követendő út tisztán áll előttünk, először a theoria s azután a praxis s a mennyire csak lehet az egyik nyomon kövesse a másikat. Sokan azt hiszik, hogy a negyedik év egymagában elég a szakképzettség elsajátítására. Meglehet, hogy Zillere is hivatkoznak, a ki szerint: „Das Volksschulseminar muss im letzten Jahre eine reine Fachschule sein,“ én mégis két évet porponálok, miért? Szem előtt tartom növendékeinknek szellemi gyengeségét, a kikre nem lehet ugyanazt a mértéket alkalmazni, mint a középiskola növendékeire; másodsor többre becsülöm a paedagógikát és paedagógiát, semhogy azzal egy rövid iskolai év alatt el lehet alaposan bálni. A kik nálunk egy évvel elégszenek, azok növendékeinket túlbecsülik, a nevelés tudományát pedig kicsinylik. A két utolsó év közül a harmadik a theoriára fekteti a fősúlyt, a negyedik pedig a praxisra.

Ha tanítóképző-intézet céljának meg akar felelni, akkor különösen nagy s fősúlyt kell fektetnie a gyakorlati kiképzésre. Hiszen nem mechanikus fogásoknak elsajátításáról van itt a szó, hanem a népiskola tananyagának módszeres feldolgozásáról a szaktanárok theoretikus és praktikus vezetése alatt. Minél magasabb osztályba lépnek, annál kevesebb a heti óraszám, melyben a növendékek csak elfogadó szerepre vannak kárhoztatva s annál nagyobb az önképzés szüksége. Minél többet tanulnak a növendékek kezdetben a tanárok utmutatása mellett saját szorgalmukból, későbbben pedig saját lábaikon állva függetlenül is, annál jobb; mert hiszen ha az intézetet elhagyják, amúgy is majdnem egészen magukra vannak hagyva mindaddig, míg az oly szükséges szakfelügyelet be nem lesz hozva országosan.

Az én tantervem szerint való tanításhoz igen alaposan készült s a népiskolát saját tapasztalásából ismerő tanári karra van szükségünk. Mikor lesz a tanárképzés rendezve?

A képzőintézetek számára való tankönyvek kérdése, tantervem által szintén akuttá válnék; mert nekünk specziális tankönyvekre volna szükségünk. Különben a tankönyvekből való tanítás és tanulás, az az én tantervem szerint sokkal szűkebb korlátok közé van szorítva, mint jelenlegi tantervünk szerint, míg a praktikus, az életből s az életnek való, tanítás sokkal nagyobb szerepet játszik.

Regéczy József.

A négy osztályú tanítóképző-intézetek tanterve.

(Regéczy József szerint.)

Tantárgyak:	I-ső oszt. óraszám	II-ik oszt. óraszám	III-ik oszt. óraszám	IV-ik oszt. óraszám
Hit- és erkölcstan	3	3	—	—
Neveléstan	—	—	4	—
Tanítástan	—	—	3	—
Tanítási gyakorlatok	—	—	11	18
Embertan	—	4	—	—
Magyar- és műveltség-történet	5	4	2	4
Német	4	3	2	2
Földisme	4	3	—	—
Mennyiségtan	4	4	—	—
Gyakorlati természet isme	—	—	6	2
Zene	4	4	2	2
Rajz	4	4	—	—
Testgyakorlás	3	3	—	—
Összes óraszám	31	32	30	28

Határozati javaslat a tanterv módosításáról.

1. Az általános képzés mellett a szakképzés legyen mindig az irányadó; ennek szolgálatába kell lépni az általános ismeretek közlésének; a IV. osztály túlnyomóan a szakképzésnek legyen szentelve.

2. A paedagogiai tárgyak óraszám a II. osztályban 1-el, a III.-ban 1-el, a IV.-ben 2 órával emelendő.

3. Az I. osztály neveléstani anyaga, valamint a II. és III. osztály neveléstani óraszám a női tanítóképzőkben a férfi-tanítóképzőkével egyenlővé teendő.

4. A IV. osztály délutánjai teljesen a gyakorlati képzésre fordíttassanak és a szaktanárok is bevonandók a tanítás felügyeletébe és megbírálásába.

5. A magyar nyelv tananyaga részletezendő és a III. és IV. osztályban az óraszám 1—1-el szaporítandó remekművek tárgyalása és együttolvasása céljából.

6. A német nyelv ne osztályonként, hanem a növendékek előhaladása szerinti csoportokban taníttassék.

7. A földrajz az I., II. és III. osztályban taníttassék.

8. A történelem már a II. osztálytól kezdve taníttassék.

9. A művészeti tárgyak közül a zene nem osztályonként, hanem a növendékek előhaladottsága szerint csoportokként taníttassék. A szépírást mind a négy osztályban heti 1—1 órán kell tanítani. A háziipar helyett kézimunka szerepeljen a tantervben osztályonként heti 2 órával.

10. A nőtanítóképzők az ipartanítónők képzése helyett az arra alkalmas növendékeket a zenében és idegen nyelvekben vezessék tovább, hogy őket a nevelőnői pályára előkészítsék.

Kolozsvár, 1890. július hóban.

Lázárné Kasztner Janka.

Tanítóképző tantervünk módosítása.

Jelenleg használatban levő tantervünk vezérelvei oly szépek és kifogástalanul helyesek, hogy valóban mindnyájunkat kielégíthetnek; nemes érzéssel, igaz emberszeretettel és paedagogiai bölcsességgel vannak ezek megírva. Az általános műveltség és a szakképzettség között nincs megvonva a határ, mint ez sokan óhajtanák, hanem a tanterv szavai szerint: a „tanítóképző-intézeteknek, az ismeretek gyűjtésére czélzó vezérlése, nem első rendbeli és épen nem egyedüli czélja, hanem mindenek feletti feladata: az ismereteknek paedagogiai feldolgozása, annyira, hogy az ismeretek megszeresztetésére bármit tegyenek, munkájokon mindenkor bizonyos paedagogiai frissességnek kell előmleni, s tanításuknak a növendékek önálló előhaladhatására kell czélozni.“ Kétségsbe vonhatatlan, hogy a tanítójelöltek általános ismeretei ezen elv szerint épülhetnek a leghelyesebb alapon. Mindazonáltal állandó gátja volt a többek közt tanítóképzésünk gyorsabb és előnyösebb fejlődésének az, hogy e nemes és okos vezérelveknek a tanterv részleteiben szükségelt alkalmazása nem eléggé sikerült. Sok helyt hiányos ez és annyira általános utasításokat adó, hogy a tanár önállóan, saját belátása és akarata szerint kénytelen tárgyat kezelni s terjedelmét meghatározni; e szerint egyöntetűségről szó sem lehet és általában véve e körülmény a tanítóképzésre nézve igen hátrányos. Éppen ezért kell, hogy tantervünk részletei úgy dolgoztassanak ki, illetve alakíttassanak át, hogy jelen viszonyaink között is, ámbár jó tanítók képezése nem függ kizárólag a tantervtől és a tanároktól, a lehetőségig a vezérelveknek megfelelő működés biztosíttassék a tanítóképzésben.

Én ezen átdolgozásra nézve igénytelen nézetem szerint szükségesnek tartom, s legczélszerűbbnek vélem mindenek előtt a vezérelvekkel összehangzó és az ezek által jelzett végecélok elérésére irányuló, tehát a tanterv részleteire vonatkozó elveknek megállapítását, a melyek szerint lehessen aztán az egyes tantárgyak tanítási tervét pontosan és félreérthetetlenül körvonalozni, úgy az anyag mennyiségét és a részletek terjedelmét, valamint ennek mindig a főczél felé törekvő tanítási módját illetőleg.

Ezen elveket szerény képességeim szerint azok okaival együtt íme, a következőkben jegyzem fel, előre bocsátván még ezen általános elvet: a tanítóképző-növendéknek, mint tanítójelöltnek, minden ismerete a népiskolának különleges céljai szempontjából tekintve állapítandó meg és erre való tekintettel nyújtandó.

1. Hit- és erkölcstan. Ezen tárgy egészen az egyházak rendelkezése alatt áll; helyes, de kell, hogy az erkölcstant külön tárgyként a neveléstan tanára is tanítsa; erre szükség van a jelölteknek alaposabb erkölcsi kiképzése céljából.

2. Neveléstani tárgyak. I. oszt. Test és egészségtan heti 3 órával; ez helyes.

Szükséges azonban határozottan körvonalozni a tanítandó anyagot és terjedelmét. Külön tanítandó a testtan és külön az egészségtan s ezzel kapcsolatban a testi nevelés lényegesebb szabályai.

A II. osztály számára a miniszteri tanterv a lélektant, módszertant és a tanítási látogatásokat vette fel. Hogy a tanterv szerint a lélektan nem szorosan vett tudományos rendszer nyomán tanítandó, mindenesetre helyes, mert e tárgynál a főczél az, hogy a jelöltek gyakorlatilag képesíttessenek az emberi s különösen a gyermeki lélek működésének megismerésére. Nem helyeselhetjük azonban, hogy a módszertan már ezen osztályban taníttatik. E helyett, mint a szerzett lélektani ismeretekkel közelebbi összefüggésben álló tárgy, a neveléstan veendő. Ha elfogadott és helyes elv az, hogy a gyakorlati kiképzést szükségképen az elméleti kiképzésnek kell megelőznie, akkor semmiesetre sem tanítható a neveléstan előtt a módszertan, mely már a lélektan törvényein alapuló általános tanítási és nevelési elvek gyakorlati alkalmazásának első foka, tehát a fokozatos kiképzés lépcsőin egy fokkal később következik, mint a neveléstan általános szabályainak ismerete.

A tanítási látogatások sem kifogástalanok a tanterv által nyújtott alakban, t. i. hogy az osztály egyes csoportjai addig szemlélik egy huzamban a gyakorlati tanítást, míg minden tárgy tanítása legalább egyszer elő nem fordul. Erre egyáltalában szükség nincs. Vegyen részt az egész osztály a gyakorlóiskolai tanítás szemlélésében, időről-időre, hogy elméleti tanulmányai egy-egy épen szőnyegen forgó részletét megvalósítva lássa, még pedig előre meghatározott irányban és a paedagogia tanára által előre megadott utasítások alapján és segítségével tegye megfigyeléseit a gyakorló tanítónak nevelési vagy tanítási eljárását illetőleg, s e szerint jegyezze naplóját minden növendék. Az ilyen megfigyelések és jegyzetek a komoly tanulmány értékével fognak bírni a jelöltekre nézve és így a gyakorlati tanítás művészetébe bevezető első lépés is már bizonyos szakértelmet biztosít a jelölteknek, minek fejlesztése ezután fokozatosan és lélektani alapon történik. A jelöltek naplóit a szaktanár átvizsgálná és a legközelebbi órán vagy esetleg két egymásután következő órán megjegyzéseit az egyes dolgozatokra a jelöltek előtt megtenné és a tanultakból, egybevetvén az elméletet a tapasztalt gyakorlati alkalmazással, alapos ismétlést tartana s csak ezután haladna az elmélettel tovább. A gyakorlati tanítások látogatása után tartandó bírálati órákon egyúttal esetről-esetre bővítették a növendékek lélektani ismeretei is a látottak és tapasztaltak alapján.

A II. osztály neveléstani tárgyai lennének tehát: lélektan, neveléstan és tanítások látogatása. Hetenkint 5 órán.

III. osztály mostani tantervünk szerint: módszertan, neveléstan és tanítási gyakorlat; hetenkint 4 órán.

Mint ahogy szerény javaslatom szerint a neveléstan a II. osztályban taníttatik, a III. osztálynak maradna az egész módszertan, melynek alapos és sikeres tanítása végett vezettessenek be a jelöltek a „kérdés” művészetébe, ismertettessenek és tárgyalassanak előttök tanítási mintatervezetek, melyek egy-egy fél vagy egész órai tanítást ölelnek fel, s történjék ez minden tárgyból kivétel nélkül.

Ezt az év 3 negyedében el lehetne végezni.

Az utolsó negyedben a neveléstanból az értelmi és erkölcsi nevelésre vonatkozó fontos, de egészen rövidre fogott, úgyszólván mindennap érvényesülő szabályokat ismétlésképen és erkölcestant kellene tanítani.

A tanítási gyakorlatok hetenkint legalább kétszer, 2—2 jelölt által az egész osztály jelenlétében tartassanak.

Hogy ez azonban minél könnyebben és a gyakorlóiskolai tanulók előhaladásának veszélyeztetése nélkül történhessék, szükségesnek tartom én is, hogy a gyakorlóiskolák két részre osztottak legyenek, két gyakorló tanítóval. Így a növendékek gyakorlati kiképzése könnyebb és biztosabb lehetne, de másfelől a szükséghez képest a két gyakorlóiskolából az osztatlan népiskola bármikor összeállítható lenne.

A III. oszt. gyakorlati tanításait megelőzné azon tárgy tanításának megfigyelése, melynek módszerét éppen tanulták. A szaktanár, legyen az a gyakorló tanító vagy más, minden egyes tárgy módszerének ismertetése után, a helyett, hogy a növendékek egymás között tennének a gyakorlati kivitelre nézve kísérleteket, a kellő előkészítés után megfigyelés végett bevezetné az egész osztályt a gyakorlóiskolába azon órára, a melyen éppen a kérdéses tárgy tanítatik. A növendékek a tanítás alatt kizárólag csak azon egy osztály tanítására figyelnek és arról rendes naplót vezetnek. E naplókat előbb a gyakorlótanító, azután a módszertan tanára vizsgálják át és javítják ki. A következő órán a tapasztaltak feljegyzése alapján történnek e tárgy módszerének ismételt, alapos megbeszélése, az elméletnek a gyakorlattal való egybevetése. Ezután kap 2 jelölt ugyanazon tárgyból a gyakorló tanítótól tanítási feladatot, melyet az egész osztály kidolgoz ugyan, de csak a két kijelölt növendék fog a tervezet szerint gyakorlati próbatanítást tartani, melynek megbírálása a tantervünkben meghatározott módon történik. Ezen egész eljárás sok fáradságot és nagy gondot igényel ugyan, de e nélkül alapos gyakorlati kiképzés alig lehetséges; a mi eddig gyakoroltatott, az nem volt kielégítő, a miért is a legtöbb tanító a kellő szakképzettség hiányával hagyta el a tanítóképzőt. Ohajtandó, hogy ez ne maradjon így sokáig.

A III. oszt. neveléstani tárgyai lennének: módszertan (meg kívánom jegyezni itt, hogy az ismétlőiskola módszertana valamint az elemi és ismétlő iskola tantervei tüzetes ismertetése sem volnának fölöslegesek), neveléstani szabályok kivonatos ismétlése, erkölcestan és tanítási gyakorlat. Hetenkint 6 órán.

IV. oszt. Mostani tantervünk szerint: nevelés-oktatástörténet, szervezettan, tanítási gyakorlat. Hetenkint 3+2 órán.

Ezen osztály tantervén a módosítás leginkább a tanítási gyakorlatokat érinti. A neveléstörténet rövidebbre vonandó össze, még pedig a népiskola fejlődésére való különös tekintettel. E tárgynál a részletek nem mindenütt fontosak, azért a kevésbé fontosak kihagyandók és csak általánosságban röviden érintendők. Kevesebb és rövidebbre fogott életrajz is megfelelne a célnak. A fő a lényeg; a fölöslegesek mellőzendők. A szervezettan anyaga kielégítő.

A mi a tanítási gyakorlatokat illeti, a következőket tartom cél-szerűeknek.

A gyakorlóiskolában legyen külön ülőhelye legalább 15 növendéknek.

A tanév kezdetén, egész szeptember végéig a növendékek két csoportra osztva, s e csoportok egymást naponta felváltva a két gyakorlóiskolában legyenek állandóan reggel 8 órától 11-ig, délután 2—4-ig.

Naponta két jelölt, még pedig délelőtt egy és délután is egy, egy órai vagy két félórai tanítást tart a gyakorlótanítótól a megelőző napon kapott leczkéből a nyert utasítások szerint. A próbatanítások alatt kizárólag azon osztálylyal foglalkozik a növendék, melyben tanít. A többi osztályok csendes foglalkozásait és a fegyelem fõntartását a gyakorlótanító intézi. E tanításokról a többi jelenlévõ jelöltek jegyzeteket vezetnek és ezen kívül a gyakorlótanítónak minden teendõiben, ennek utasítása szerint egész nap részt vesznek. A próbatanítások bírálata délelõtt 11— $\frac{1}{2}$ 12-ig, délután 4— $\frac{1}{2}$ 5-ig ejtetik meg röviden a gyakorlótanító és a növendékek által. Ez azért volna így szükséges, hogy a jelölt az iskolai év kezdetét az iskolában szemlélje, és a kezdõ munkában részt vevén, szerezzon e téren tapasztalatot. Az iskolai év kezdete sokban különbözik annak további folyamától, azért nem jelentéktelen hozzájárulás ez a gyakorlati kiképzéshez.

Októberben már saját elméleti tárgyaik előadására járnának, de hetenkint kétszer 1—1 órai próbatanításra s ezeket követõ 1—1 órai bírálatra az egész osztály a mostani terv szerint járna a gyakorlóba. Ezen tanítások alatt az egész iskola fegyelmezése a próbatanítást végzõ növendék teendõje.

Novemberben hetenkint két egymásutáni egész napon pl. csütörtökön és pénteken lenne az osztály a gyakorlóban. Ekkor délelõtt egy egész óráig tanítana egy növendék úgy, hogy a tanítás alatt a többi osztályok csendes foglalkozására is ügyelne, félórai tanítás után a csendes foglalkozás anyagát az előre megállapított terv szerint változtatná, a tanítás végén ezzel kapcsolatban szintén új foglalkozást adna az osztályoknak, s a fegyelmezést is egészen önállóan vezetné, szóval ezen órában mint az iskola valóságos tanítója, teljesen függetlenül működne. Dêlután egy más jelölt ugyan ezen módon és szintén 2 félórán át tanítana. A próbatanítások alatt minden növendék bírálati észrevételeit jegyzi. Ezen egy órai próbatanításon úgy délelõtt, mint délután a módszertan tanára és a szaktanár is jelen lenne, valamint a délutáni tanítás után 4—5-ig tartandó bírálaton is.

Deczemberben a gyakorlati tanítások vezetése úgy történnék, mint októberben. Minden jelölt, úgy a III. mint a IV. évesek, ugyanazon tárgyból egymásután kétszer, háromszor is tanít, míg ezt meg lehetõsen kezeli, s csak ezután kap más tárgyból feladatot.

Januárban a próbatanítások azon módon vezetetténeek, mint novemberben.

Februárban mint október és deczemberben, csakhogy itt már hetenkint egyszer teljesen osztatlan iskola alakítandó, s ebben a fegyelmezés a tanítást tartó növendéké.

Márciusban, mint novemberben és januárban, de azon különbséggel, hogy ekkor már egy fél napi tanítást végezne egy-egy növendék az iskolai teendők összeségével.

Áprilisban hetenkint kétszer egy-egy napra osztatlan iskola alakítandó, a melynek összes teendőit, félnaponként felváltva, a jelöltek vezetik a gyakorló iskolai tanítók és a módszertan tanára jelenlétében.

Májusban tisztán elméleti dolgok előadására járnak.

Juniusban hetenkint egyszer egy-egy napra csak szemlélni járnának a gyakorlóba, hogy a tanév végén összetorlódó teendők végzésével megismerkedjenek.

A gyakorló iskola vizsgáján minden IV. éves jelölt jelen legyen.

A IV. osztály neveléstani tárgyai tehát: neveléstörténet, szervezettan és tanítási gyakorlat. Hetenkint: — szeptember kivételével — 10 óra, melyből 3 óra esik elméleti tárgyra, 7 óra és a szeptemberi egész hónap gyakorlati kiképzésre.

3. Magyar nyelv. I. oszt. Hetenként 3 órán. Egyebek között: „Rendszeres nyelvtan mondattani alapon“ határozottan kifejtendő. Kivánatos, hogy minél alaposabb és teljesebb legyen az anyag feldolgozása. A helyesírásra kiváló gond fordítandó.

II. oszt. Hetenkint 4 órán. Anyag a miniszteri tanterv szerint. A mi nyelvünk fejlődésére vonatkozik, s a mi természetének és sajátságainak, valamint biztos és könnyű kezelésének megismerését célozza, mindaz kimerítően és alaposan tárgyalandó.

III. oszt. Hetenkint 4 órán. A miniszteri tantervben kijelölteken kívül ismertettessenek meg ezen évfolyamban a növendékek a kiválóbb népiskolai olvasmánydarabok íróival és az olvasmánydarabokkal, ismerjék meg továbbá a kitünőbbeknek ismert olvasókönyvek szerkesztőit és az egész olvasókönyvet alaki, tárgyi és neveléstani tekintetben. Tanulja a növendék mérlegelni és méltatni az olvasmánydarabok becsét, hogy mint tanító alapos értelemmel és biztos kézzel válogathasson bennük.

IV. oszt. Hetenkint 2 órán. Ezen osztály tananyagára csak annyi megjegyzésem van, hogy az irodalomtörténet csak jelentősebb részeinél legyen kimerítően terjedelmes, de úgy irodalmunk fejlődését, mint egyes jelentékenyebb íróink egyéniségét és működését mindenütt művekben kell bemutatni, szemléltetni, s általában minél több művet és kevesebb életrajzot tárgyalni; a dolog lényege a fő. A gyermekirodalom tüzetes ismertetése is ezen osztályba való.

4. Német nyelv. Mivel a tapasztalat igazolása szerint a képzőkből kikerült tanítójelöltek közül azoknak kivételével, kik már a belépéskor beszélték a német nyelvet, ritkán akadt egy-egy, a ki e nyelvet annyira elsajátította volna, hogy a német paedagogiai műveket (a mikre különben nagy szükség ma már nincsen) megérthesse, de tekintettel arra is, hogy hazánknak csak némely vidékein szükséges a tanítónak a német nyelv ismerete, e tárgyat bátran kivehetnők a rendes tárgyak sorából s csak annyiban s ott taníttatnék, a hol a képző vidékén a lakosság túlnyomólag német ajkú, hogy a nép nyelvét, mint kisegítőt, az iskolában használhassa. Így lenne ez más nemzetiségi nyelvvel is, míg a tiszta magyar vidékeken egészen mellőzhető volna, vagy mint rend-

kivüli tárgy taníttatnék osztályonként heti 1 órában azoknak, kik a tanév elején erre jelentkeznének. Ismerek több fiatal tanítót, kik a képzői 4 évfolyamot kitűnően végezték és kitűnő oklevelet nyertek, de a német nyelvben annyira járatlanok, mintha nem is tanulták volna. Az ilyenek a német nyelvre fordított időt jórészt csak elvesztegették. Általában véve: a mi gyakorlati értékkel nem bír, nem kell erőltetni, mert a mi időnk a nagy feladat megoldásában drága. Nyernénk a szakképzés és a magyar nyelv számára néhány órát hetenkint és ez igazi nyereség volna.

5. Számtan. Kevesebbet mint eddig, de jobban. A főbeli számolás nyerjen nagyobb tért. A népiskolai számtant értsék a növendékek tökéletesen, hogy könnyen, úgyszólván játszva kezelhessék. Hány tanító van, a ki egyenletekkel, négyzetgyökök és köbgyökök kivonásával, kamatos kamatok kiszámításával vesződött s talán jól is tudta akkor, és ma nem tudja tanítványait a főbeli számítás néhány praktikus fogására, vagy a közönséges és tizedes törtekkel (kivált vegyesen) való műveletekre megtanítani. A számtanítás egyike a legfontosabb tárgyaknak, azért óraszámait szükségképp emelnünk kell, hogy legyen idő a — bár apasztott — anyagot kellőképen begyakorolni s az alapot erőssé és biztossá tenni.

E végből az I. osztályban 3, II. osztályban 3, III. osztályban 3, IV. osztályban 2 óra vétessék hetenkint.

6. Mértan. Ennek tananyaga a I., II. és III. osztályba teendő át heti 2—2 órán; a IV. osztályban csak a népiskola mértani tananyagának feldolgozása és a népiskolák számára írt mértani kézikönyvek ismertetése legyen heti 1 órán át a tanév első felében.

7. Történelmi tárgyak. a) Földrajz. A földrajz anyagának feldolgozására nézve nincsen megjegyzésem, de czélszerű volna, hogy a IV. év második felében heti 1 órán (t. i. az év első felében mértan) ismételtetnék a földrajzi tananyag főbb pontokban. A II. év, hol a földrajz tanulása befejezést nyer s félre tétetik, messze esik a tanképesítéstől, s bizony megesik, hogy a tanképesített kész tanítójelölt csak annyit tud a földrajz különféle ágaiból, a mennyit a vizsgára nagyjából böngészhetett. Pedig a tanítóságra képesített növendéknek nemcsak értenie kell a földrajzi tudnivalókat alaposan, de tudnia kell azt is, hogy — mint dr. Málnay igen helyesen mondja a „Tanítóképző“ idei juniusi füzetében — „mely általános szempontok szerint kell valamely vidék földrajzi viszonyait tanulmányozni“, hogy bármely vidéken könnyen és alaposan kezelhesse a földrajz tanítását. Tehát, hogy a földrajz ne legyen az új tanító előtt rég elfelejtett ismeretlen mező, ohajtható, hogy a IV. éven ismétlésképen elővétellessék. Így a földrajzi tudományból az oklevélbe írandó érdemjegy is inkább megközelíti majd az igazságot.

b) Történelem és alkotmánytan. A miniszteri tanterv a III. osztály anyagául a világtörténelmet vette. Czélszerűbb lenne a II. osztályban a világtörténelem legfőbb eseményeit nagy, de összefüggő vonásokban s kiválóan azokat tárgyalni, melyek hazánk történeti eseményeire vagy nemzetünk fejlődésére befolyást gyakoroltak,

vagy ezekkel összefüggésben voltak. A III. osztályban a magyar birodalom történelme vétetnék a miniszteri tanterv által kijelölt alapon az alkotmánytannal; de az alkotmánytant nagyobb terjedelemben külön is tanítandónak tartom a IV. osztályban, mert az alkotmánytan igen igen fontos tárgy, a melyet épen a tanítóknak nem szabad hiányosan és felületesen ismerniök.

Lenne tehát történelem és alkotmánytan a II. osztályban heti 3 órán, a 3. osztályban heti 4 órán, és alkotmánytan a IV. osztályban heti 1 órán. Itt ismét nyerne a IV. osztály a gyakorlati kiképzés előnyére.

8. Természettudományi tárgyak. *a)* Természettan. A miniszteri tanterv szerint felvett anyagra és óramennyiségre nincs megjegyzésem.

b) Természet és vegytan. E tárgyaknak anyagát helyesebb lenne az I., II. és III. osztályban elvégezni a vegytan kivételével, mely a IV. osztályban nyerne feldolgozást. Még pedig I. osztály heti 2 órán, II. osztály heti 2 órán, III. osztály heti 3 órán, IV. osztály heti 1 órán.

c) Gazdaságtan. A tantervben felvett anyag a III. és IV. osztályok között megosztandó hetenkint 1—1 órán.

9. Művészeti tárgyak. *a)* Ének és zenetan. E sok ágú, és a tanítóképzésben felette fontos tárgyra, az elérendő czélt tekintve, kevés óra esett a miniszteri tantervben. Másfelől a tanterv annyira vázlatos, hogy az e téren tapasztalt csekély eredménynek egyik oka ebben rejlik. Határozottabban körvonalozott tantervrészletekre és legalább 20 órára volna szükség, hogy az ének- és zenetanításban a kellő siker biztosíttassék. Helyeslem és javaslom erre nézve Kapi Gyulának a Tanítóképző ez idei májusi füzetében közölt „Vázlatos anyagbeosztását” a javítandó tanterv alapjául.

b) Rajzolás és szépírás. Csak a III. osztálynak 1 óráját óhajtanám 2-re emelni, egyébként az anyagra és beosztásra nincs semmi észrevételem.

10. Testgyakorlás. A miniszteri tanterv által kijelölt anyaghoz helyesnek tartanám még a következőket venni: úszás, vívás és néhány kitűnő testedző játék felnőttek részére, valamint a népiskolákban meghonosítandó gyermekjátékok, melyek ott a tornászatot helyettesítenék, mint a testi fejlődésre jótékonyan ható mozgások. Heti 3—3 órán. Ennyit a sok szellemi munka ellensúlyozása úgy hiszem megkövetel.

11. Házi ipar. A házi ipart mint idővesztegető tárgyat, melynek az életben — az eddigi tapasztalatok szerint — gyakorlati értéke be nem vált, de másfelől, mint olyant, mely a tanítói hivatás komolyságával és méltóságával össze nem egyeztethető, elvetendőnek vélem. Mindezek után utolsó megjegyzésem az, hogy tanítóképzésünk óhajtható sikere a tantervnek egészen megfelelő, alapos szakértelemmel és paedagogiai bölcs belátással készült tankönyveket igényel.

Hajtman Pál.

A gyakorló iskola és a gyakorlati kiképzés.

(Határozati javaslat.)

1. A II. oszt. növendékei közül a megállapított sorrend szerint, (mely azonban időközben a szükség szerint változtatható) két növendék naponta jelen van a gyakorlóban; itt figyelemmel kíséri a tanítás menetét, a rendtartási és fegyelmezési eljárásokat; szemlélődéseiben vezérli és tájékoztatja őket a gyakorló tanító. E mellett a hospitáló pár leírja a következő napra előre kiadott tantervet, s ezt még az nap eljuttatja osztálytársai kezeihez, a kik azt mindnyájan tartoznak magoknak lemásolni.*)

2. A III. osztályból hospitál a gyakorlóban naponta egy növendék, váltakozva a sorrend szerint. Ezenkívül hetenként egyszer, a képzőintézeti sorrendben kitűzött órán egy másik (esetleg egymásután két) növendék az egész osztály jelenlétében próbatanítást tart írásban előre kidolgozott s a gyakorló tanító által helybehagyott vagy kijavított tervezete szerint. A próbatanítást követi a fennebb leírt bírálat, melyről jegyzőkönyv vétetik fel. A növendékek rendre teljesítik a jegyzői köteleiséget.

3. A IV. oszt. növendékeinek napontai hospitálása és hetenkénti rendes próbatanítása, ugyszintén a bírálat s a jegyzőkönyvbe vétel is az előbbihez hasonló módon történik. De itt már a hospitáló növendék soron kívül is tart próbatanításokat egyik-másik korosztálylyal, a melynek t. i. a tárgyára előkészült és szóval elmondott terve a gyakorló tanító helybehagyását kiérdemelte.

Mínthogy a tanítóképző-intézeteknek kettős feladatot kell teljesíteniök, t. i. az általános képzést és a szakképzést, ha teendőiket arányosan akarják beosztani, a gyakorlati útbaindítást illetőleg az elmondottaknál többe aligha tehetnek; vagy különben a másik, nehezebb feladathoz szükségelt idő és erő egy részét kell lefoglalniok. Egyébiránt, a mi eddig szerzett tapasztalásunk azt igazolja, hogy ennyi gyakorlati útbaigazítás éppen elég a végre, hogy a tanítójelölt azontúl a maga lábán tudjon járni, feltéve természetesen, hogy ő maga is akar, s a tanítói pályához elegendő hajlama, tehetsége és kitartása van; mert ha nincs, azt a képző úgy sem tud adni, s a pályátévesztett növendék csak kontár marad akármennyi dreszura mellett is.

4. Az általános képzés és a szakképzés két egymás mellett haladó kurzusa akár úgy hagyassék, a mint a miniszt. tanterv előírja, akár úgy rendeztessék be, hogy az általános képzés tantárgyai a harmadik tanév végével befejezést nyerjenek s a negyedik év csupán azok elismétlésére, de különösen a gyakorlati kiképzésre fordíttassék: egyik esetben sem lesz szabad a gyakorló iskolát egészen lefoglalni a tanító-növendékek palaestrájává. Az iskolára nézve végzetes lenne a tanítási

*) Bemutatok gyakorló iskolánk tantervéből egy lapot. Megjegyzem: a) ritkán van 6-ik osztály, az 1889–90-ik tanévben is csak 5 korosztályunk volt; b) minden két tanóra közt 10 percnyi szünet tartatik; c) a tantervben megnevezett vezér- és kézi könyvek (k. k.) több példányban vannak meg, s a próbálkozó növendékek rendelkezésére állanak.

gyakorlatoknak oly mértékű kibővítése, hogy mindegyik növendék huzamosabb ideig, péld. egy-egy héten át maga foglalja el a tanító helyét s maga vezesse és figyelmezze ez idő alatt az egész iskolát. Igaz, hogy a képző növendékei nyernének ez által, de hát a gyakorló iskola gyermekei?!

Hiu remény lenne azt várni a tantervnek akármiféle változtatásától is, hogy ekkor aztán a gyakorló tanító meg a módszertan tanára összeműködő buzgóságának majd sikerülni fog mindegyik növendékből egyenlően jó tanítót és nevelőt formálni. A nevelésoktatás nem mesterség, hanem művészet. A módszer nem csupán routine-ból áll, a mit külső fogások eltanulása és begyakorlása útján el lehet sajátítani. A módszer a tanító összes szakismereteinek, logikájának, temperamentumának, emberismertének, a tanítványok és a tanítói hivatás iránti szeretetének összszeműködő nyilatkozata, szóval egész személyiségének, összes műveltségének kifolyása. Ugyanazon intézetben, ugyanazon nevelésoktatás mellett a növendékek egyéniségei különböző módon érvényesítik magukat. Már pedig gyermekeknél, elemi iskolában, csak az egyöntetű tanítás és figyelmezés, s az egyformán következetes és tapintatos bánásmód biztosíthatják a sikert. Melyik szülő adná gyermekét a gyakorló iskolába, ha megtudná, hogy ott 20—25 héten át mind csak kezdő tanítónövendékek gyakorolják rajta magokat a tanítás és nevelés mesterségében, — és pedig nem is csak egy, hanem mind a hat esztendőn keresztül!?

Ilyen berendezés mellett mikor tanítana a gyakorló tanító, és ki lenne felelős a tanítás eredményeiért? Így néhány év alatt néptelenné válnék a gyakorló iskola, mert senki sem akarná gyermekét olyanszerű olcsóbb kelmének tekintetni, mint a milyet az iparos inasnak ad a kezébe gazdája, hogy azon gyakorolja be még ügyetlen keze fogásait.

Ez ellen első tekintetre fölmerülhet az az ellenvetés, hogy ezek szerint a képzőt végzett tanítójelöltre majd künn az életben sem lehet iskolát bízni, mert hiszen ott is csak kezdő lesz, s a gyermekeket ott sem szabad olcsóbb kelmének tekinteni; de ez az ellenvetés azonnal elbukik, mihelyt közelebből megnézzük. Igaz, hogy midőn a tanítójelölt állomását elfoglalja, az első héten csak olyan kezdő ő is, mint volt képzőt végzett növendék korában, de már a következő heteken mind gyakorlottabb lesz, mert folyvást ő tanít egyedül, és pedig tanít annak tudatában, hogy a végeredményt tőle fogják majd számon kérni; tudja és érzi, hogy ő a felelős a rábízott egész iskoláért mind a szülőkkel, mind az előljárósággal szemben. A következő évben az ő iskolája benne már egy egész esztendei praxissal rendelkező tanítót bir, míg a gyakorló iskolában a következő években is mind csak kezdők próbálgatóznak. Aztán meg az ő iskolájához nincsenek olyan magas igények kötve, mint a gyakorlóhoz, a melynek nemcsak a tanév végén felmutatandó eredményeiben, hanem napontai eljárásaiban is mintául kell szolgálnia.

5. Fölvetetett egy másikféle javaslat is, mely a gy.-iskola eddigi berendezkedésének megváltoztatására irányul; az t. i., hogy az osztatlan gy. iskola komplikált szervezete egyszerűsítettessék oly formán, hogy a korosztályok két szakaszba csoportosíttassanak, s ne le-

gyenek egyszerre mind jelen a gyakorlóban, hanem egy pár óráig az egyik szakasz (p. o. a IV., V. és VI. osztály) azután egy pár óráig a másik (I., II., III. oszt.). Ez az ajánlott új intézkedés azonban nem ígérkezik célszerűbbnek a meglevőnél. Mert 1. Míg az egyik szakasz az iskola tantermében tanul, hol töltse az időt addig a másik szakasz? Az iskola udvarán (télen) vagy otthon? És kinek a felügyelete alatt? A szükséges taneszközök nélkül, melyekkel csak az iskola rendelkezik, hogyan lehet a gyermekeket hasznos munkával elfoglalni? Mindig csak lecskét hagyni, magoltatni, vagy házi feladványokkal gyötörni?! Így a gyakorló iskola nem lenne követendő minta a falusi népiskolák számára. 2. Az osztatlan népiskolában kevés idő jut arra, hogy a tanító kiválóan egy osztálylyal foglalkozzék. A szükséges ismétlésre, begyakorlásra nincs más mód és alkalom, mint azok a magánfoglalkozások, melyek a fennmaradt időben a tanító szeme előtt, az ő terve és utasítása szerint folynak naponként benn a tanteremben. 3. A tanítóképző székhelyén létező többi elemi iskolákban a tanítás d. e. 3 és d. u. 2 órán át tart. Ehhez vannak a szülők szokva s e szerint osztják be háztartásuk rendjét. E gyakorlattól eltérő elemiiskola a szülők gondját gyermekeikre való felügyelet tekintetében naponként tetemesen megszorítná, s e miatt, nagy valószínűséggel rövid időn elvesztené népszerűségét s elnéptelenednék. 4. Egy lelkiismeretes gyakorló tanítónak naponként öt órán át annyi korosztály tanítása, felügyelése, foglalkoztatása és tantervének megkészítése úgy igénybe veszi egész munkaidejét és erejét, hogy tanóráit még szaporítani s öt még jobban megterhelni, nem csak túlságosan aránytalan lenne a többi tanárok teendőihez és órái számához képest, hanem méltánytalan és igazságtalan is. Engedjünk neki is egy kis pihenőt; hadd juthasson ő is lélegzethez.

Egészen véve a gyakorlati képzés s a gyakorlóiskola berendezése is tanítóképzőinknek azon kérdései közé tartozik, melyek több irányú körületekintést és tapintatos elbárást szükségelnek. Hiába oldatnék meg valamelyik tekintetben bármily kedvezőleg, ha más oldalról jogos kívánságok maradnának kielégítetlenül, vagy oly tényezők szenvednének sérelmet, a melyeknek jóakaratu közreműködése nélkül sikerre számítani nem lehet. Az ilyen egyoldalú javítással pár év múlva megint csak itt állanánk, a hol most, t. i. sürgetnünk kellene, hogy javítsunk.

Az állami elemi tanítóképző tanterve, melyet a kultuszminisztérium 1882-ben kiadott, azon megjegyzéssel tétetett közzé, hogy az a négyéves tanfolyam beveződése után „a szerzett tapasztalatok szerint kijavítandó.” A kiigazítás nem jelenti az épület lebontását s annak egészen méretek szerint való újra építését, hanem a meglevőnek itt-ott mutatkozó fogyatkozásai kijavítását. Sikertelen munkát végeznénk, ha a kiigazítások céljából olyan ideális vagy költséges javaslatokat állapítanánk meg, melyeket a jelen viszonyok között megvalósítani nem lehet. Aztán bármely tanítóintézetre is kívánatosabb egy már ismert és kipróbált tervezetnek fokozatos fejlesztése, mint a gyakori experimentálás és rendszerváltoztatás.

Kolozsvár, július hó.

Paal Ferencz.

A kolozsvári állami tanítóképző gyakorló-iskolájának 1889–90. évi tantervéből egy napra szóló részlet.

129. Csütörtök, márczius 6. (1890.)

Jelen vannak: M. A., N. J. II. — V. G. III. — K. S. IV. oszt. növendékek.

Tanítóval való foglalkozás.	Mangánfoglalkozás.
<p>A tanítás imával kezdetik.</p>	
<p>8—$\frac{1}{2}$9-ig III. és IV. o. Számolás.</p> <p>Összeadási és kivonási műveleteket gyakorol 3 tagú összegekkel, palán és falitáblán.</p>	<p>V. o. a közönséges törttel való számolást gyakorolja palán és naplóban.</p> <p>II. oszt. olvas a napos felügyelete mellett. (138. olvasm.)</p> <p>I. oszt. számol a tizes számkörben palán és falitáblán (növeli rendre a számokat 1-gyel és 2-vel).</p>
<p>$\frac{1}{2}$9—9-ig. V. oszt. Természetrájj.</p> <p>Az agyag, tájték és zsirkő ismeretése a kézikönyv alapján.</p>	<p>IV. és III. oszt. folytatja a számolást naplóba.</p> <p>II. oszt. emlékezetből leírja a páratlan és páros tizeseket s azok összeadását gyakorolja.</p> <p>I. oszt. olvas felügy. mellett. (Ismétel a III-dik olvasó-táblán.)</p>
<p>9—$\frac{1}{2}$10-ig. II. oszt. Számolás.</p> <p>Főbeli számvetés a Példatárból. (II. szakasz. 13. pont, 21-dik kérdésen kezdve.)</p>	<p>III. oszt. nyelvtani szabályokat olvas. (Ismétel.) (Kézik. 27. lap.)</p> <p>IV. oszt. és V. o. az igeragozást gyakorolja felügy. mellett. (K. k. 70. gyakorlat alapján.)</p> <p>I. oszt. rajzol naplóba a falitáblán levő előrajzolás után.</p>
<p>$\frac{1}{2}$10—10-ig. III. oszt. Anyanyelv.</p> <p>A birtokos jelzővel bővített mondatok alkotását gyakorolja szóval és írásban, palán és falitáblán. (K. k. 19-ik gyakorl.)</p>	<p>IV. és V. o. ismétel a III. osztálylyal.</p> <p>II. o. már eltárgyalt verseket, elbeszéléseket olvas felügy. mellett. (Ismétel.)</p> <p>I. folytatja a rajzolást.</p>
<p>Próbatanítást tart B. B. negyedéves.</p>	
<p>10—$\frac{1}{2}$11-ig I. o. Irvaolvasás.</p> <p>A „p” betű ismertetése.</p>	<p>II. o. naplóba ír a falitábláról, előírás után.</p> <p>III., IV., V. o. a szép és helyesírást gyakorolja naplóba, előírás után.</p>
<p>$\frac{1}{2}$11—11-ig V. o. Mértan.</p> <p>A négyszögek különböző nemei. (K. k. 22. §. alapján.)</p>	<p>IV. és III. o. rajzol naplóba (ismétel).</p> <p>II. o. naplóba ír a falitábláról előírás után.</p> <p>I. o. az ismertetett betű írását és rajzolását (azaz írott és nyomtatott alakját) gyakorolja palán.</p>
<p>11 óraker a tanítás bezárása imával.</p>	

Tanítóval való foglalkozás.	Magánfoglalkozás.
<i>Délután.</i>	
<p>2—3-ig I. és II. oszt. Ének.</p> <p>I. A falitáblára felírt hangjegyekről egy új dalt tanul. („Vigyázo légy stb.” 5 hangkörben.)</p> <p>II. Előbb ismétél az I.-vel. Azután gyakorlatokat énekel. (Éneklő abc. II. folyam. 75. gy. kezdve.)</p>	<p>III., IV. és V. két szólamu éneket kótáz. (21-ik, a „Kis huszár” cz. dal.)</p>
<p>3—4-ig III., IV. és V. o. Ének.</p> <p>Előbb gyakorlatokat (III. folyam. 48-ik gy. kezdve), azután két szólamu dalokat énekel.</p>	<p>I. és II. o. a kótairást gyakorolja palán s rendre a falitáblán.</p>
4 órakor a tanítás bezárása imával.	

A gyakorló iskolák és a tanítóképző-intézeti növendékek gyakorlati kiképzése.

(Határozási javaslat).

1. Mivel népiskoláink $\frac{3}{4}$ -e osztatlan, 6 osztályú, egy tanítóval; mivel osztatlan iskoláink fejlődése, munkájoknak sikeresebbé tétele végett vidékenként mintaszerű, helyesen berendezett, tantervünk követelményeinek a tanító és tanuló megterhelhetése nélkül megfelelő osztatlan iskolák szükségesek; mivel az osztatlan iskolák osztottaká könnyen alakíthatók; mivel növendékeinknek osztatlan iskolába kerülő nagy többsége feladatát helyesen, bizalommal eltelten csak akkor oldhatja meg, ha meggyőződött arról, hogy osztatlan iskolában nem haladja meg erejét a cél elérése, ha látta és gyakorlat útján megszerezte a kívütel helyes módjait; mivel az osztott gyakorló-iskolák igen sokba kerülnének, de osztatlan iskolák vezetésére hiányosan, a tapasztalat bősége, minden oldalúsága és meggyőző, buzdító ereje nélkül oktatnának s a gyakorlati kiképzés érdekében nem volnának teljesen kiaknázhatók, mert tanítóképző-intézeteink legfelsőbb osztályú növendékei sem mellőzhetik szakismereteik bővítését, mélyítését s különösen összefoglaló ismétlését és így minden idejüket a gyak. iskolában nem tölthetik: minden tanító-, tanítónőképző-intézettel szoros kapcsolatban legyen egy osztatlan 4, vagy 6 osztályú el. gyak.-iskola egy tanítóval (tanítónővel) s két teremmel; egyik terem tanterem, a másik munka- és játszó-terem. A berendezés minden tekintetben mintául szolgáljon.

A munka- s játszó-terem egyrészt a kézimunka-oktatásra való, másrészt — a játszó-teremmel együtt — legjobb alkalmat nyújt a növendékeknek a gyermek beható megfigyelésére, megismerésére, s végül megszabadítja az osztatlan iskolát ama túlságig ránehezedő csendes foglalkoztatás nagyrésztől, tehát hátrányaitól.

2. Psychologiai tapasztalatok s gyermek-ismeret szerzése céljából a tkép.-intézet II. oszt. növendékei fölváltva, kisebb csoportokban legyenek az iskolában, a játszó, a hazamenő gyermekek közt, s járjanak el a munka- s játszó-terembe, együttesen pedig alkalomszerűleg menjenek a tanterembe, hol a tanítás menetét, külső sajátságait is figyeljék meg. Nyenkor a gyak.-iskola egy osztályúvá alakítandó. A tapasztalatok leírandók s a neveléstani tanórákon számon kérendők és felhasználandók.

3. Részint az előbbi célból, részint pedig a nevelés-tanítás beható megfigyelése s a nevelői teendők egy részének gyakorlása végett, a gyak.-isk. tanító ellenőrzése mellett a III. s IV. oszt. növendékei félnaponként fölváltva egyenként vagy párosan fogadják az érkező gyermekeket, vegyenek részt játékaikban, kísérik szemmel a hazamenőket s foglalkoztassák a munkateremben levőket. A III. oszt. heti 1 órán figyelje meg a gyak.-isk. tanító tanítását, az eleinte osztottá alakított, majd osztatlan gyak.-iskolában. A IV. oszt. heti 1 órán figyelje meg társai egyikének tanítását s havonként legalább 1 órán legyen jelen a gyak.-isk. tanító tanításakor is. Megfigyeléseiket mindenkor jegyezzék föl; e jegyzetek a III. s IV. osztályban heti 1—1 órán tartandó nyilvános tanítási bírálatok alkalmával beszélendők meg.

4. Hogy a gyak. tanításokat paedagogikailag helyesen vezessük, hogy a növendékek a tanítást, nevelést kellőleg begyakorolják s abban bizonyos önállóságra jussanak, hogy a növendékek minél többet gyakorolhassák magukat a tanítói összes teendőkben, de azért a gyak. isk. mint el. iskola célját biztosan elérje: a III. oszt. heti 2 órán van gyak. tanításon. 1—1 növendék félóraig, osztott iskolában 1 óráig tanít. A tanítás az első félévben osztott iskolában gyakorlandó. A tanítás előre kijelölt anyagát a tanító növendék részletesen írásbelileg kidolgozza; a tanítástervezet főbb vonalaiban megbírálandó a gyak. isk. tanító — a módszertan tanára — által s e szerint átalakítandó; a növendék az általa így kiigazított terv szerint tanít. Tanítása a két terv tekintetbe vétele mellett a gyak. isk. tanító, mint a gyak. tanítások vezetője s a tanulótársak által a heti s bírálati órán megbíráltatik. A bírálat tanúlásait minden növendék följegyzi. Ugy a gyak. tanításon, mint ennek bírálatán részt vehet az igazgató s a szaktanárok bármelyike is. A IV. oszt. növendékei egyenként fölváltva 2 napig végzik a többnyire osztatlan, de néha osztottá alakított gyak. iskolában az összes tanítói, nevelői teendőket a gyak. isk. tanító vezetése mellett előlegesen 1 hónapra kidolgozott részletes tanterv alapján, a gyak. isk. tanító ellenőrzése s többnyire jelenléte mellett. Minden hétnek 2 napján azonban a gyak. isk. tanítója tanít, hogy a gyakorlatlan kezek által okozott hiányok, fogyatkozások annál biztosabban pótolva, javítva legyenek. A növendék a tanítás vázlatát előlegesen írás-

ban elkészíti s a gyak. tanítás vezetőjének bemutatja, hogy ennek utasítására az esetleges kirívóbb fogyatkozásokat a növendék még tanítása előtt kiigazítsa. A növendék tanítását, nevelői eljárását a gyak. isk. tanító a délelőtti és délutáni tanítás befejeztével négy szem közt megbírálja, a nagyobb s általánosabb hibákat a bírálati órákon megbeszéli. A gyak. tanításokon és közös bírálatokon az igazgató s a szaktanárok megjelenhetnek, illetve aktív részt vehetnek.

5. Mert a gyakorlati kiképzésnek teljesen egybehangzónak kell lennie az elméleti nevelés- és oktatástan tanításával, a gyakorlat és elmélet egymást mélyítvén, kiegészítvén s sokszorosan egymásba szövődvén; mert csak az a példa vonz, mely a helyes utasítást nem csak adja, de végre is hajtja, tehát szemlélhető és követhető valósággá alakítja: a nevelés- és oktatástan elméleti s gyakorlati tanítása egy kézbe adassék; ugyanaz vezesse a paed. gyakorlati képzést, a ki az elméletit. Mivel pedig az igazgatási, fegyelmezési teendők, az internátus vezetése megkívánja, hogy az igazgató heti óráinak száma csökkenjen, nem pedig emelkedjék; mivel a gyakorlati képzés előbb rajzolt átalakítása a gyak. isk. tanítónak időt enged a tanítóképző-int. növendékek elméleti kiképzésében való részvételre; mivel a paed. elméletnek mint alapon: a tapasztalaton, a gyakorlaton kell épülnie és fejlődnie s arra kell visszahatnia; mivel jogos kívánság, hogy a gyak. isk. tanító a tanítóképzésben s a tanári testületben az őt megillető helyet elfoglalja és a paed. elméletben a tisztán el. isk. tanítónál magasabb fokú képzettségre tegyen szert: a gyak. isk. tanító vagy irodalmi úton, vagy a polg. isk. tanítóképesítő vizsgálat bizottsága előtt teendő vizsgálaton adja jelét az el. isk. tanítótól kívánt foknál magasabb paed. képzettségének s ő bizassék meg a paed. elméleti és gyakorlati képzéssel el. tanítóképző-intézeteinkben.

6. A gyakorlati képzésnek e tervezete megköveteli, hogy a tanítókép. int. tanterv revideáltassék s a IV. oszt. számára minél kevesebb új tananyag szabassék ki.

Peres Sándor.

A gyakorló iskola és a gyakorlati kiképzés.

(Határozati javaslat.)

1. A most fennálló osztatlan gyakorló-iskola, 6 évfolyamra kiegészítve ez idő szerint még nélkülözhetetlen lévén, továbbra is fenntartandó; kívánatos azonban, hogy részben osztott iskola is álljon a gyakorlati képzés szolgálatában.

2. A gyakorló-iskolák mellé tankönyv- és tanszergyűjtemények állítandók s azok idővel tanszermúzeumokká (vidéken) fejlesztendők.

3. A képző tanterve oly módon revideáltassék, hogy a paed. elmélet és gyakorlat közt természetesebb összefüggés legyen.

4. Az inkább általános képzés a III. osztályban nagy részt befejezést nyerjen s egyes tantárgyakból elővizsgálat tartassék.

5. A IV. évfolyam leginkább a gyakorlati tanításokra fordíttassék s az elméleti órák a minimumra (heti 20 óra) redukáltassanak.

6. A gyakorlati kiképzésen az egész tantestületnek kell ugyan közremunkálni, de az egységesség szempontjából a gyakorlati tanítások vezetése lehetőleg az általános neveléstan és a részletes módszertan tanárának kezében maradjon.

Csáktornya, július hó.

Ujvári Mihály.

A gyakorlati kiképzés és a gyakorló iskola.

(Határozati javaslat.)

1. Az általános képzéshez tartozó tárgyak ne úgy taníttassanak, mint a középiskolákban, hanem oly módszerességgel, bár magasabb színvonalban, hogy az előképe lehessen a tanítónövendékek jövő működésének.

2. Hogy a tanítónövendékek a III. évfolyamban a gyakorlati tanításokat öntudatosan végezhessek, a paedagogia tárgyakat a négy éves tanfolyamra czélszerűbben osszszuk el. Az I. évfolyamra jelöljük ki az embertant teljesen (testtan, egészségtan és lélektan), a II. évfolyamban a nevelést, a III. évfolyamra a módszertant, és a IV. évfolyamra a nevelés történetét.

3. A hospitálás, hogy az osztatlan iskolában haszonnal teljesíthető legyen, mindig csak azon egy tárgyra irányíassék, melynek részletes módszerét a III. éves növendékek már elsajátították.

4. Gyakorlati tanítást a III. évfolyamban csak azon tantárgyból tartassunk, a melynek módszerét ismerik.

5. Hogy a negyedéves tanítónövendékek hivatásukra gyakorlatilag jobban előkészíthetők legyenek, tanfolyamuk gyakorlati kurzussá alakíttassék át.

6. Az osztatlan gyakorló iskolák, hogy feladatukat jobban megoldhassák, legalább három tanteremből álló népiskolákká tétessenek.

7. A gyakorló iskolai tanítók állása erkölcsileg és anyagiilag egyaránt emelendő, mert a tanítónövendékek kiképzésében érdemeik elvithatatlanok.

Budapest 1890. július 18-án.

Kun Alajos.

Gyakorló iskola és a gyakorlati kiképzés.

(Határozati javaslat.)

1. A mostani osztatlan gyakorló-iskolák alakíttassanak át osztottakká. És pedig átmenetül ajánlom, hogy a népiskola 6 évfolyama 3 csoportba osztassék, három tanteremben akképen, hogy az I. oszt. egészen külön választassék, a II. s III. osztály képezze a 2-ik, a IV., V. s VI. osztály a 3-ik csoportot. A czélnek megfelelőbb volna a népiskola 6 évfolyamát teljesen külön választani, vagy legalább is 5 osztályba osztani, úgy, hogy az I—IV. oszt. külön-külön tanteremben, az V. s VI. osztály egy tanteremben lenne el-

helyezve. Azonban tekintettel a sokféle nehézségre, melylyel ezen gyökeres átalakítás járna, tekintettel továbbá azon körülményre, hogy hazai népiskoláink nagy többsége még mindig osztatlan, vagy csak részben osztott, s így kívánatos, hogy növendékeink, ha nem is a 6 osztályú osztatlan, de legalább két-három tanfolyamból álló osztály-csoport vezetésében is gyakorolják magukat: részemről legkönnyebben kivihetőnek tartom a fentebb javasolt megosztást.

A csoportosítás megokolása. *a)* Az I. osztály teljes külön választása azért kívánatos, mert — mint tudjuk — annak úgyszólván egyik tantárgya sem olyan, mely valamely másik osztályéval kombinálható volna, továbbá ismeretes az is, hogy az I. osztályú növendékeket legkevésbé foglalkoztathatjuk haszonnal hallgatólagosan, legjobban, ha iskolában létök alatt a tanító folytonosan foglalkozhatik velők. *b)* A II. osztály a III.-kal igen jól kombinálható úgy a vallásoktatásban, mint az ének, szépírás, rajzolás és testgyakorlásban, sőt részben az olvasásban is; azonkívül szerves összeköttetésbe hozhatnók a II. oszt. beszéd- és értelemgyakorlati anyagát a III. oszt. lakóhelyismertetésével. A nyelvtan és számtan természetesen külön volna tanítandó mindkét osztályban, de a III. o. a II.-ikében mindig részt vehetne ismétlőleg. *c)* Hogy miért vettem fel a 3-ik csoportba a 3 felső osztályt, s miért nem inkább 2—2 osztályt csoportosítottam mindenütt, arra az imént mondottakban már részben megfeleltem, kiegészítem azt még következőkkel: 1. Az V. s VI. osztály igen jól kombinálható, mert ezen osztályok legtöbb tárgya két éves kurzusba osztva együtt tanítható. 2. A IV. osztályt legcélszerűbb a főbb tárgyakban külön választani az V. s VI. osztálytól, s így bár 3 osztályunk van, azokat 2 csoportban taníthatjuk, fél-fél órás beosztással. 3. Vannak e 3 osztálynak oly tárgyai is, melyek teljesen kombinálhatók, mint p. o. a vallás, az ének, szépírás, rajzolás, testgyakorlás, részben az olvasás. 4. E csoportosítás szerint az esetben sem akadunk fenn, ha a helyi körülményeknél fogva az V., de főképen a VI. oszt. üresen maradna.

2. A gyakorlóiskolai rendes tanítást végezzék a IV. éves növendékek. Hogy ez lehetővé váljék a növendékek erre kellőképen előkészítendőik.

a) Az I. évesek megkezdik a hospitálást és pedig főképen a gyak.-isk. első osztályában félnaponként felváltva, s a tanításról a gyak.-isk. vezetőjének utasítása szerint jegyzetet készítenek.

b) A II. évesek hasonlóképen folytatják a tanítások látogatását, főképen a II. s III. osztályban; tőlük azonban megkívánjuk, hogy a tanítás menetét s a tanulmányokat is nagyobb figyelemmel kísérjék s jegyzeteikben arról is beszámoljanak. A gyak.-isk. vezetője időnként megbeszéli velők a tapasztaltakat, beadott füzetek alapján. Továbbá a tanév második felében „próbaleczkékét“ is tartanak a gyak.-isk. három alsó osztályában, szaktanáraik vezetése alatt.

c) A III. évesek még mindig folytatják a hospitálást,*) főképen

*) A hospitáló növendékek ügyelnek fel a tanítás előtti rendre, mivel a IV. éveseknek 8 és 2 óra előtt rendesen órájuk van.

a 3 felső osztályban; ők azonban már egész napot töltenek a gyakorlóban egy folytában. Feladatuk, hogy a végig hallgatott s a szemlélt tanításról jegyzeteik alapján „tanítási tervezetet“ (leczkévázlatot) készítsenek feltüntetve a tanítás anyagát, dispoziícióját, módját, a feleltetés és leczke-feladás körüli teendőket, a használt szemléltető vagy kísérleti eszközöket, azok felhasználásának mikéntjét, a csendes foglalkoztatás vezetését, a fegyelem és rendtartás kezelését, a tanítónak a gyermekekkel való bánásmódját, — szóval mindazt, a mit a tanító az oktatás és nevelés érdekében tesz. E mellett hetenként 2 órában „próbatanítást“ végeznek, és pedig első időben inkább az alsó osztályokban, utóbb főképen a felsőbbekben, előbb csak osztályonként, utóbb osztály-csoportonként is. A növendékek próbatanításait azonban minden tantárgyból meg kell előznie a gyak.-isk. vezetője, esetleg valamelyik szaktanár részéről a „mintatanításnak.“ A próbatanításon a gyak.-isk. vezetőjén kívül jelen van az igazgató s az a szaktanár, a kinek a tárgya épen napirenden van. A tanítást azonnal bírálat követi elsőben önmaga, a tanító azután társai s végül a jelenlevő tanárok részéről.

A bírálat eredménye főbb pontjaiban jegyzőkönyvbe vezetendő. A feladott tételt minden növendék kidolgozza, hogy annál alaposabban szólhasson a tárgyhoz; a tanítással megbízott növendék tartozik dolgozatát előzetesen benyújtani a gyak.-isk. vezetőjének, hogy a kirívó hibáknak s tévedéseknek jókor eleje vétessék.

d) Ily előkészületek után a IV. évesek szaktárgyak s osztályok szerint beoszthatók a gyak.-isk. „rendes tanítóiúl.“ Az I. oszt. tárgya 2—3 növendék, a II. s III-dikéi legalább 3, a IV.—VI-ikéi 3—4 növendék között osztandók fel, úgy, hogy egyre-egyre 6—8, legföljebb 10 óra essék. Két-három hónap múlva a szaktanítók tárgyakat s lehetőleg osztályokat is cserélnek. Az osztálytanítók egyike megbízandó osztályának fölügyeleteivel; ez gondoskodik arról, hogy a tanítási, mulasztási és osztályozási naplók rendben legyenek, a maguk idején kellőképen kitöltessenek. A tanítás egyöntetűsége és sikere, úgyszintén az egész iskola rendje fölött örökös a gyak. isk. vezetője. Ő ad a tanítónövendékeknek a hetenkénti „előkészítő órában“ az általa kidolgozott részletes tanmenet alapján utasításokat, ő vizsgálja át a növendékeknek írásbeli tanítási dolgozatait; ő ellenőrzi a növendékeket tanítás közben is, sőt ha szükségét látja, mindjárt a tett helyén ad egyben-másban útmutatást. Hetenként egy-két órában a szaktanárok ellenőrzik és vezetik a gyak. iskolai tanítást, mindegyik a maga szaktárgyából. Az előkészítésnél jelen van az igazgató is, a többi szaktanárokkal együtt; ugyanazon órán megy végbe a heti tanítások bírálata is, melyről jegyzőkönyv vezetendő.

A rendes tanításra ki nem jelölt IV. évesek hetenként 2 órában „próbatanítást“ tartanak, mely a III. évesekéhez hasonlóan folyik le; a IV. évesek a tanításnál mind jelen vannak, de a tanítási leczkét csak azok dolgozzák ki, a kik mint rendes tanítók nem működnek. Ugyanezen órákon tart a gyak. isk. vezetője, vagy esetleg valamelyik szaktanár, időnként, mintatanítást. A gyak. isk. vezetőjének legyen arra is gondja, hogy az év másik felében e próbatanítási órákra állítson

össze a 6 osztály növendékeiből osztatlan iskolát, s mutassa be és a IV. évesekkel is kíséreltesse meg az osztatlan népiskolai tanítás vezetését. Végül a IV. éves növendékek is kötelezve vannak a hospitálásra, és pedig a szaktanítók hetenként 3 órán, a többiek pedig 10–12 órán át. A hospitáló IV. éves egyúttal a cenzor szerepét is viszi.

3. A gyakorló-iskola vezetőjének teendője még a gyak. iskolai rendes és próbatanítások vezetésén, ellenőrzésén s előkészítésén kívül hetenként 2 órában a III. éveseknek az oktatástan általános részét s a tisztán népisk. tárgyak (írvaolvasás, beszéd- és értelem-gyakorlat) módszerét előadni.

4. Minthogy az általam javasolt osztott gyakorló-iskola vezetése igen nagy testi megerőltetéssel és kimerítő szellemi munkálkodással jár, kívánatos, hogy a gyakorló iskola vezetésével jeles képzettségű, polgári iskolákra vagy tanítóképző-intézetekre képesített egyén bízzassék meg s rendes tanári fizetést nyerjen. Mindenesetre méltányos, hogy a kinek kezébe a gyakorlati tanítóképzés fontos, de nehéz munkája van letéve, annak a tisztességes és nyugodt anyagi megélhetés föltételei adassanak meg.

5. Még egy javaslattal állok elő s ámbár hívatlanul. Az általános és szakképzés elválasztása, úgyszintén a gyakorló-iskolának általam javasolt reformja magával hozza még az előkészítő (praeparandiai) tanfolyamok felállításának kérdését is, mely szerintem legjobb megoldása volna a „felvételi vizsgálatról“ szóló közgyűlési tételnek is. A felvételnek mai feltétele s az előképzésnek ezzel kapcsolatban levő különféle iránya éppen nem alkalmas arra, hogy ezen alapra a tanítóképző bizton építhessen, még kevésbé arra, hogy ezen bizonytalan alapon az általános képzést 3 év alatt betetőzze. É tételt is tehát, mint a most tárgyalásra kitűzöttekből önként folyó kérdést, ajánlom a mélyen t. közgyűlés szives figyelmébe.

Sopron, július hó.

Papp József.

A tanítóképesítő vizsgálat.

(Határozati javaslat.)

A) *A tanítóképesítő vizsgálat alap- és szakvizsgálatra osztandó.*

A tanítóképesítés manap szokásos vizsgálata törlesztendő és más-kép rendezendő, mert:

1. a tanítójelöltekre túlterhelő az, hogy egy időre szabott vizsgálatra 20 tantárgyból kellő értelmességgel s beható gondnal készülnenek;

2. minden tanulási erőlködés mellett is az eredmény sohasem felel meg sem a fáradtságnak, sem a vizsgálati igényeknek; az eredmény mindig többé-kevésbé gyarló s mulandó, mert erőszakkal emlézett, de át nem gondolt s meg nem emésztett paragrafusok reprodukciójában s recitálásában áll;

3. sem az általános, sem a nagy jelentőségű paedagogiai szak-képzettség kellő vizsgálat alá nem vonható az összezsúfolt tantárgyak nagy tömegében.

Divide et vices! A tanítóképesítő vizsgálat ketté osztandó;

alap- és szakvizsgálatra.

Tanítóképesítő vizsgálaton abban birjon a jelölt legalaposabb ké-szültséggel és abból vizsgáltassék behatóan, amire mint népiskolai tanítónak legégetőbb szüksége lesz, t. i. a népiskolai módszeres tananyagból és a nevelés-oktatástanból. A nevelés-oktatástan mellett nyomatékka emlitem épen a módszeres népiskolai tananyagot, mert nem elég az ismeret emlékezeti készlete, hanem e készletet elemezni, értelmezni, kölcsönösen vonatkoztatni és rendszeresíteni is képes legyen a jelölt. Ebben különbözik a tanítói tudás egyéb iskolákban szokásos tudástól.

Az alapvizsgálat a népiskolai tantárgyakra, illetőleg ezek túlnyomó többségére terjedjen ki, még pedig kiválóan a tanyanyag azon körére, melyben a tanítónak a népiskolai oktatás közlései és magyarázatai közben jártasnak lennie kell. Ide tartozik a hit- s erkölcs-tan, a beszéd- s értelemgyakorlati ismeret, a magyar s német nyelv és nyelvtan, a számtan, mérés-tan, földrajz, történet, természetrajz, természet- s vegytan, test- és egészségtan annyi ismerete, a mennyi alapos-sá teszi a mindennapi és ismétlő-iskolai ismeretközlést és magyarázatot.

A szakvizsgálat-hoz tartozzék a lélektan, nevelés-oktatástan, gyakorlati tanítás, nevelés-történet, a zene, ének és testgyakorlat.

E csoportosítást alább bővebben fogom kifejteni. E helyütt röviden okadatolnom kell a tanképesítő vizsgálat kettészakításának, vagyis az alap- és szakvizsgálatnak czélszerűségét.

Jelen javaslatom elején negative érveltem e czélszerűség mellett, röviden érintvén a manap szokásos, t. i. az egy ízben végzett tanítóképesítő vizsgálat gyarlóságát. A ketté osztott tanképesítő vizsgálat előnyössége mellett következő érvek szólnak:

1. Tanítónak a paedagogia mellett legnagyobb szüksége van a népiskolai módszeres tananyagra. Ezért a népiskolai tananyag és a paedagogia, mint két külön ismeretkör nyomatékka birjon ne csak a tanítóképzői tanulmányozásban és gyakorlásban, hanem a tanképesítő vizsgálaton is; s ez csakis a vizsgálat kettéosztása mellett lehetséges.

2. Ha mindkét kör (a népiskolai tananyag és a paedagogia köre) a tanítóképzés folyama alatt lehetőleg elkülönítették és időszakonként szerepet változtat, akkor a növendék lelki s testi ereje szétforgácsolás és zavaró kitérések nélkül dolgozhatja fel az egyes körök ismeret-anyagát.

3. Ez elkülönítés mellett a két kör paedagogiai összetartozósága nincs veszélyeztetve, mert czélszerű beosztás mellett (ami lehetséges is) a két kör tárgyai egymást áthatják oly módon, hogy: *a)* a népiskolai tananyagot a tanítóképző tanítás mindig helyes módszer elvei szerint tárgyalja; *b)* az alapvizsgálati anyag az alapvizsgálat után még

bővítették (l. alább!) és paedagogice dolgoztatik át a módszertanokban és a gyakorlóiskolai tanításokon.

4. A meddő leczkerendszert behatóbb tanulmányozás válthatja fel, ha a népiskolai s különösen a rokонтantárgyak összébb tömörítetnek, mint pl. a természettudományok, a szám- s mérés tan, a földrajz s történet stb.

5. A tanítóképzői III. és IV. tanfolyamban uralkodó a paedagogia; ekkor tehát a népiskolai tantárgyaknak már készletben kell lenniök és az elméleti s gyakorlati paedagogia szolgálatába lépniök. Így kikerültetik a tananyaggal való küzködés, pl. akkor, a mikor róla a módszertan szól s a mikor a tananyag a módszer szolgálatába lép a mintaleczkék készítése és a gyakorló-iskolai tanítások alkalmával.

6. Említeni is alig kell azt, hogy a kettős vizsgálat behatóbb lehet és kedvezőbb eredményt mutathat fel, mintsem a szokásos egy ízű vizsgálat.

Megjegyzendő itt az, hogy a népiskolai tananyagnak gondos és módszeres tanítása a tanítóképzőben életfeltétel, mert bőséges tapasztalat évről-évre, napról-napra azt bizonyítja, hogy a gymnázium és polgári iskola IV., V. osztályából elégtelen anyagi s alaki képzettséget hoznak az új növendékek.

B) *A tanképesítés ideje.*

Kérdés: mikor tartassék az alap-, és mikor a szakvizsgálat?

Némelyek az alapvizsgálatot a III. évfolyam bevégezése után óhajtják tartani — valószínűleg abból az okból, hogy az alapvizsgálat tárgyainak teljes bevégzésére 3 év kívánatos. Azonban a 3-dik tanfolyam végére tett alapvizsgálat kárt is okozna a tanítóképzésben, mert:

a) hosszú volna az általános képzés, s e miatt megcsönkíttatnék és érezhetőleg zavartatnék a paedagogiai szakképzés;

b) a három évi időn át I. vagy II. vagy III. osztályban szét-szórtnan bevégzett tantárgyak egyike a másik feledését segítené elő, úgy hogy az első évben végzett tantárgy a 3-dik év végén csaknem újnak tűnnék fel annyival is inkább, a mennyiben kellő ismétlés alá alig kerülne mindegyikök a három év folyama alatt; még kevésbé a 4-ik évben.

c) A paedagogiai képzés nem nyerhetne kívánatos terjedelmet s intenzivitást, ha csak a 4-dik tanfolyamban válnék uralkodóvá, és ha három éven át a többi tantárgy által szoríttatnék háttérbe.

Tartassék az alapvizsgálat a tanítóképzői II-dik tanfolyam bevégezése után augusztus utolsó vagy szeptember első napjain — azokkal a növendékekkel, kik az első és második tanfolyamot kifogástalan eredménnyel végezték. A szakvizsgálat ideje pedig essék a 4-dik tanfolyam végére, úgy, hogy a IV. tanfolyambeli növendékek előzőleg két heti teljes vagy részleges szünetet kapjanak.

C) *A tanterv módosítása, jelen vizsgálati javaslatához képest.*

E javaslat látszólag fel akarja forgatni s lényegesen módosítani a tanítóképzői meglevő tantervet. Valóban módosítás szükséges is a tantervben, mely azonban abból a szempontból ítélendő és ejtendő meg, hogy a tanterv a tanítóképzés kedvéért van, nem pedig a tanítóképzés a tanterv kedvéért. Egyébiránt jelen javaslat nem követel tetemes módosítást. A kívánatos módosításnak következő elvi oldala van:

a) Az I. és II. tanfolyamban túlnyomólag a népiskolai módszeres tananyag sajátíttassék el — mint említém — csak oly mértékben, hogy a növendék képes legyen a tananyag adatait, részleteit közleni, elemezni, értelmezni, kölcsönösen vonatkoztatni és rendszerezíteni. Ez alap-ismeret a népiskolai ismeretkörnek nevezhető el.

E népiskolai ismeretkörhöz vagyis az alapvizsgálat tananyagához (I. és II. tanfolyam) tartoznának: a hit- s erkölcsstan, a beszéd- s értelemgyakorlat, a magyar olvasás, nyelvtan és stilsztika, német nyelv és nyelvtan; számtan, mérés- és mértan, a magyar birodalom földrajza, hazai történet, természetrajz, természet- s vegytan és egészségtan elemibb (inkább népiskolai) ismeretei.

b) A III. és IV. tanfolyamban uralkodók a paedagogiai tantárgyak, de e mellett bővítetik és ismételtetik az előző népiskolai ismeretkör. Az ismétlés egyrészt a bővítések alkalmával történik, másrészt az írásbeli mintaleczkékben és a gyakorlóiskolai tanításokban. E bővítés és ismétlés az általános tanítói műveltség körének nevezhető el; a paedagogia pedig adná a tanítói szakképzettséget.

Az általános tanítói műveltséghez vagyis az ismétlésekhez és bővítésekhez (III. és IV. tanf.) tartoznának: a hit s erkölcs- és neveléstan bővítések, magyar költészet és irodalomtörténet, német nyelvi bővítések (anyanyelv is!), szám- s mérés- és mértani bővítések, földrajzi ismétlés és bővítés, általános és csillagászati földrajz, magyar történeti bővítések s a világtörténet, természet- s vegytani bővítések, zene s ének, rajz, testgyakorlat és ipar folytatása, mező- s gazdasági s kertészeti rövid oktatás.

A bővítő ismeretek ne képezzék a tanképesítő vizsgálat tárgyát, hanem csak az osztályvizsgálatét.

A tanítói szakképzettséghez (II., III. és IV. tanf.) tartoznak: a lélektan, módszertan, általános tanítás- és neveléstan, szervezéstan, neveléstörténet és gyakorló tanítás.

Ez utóbbiak összesen a szakvizsgálat tárgyai, hozzájuk járulván még a zene, ének és testgyakorlat.

Jelen csoportosítás érdekében az érvényben levő ministeri tanterv körülbelül következő módosítást kívánna:

Az érvényben levő miniszteri tanterv szerint:					Jelen javaslatához mért terv szerint:			
heti óraszám:					Alapvizsgálati kör		Bővitések és pædagogia	
	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.
1. Hit- és erkölcsstan	2	2	2	2	2	2	2	2
2. Test- s egészségstan	3	—	—	—	3	—	—	—
3. Neveléstan	—	3	4	5	2	3	4	10
4. Magyar	3	3	2	2	3	2	2	2
5. Német	3	3	2	2	3	2	2	—
6. Számstan	3	2	2	2	3	2	2	1
7. Mértan	—	2	1	1	—	2	2	—
8. Földrajz	2	2	—	—	2	2	—	—
9. Történet s alk.	—	—	3	4	—	magyar 3	3	2
10. Természetrajz	2	2	2	—	2	2	—	—
11. Természet- s vegyt.	—	—	2	3	—	2	2	1
12. Zene s ének	4	4	4	2	4	3	3	4
13. Rajz	3	2	1	1	3	2	1	1
14. Testgyakorlat	2	2	2	2	2	2	2	1
15. Gazdaság s kertész.	—	—	—	2	—	—	2	2
16. Ipar	Különösen a téli időszakban.							
Összesen :	27	27	27	26	26	29	27	26

D) *Vizsgálók és javító vizsgálat.*

Az alapvizsgálatot mindegyik jelölt a maga tanítóképző intézetében tegye — a tanítóképző tanárok, a kir. tanfelügyelő és a megfelelő felekezeti szakvizsgálók (vallás) előtt. A szakvizsgálat több, évenként kijelölt tanítóképző intézetben tartassék — kormányképviselő és felekezeti szakvizsgálók (zene s ének) jelenlétében.

A melyik jelölt az alap vagy szakvizsgálaton elégtelen osztályzatot nyert, az egy év múlva javíthat. Két ízben elégtelen osztályzattal végzett vizsgálat csak a közoktatási minister, illetőleg a felekezeti főhatóság különös engedélye mellett ismételtethő harmadszor.

A tanítóképesítést elébb vagy utóbb, de reformálni okvetetlenül kell — valószínűleg jelen javaslat értelmében. Talán méltó ez a figyelemre, bár helyenként nem követi a közvéleményt és szokásos igényeket!

Nem épen oktan a két rendbeli tanképesítés és két osztályú tanítói oklevél kérdése sem; ha talán idővel ez is megbeszélés tárgyává válnék, akkor is szolgálatot tehetne a jelen javaslat a megoldásnak.

Eperjesen, 1890. július 17.

Fabriczy János.

A tanítóképesítő vizsgálat.

(Határozati javaslat).

1. Képesítő vizsgálatot csak valamely hazai tanítóképző négy folyamának nyilvános hallgatása és sikeres befejezése után lehet tenni.

2. A tanképesítést nyilvánossági joggal bíró tanítóképző-intézetek tanári kara végzi. Ellenőrző közegül minden ilyen intézethez egy-két szakembert nevez ki a kormány.

3. A képesítés mindenütt ugyanazon tananyagból történik s ez okból minden egyes tárgyból tételről-tételre kötelezőleg meghatározandó az.

4. A képesítés előző és képesítő vizsgálat alapján történik. Mindkettő szó- és írásbeliből áll. Az előző vizsgálat a III. osztály befejeztével, legcélszerűbben a következő tanév elején tartatik. Ezen vizsgálat tárgyai: test- és lélektan, magyar nyelvtan, német nyelv, szám- és mérés-tan, szépírás, rajz, ének és torna. A képesítő vizsgálatnak tárgyai: hittan, nevelés- és módszertan, tanítási gyakorlat, magyar nyelv, történeti és természettudományi tárgyak. A többi tárgy jegyei az előző vizsgálat eredménye szerint jegyeztetnek az oklevélbe; a minősítésre azonban csak a képesítő vizsgálat tárgyai bírnak befolyással. Minden jelölt minden tárgyból legalább három tételt kap megfejtésre.

5. Az írásbeli képesítő tételei is mindenütt ugyanazok. A jelölt két tételt dolgozik ki: egy magyarnyelvit és egy számtanít. A tételeket évről-évre vagy a közoktatási tanács, vagy a miniszterium felszólítására egy-egy állami és egy-egy felekezeti tanítóképző-intézet tanári kara állítja össze és küldi a miniszteriumhoz, mely egy-egy tételt kiválaszt és az intézeteknek megküldi.

Kassa, július.

Erdődi János.

A felvétel és a felvételi vizsgálatok.

(Határozati javaslat.)

I. Ez ügy szoros kapcsolatban áll a tanítói fizetések javításával.

Mínthogy azonban ez utóbbi olyan napirenden levő kérdés, melynek kedvező megoldását a magyar nemzeti népnevelés érdeke hangozan követeli s abban hinnünk és remélnünk is kell s mínthogy a felvételi alap biztos megítélése az érvényben levő szabályrendelet útján nem lehetséges s mínthogy végül, a két nemű tanítóképző-intézet eljárási szabályzata az azonos szellemi niveaura való törekvés okán is a lehetőségig egyformásítandó: szükséges a tanítóképző-intézetbe való felvételi eljárást is módosítani, szigorubbá tenni.

A tanítónőképző-intézetek számára 1887-ben 8304. szám alatt kiadott ministeri rendelet igen czélszerűen állapítja meg a felvételi feltételeket. E szerint felvételért folyamodhatik, az életkorra és testi épségre vonatkozó kellékek igazolása mellett, a ki a polgári-, felsőbb leányiskola IV. vagy a felső leánynépiskola II. osztályát jó eredménynyel

végezte. Minden folyamodó azonban köteles felvételi vizsgálatra állani s a felvétel kizárólag ennek eredményétől függ. A vizsgálat írás- és szóbeli. Annak tárgya: magyarnyelvi és számtani dolgozat, — ennek: magyarnyelv, számvetés, hazai történelem és földrajz.

E vizsgálat — melynél nem a bizonyítványokban egyébként is jelzett ismeretkészlet foka, hanem az értelmi fejlettség, kifejezési képesség megismerése a fődolog, tehát azon általános szellemi alap, a melyre építeni akarunk — saját tapasztalatom szerint, teljesen alkalmas levén a felveendők arravalóságának kipuhatólására, alkalmazandó lenne a tanítóképző intézeti felvételeknél is, hol köztudat szerint a bemutatott iskolai bizonyítványok a szellemi képességek fejlettségi fokának megítélésére igen kevés támpontot nyújtanak. Sőt a fiuknál, tekintettel az énektanítás és esetleg kántori teendőkre, a felvételnek a zeneképesség kipuhatólására is ki kell terjeszkednie.

Azt a kivételes kedvezményt pedig, hogy a közép- és polgáriiskola IV-ik osztályánál kevesebbet végzettek is bocsáthatók legyenek felvételi vizsgálatra, már minden hátrány nélkül hatályon kívül lehet helyezni.

A felvételre és felvételi vizsgálatra vonatkozólag tehát a következő határozati javaslat elfogadását indítványozom:

1. Az 1887. évi 8304. számú miniszteri rendelettel szabályozott tanítónőképzői felvételi feltétel és vizsgálati eljárás ez idő szerint teljesen megfelel a tanítónőképzés igényeinek.

2. Ugyanez a felvételi vizsgálat rendszer alkalmazandó a tanítóképzőknél is, kiterjesztetvén a vizsgálat a zeneképesség megállapítására is (zenei hallás.)

3. A tanítóképzőbe leendő felvétetésért folyamodók kivétel nélkül igazolni tartoznak, hogy a gymnasium, reál- vagy polgári iskola IV. osztályát jó sikerrel végezték.

Ez intézkedések mindenesetre hozzá fognak járulni az adott viszonyok között a tanítóképzés sikerének emeléséhez; de a tanítóképzés ügye ennél mélyebbrendű reformot is igényel, mihelyt azt az állam pénzügyi helyzete is lehetővé teszi. A felvételi feltételek czélszerű javításával fokozni lehet ugyan a biztosítékokat, de nekünk arra volna égető szükségünk, hogy a felveendőket is mi magunk képezzük; hogy ne fölfelé, hanem lefelé keressük a garanciákat; hogy jelöltjeinket akkor vegyük kezünk alá, a mikor, ha kevesebbet tudnak is, de szellemük üde galyait egy élethivatásuknak meg nem felelő iskolai dresszura még nem hervasztotta el. Szóval: nekünk preparandiákra van szükségünk a tanítóképzőkhöz.

Csak így számíthatunk arra biztosan, hogy képzőintézeteinkbe határozottan jobban előkészített elemet veszünk be. És ez fogja aztán lehetővé tenni azt is, hogy minden megterhelhetetés nélkül, kényelmesen rendezhessük be tantervünket, egyenletesen beosztván lefelé egyrészt azon tananyagnak, a mivel most utánpótlásul kell foglalkoznunk a rendes tanfolyamon. Ekkor a negyedik év csakugyan meg lesz nyerhető tisztán gyakorlati célokra.

4. Intézzünk tehát kérést a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz, hogy a mint a pénzügyi viszonyok engedni fogják, a tanítóképzők mellé preparandiák szerveztessenek.

II. Szólnunk kell még a tanítónőképzőknek egy speciális kérdéséről. Ez intézetek ugyanis szervi kapcsolatba hozattak az állami felsőbb leányiskolákkal — az utóbbiak számára 1887. évi 28,999. miniszteri sz. alatt kiadott szervezet alapján. Ez utóbbihoz egyidejűleg és ugyanazon szám alatt kiadott miniszteri rendelet ugyanis intézkedett, „hogy az elsőrendű (hat osztályú) felsőbb leányiskolák növendékeinek a tanítónőképzőkbe való átmenetel korveszteség nélkül lehetővé tétessék, mely czélból ily szándékban levő leánynövendékeknek a felsőbb leányiskolák VI. osztályában a nevelés- és módszertan, mint rendkívüli tantárgy fog taníttatni — — — hogy ezen növendékek, ha a 16-ik életévet betöltötték és testileg is a tanítónői pályára alkalmasok, a felsőbb leányiskola VI. osztályának bizonyítványa alapján az elemi iskolai tanítónőképezde III. osztályába felvételi vizsgálat nélkül vétethessenek fel.“

E kapcsolat nemcsak megérdemli, de tőlünk meg is követeli annak lényegét komolyan szemügyre venni, mert ennek következményei nagyon kihatók lehetnek.

Ez intézkedés feltételezi, hogy a tanítóképző intézet két alsó osztályának feladata a felsőbb leányiskolában, ha ennek utolsó évfolyamán a nevelés- és módszertan, mint rendkívüli tantárgy, előadatik, meg van oldva. Lássuk: úgy van-e? A két tanterv összehasonlítása alapján a tantárgyak nagyobb részénél ez irányban nincs ok aggodalomra. Egyedül a zene az, a mi a felsőbb leányiskolai tantárgyak között nem fordul elő; de ebben az átlépni készülő növendék magán úton is képezheti magát. Hogy azonban az átlépésnél még ez iránt se kívántatik semmi bizonyíték, ez mindenesetre feltűnő; mert tegyük fel, hogy akadna olyan átlépő, a ki zenét egyáltalában nem tanult: hogyan folytathatná ez a harmadik osztályban e tantárgyat s hogyan lenne a vizsgálatokon átbocsátható?!

A neveléstani tárgyak közül a test- és egészségtan a fels. leányiskola V. osztályában heti 2-, a képzőben heti 3 órával van előírva. Ott tehát e tantárgyból annyit feldolgozni nem lehet mint itten. A lélektan és módszertan másod évi tananyaga a felsőbb leányiskola VI-ik osztályában ép úgy 3 órával van felvéve, mint a képzőben. E mellett utasításul adva, hogy a képezdőbe átlépni „készülő tanulóknak alkalom nyújtandó arra, hogy évközben valamely elemi iskolában a tanításra bejárhassanak. Az itt szerzett tapasztalataikat tanáruk utasítása szerint írásba foglalják s felülvizsgálatra tanáruknak bemutatják.“

A dolog formai rendezése ellen így nem sok kifogást lehet emelni. Sőt ha e kapcsolat fenntartandónak fog határoztatni, a tanítónőképzés szempontjából még kívánatos kiegészítés is könnyen megtörténhetik.

Engedtessék meg azonban minden kötelező tisztelet mellett, melyel a felsőbb rendeletek iránt viseltetünk, egy pár kritikai szót nyil-

vánitanunk a két intézet ilyen szervi kapcsolatának lényegére vonatkozólag.

Először: mi teszi szükségessé azt, hogy a tanítónői pályára lépni szándékozó növendék a IV-ik osztály végzése után is a felsőbb leányiskolában maradjon még két évig, s a tanítónőképző alsóbb osztályai-ban nehéz korlátozással szabályozott létszám a felsőbb osztályokban folytonos megzavarásoknak legyen kitéve?

Másodszor: minő biztosíték lesz arra nézve, hogy a felsőbb leányiskolánál esetleg szükségessé válандó 3 neveléstani óráért ottan olyan paedagogus lesz alkalmazva, a ki tökéletesen megfeleljen a képzői feladatoknak? vagyis, a ki a lélektan és logika-, a beszéd- és értelemgyakorlat-, az írva-olvasás-, szám- és mértan s magyarnyelvtan képzői és elemi iskolai irodalmában, módszerében s gyakorlati vonatkozásaiban teljes szakszerűséggel és otthonossággal mozogjon s a népiskolai tanítás fejlődésmenetét állandóan evidenciában tartsa?

Harmadszor: a felsőbb leányiskolából koronként valamely elemi iskolába ellátogatni, ottan a tapasztalatokról jegyzeteket készíteni s bírálat alá terjeszteni — még távolról sem felel meg azon feladatnak, a mire a gyakorló iskola a maga szervezetével és tanítónőjével hivatva van; mert itt nem csak a két intézet közötti kapcsolat hiányzik, de könnyen megeshetik, hogy osztatlan elemi iskola nem lesz kezűgyben, vagy ha igen, talán a gyakorlat nem fog összevágní az elméletnek lerakott alapelveivel s az elemi tanítónő nem érzendi magát kötelezve azoknak hódolni vagy azokat támogatni. Szóval: az a kölcsönhatás, melyet a képző-intézet és gyakorló-iskolája egymásra gyakorolnak, sem a szervezet, sem a két paedagogus egymáshoz való viszonyában — a felsőbb leányiskola és egy vele szemben idegen elemi iskola között nem biztosítható. S így az itt feltételezett tanítónőképzést a képző-intézet a maga számlájára át nem veheti.

Ki gondoskodik továbbá, hogy a képzőnek a felsőbb leányiskolában végzett egyéb tantárgyai is az elemi tanítás mintájául szolgáló feldolgozásban részesüljenek s a nevelés és módszertani elvek s vonatkozások abban lépésről-lépésre érvényesüljenek és a növendékek tudatára hozassanak?

Biztosítva lesz-e a kétfelé osztott képzésben az egység és fokozatosság elve s az összhang oly mértékben, hogy a végeredményért s a gyakorlati életben nyilvánítandó sikerért a felelősséget a képző magára vállalhassa?

A tanítónőképző álláspontjáról ezek iránt komoly aggodalmakat táplálunk s tartunk tőle, hogy a két intézet között megosztott képzés nemcsak hézagossá lesz, de előre láthatóan controversiákra is vezet. Ezek elhárítása végett:

ő. intéztessék felterjesztés a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz, hogy az állami felsőbb leányiskoláknak 1887. évi 28.999. sz. alatt kelt szervezete és az ahhoz csatolt magas ministeri rendelet — a tanítónőképzővel való kapcsolat tekintetében revisió alá vétessék, s ha e kapcsolat fenntartása még is okvetlenül szükségesnek mutat-

kozik: a szabályzat biztosabb megállapításánál adassék alkalom a tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesületének véleménye meghallgatására.

Kolozsvárott, 1890. július 16.

Kozma Ferencz.

kir. tanfelügyelő.

A felvételtől és a felvételi vizsgálatokról.

A) Általános tétel.

A képzőintézetekbe való felvételnél nem annyira a momentán jellegű vizsga, mint inkább a jelölt előkészültségének s physical és morális arravalóságának kérdése forog fenn.

B) Részletes tételek.

1. Sem a középiskolák, gymnasium és reáliskola, sem a polgári iskola nem alkalmasak a tanítóképző-intézetekbe való belépésre szükséges képzettség elméleti és gyakorlati megadására.

2. Minden tanítóképző-intézetbe egy előkészítő osztály, praeparandia, felállítása elkerülhetlenül szükséges.

3. Ezen előkészítő-osztály növendékeit a felső népiskolából nyeri.

4. Az előkészítő-osztályban az alaki képzésre és a tantárgyak elemeiben való biztonságra kiváló súly helyezendő.

5. Az előkészítő-osztály főbb tárgyai: a magyar nyelv, elemi számvetés, az ének és zene (hegedű) és egy idegen nyelv, pl. a német.

6. A növendéknek az előkészítő-osztályban való magatartása szolgál annak elbírálására, hogy vajjon az fizikai és morális tekintetben alkalmas-e a tanítói pályára.

Megokolás.

4) A vizsgálat sikere még az elméleti tárgyakra nézve is nem mindenkor tükrözi vissza azt, mit a vizsgázó tud; hanem sokkal inkább azt, mennyire képes a jelölt egy ránézve idegen légkörben magát feltalálni. Egy bátor ifjú mindig többet mutat, mint egy, talán sokkal jobb előkészültségű szerény; arra nézve pedig, hogy erkölcsileg és lelkiülete szerint meg fog-e felelni a tanítói hivatásnak: egyáltalán nem nyújt tájékoztatást. Ez csak huzamosabb megismerés alapján ítéltető meg. Ennél fogva egy vizsga a tanítói pályára-valóságnak zsinórmértéke nem lehet.

B) 1. A középiskolák és polgári iskola négy alsó osztálya semmi bevégezett egész nem nyújt; az ezekből hozott töredék ismeretek a tanítóképzőknek alapul nem szolgálhatnak. Ez intézetekből a tanítóképzőbe csak oly ifjak lépnek, a kik vagy szellemileg ott tovább haladni nem képesek, vagy anyagi körülményeik által kényszerítvők oly életpályára lépni, mely kevesebb anyagi áldozattal jár. Sem egyikből, sem másikból nem sok áldás fakad a népnevelésre. Azonkívül a középiskolákban a növendék oly légkörben mozog, mely minden fizikai munkát

lenéz, hogy ilyen légkör a leendő tanítóra káros lefolyású, bővebb megokolást nem kíván. Sem a középiskolák, sem a polgári iskola a zenei arravalóság fejlesztésére tekintettel nincs. Már pedig a tanítónak, úgy is mint ilyennek, de még inkább, mint leendő kántornak, a zenei érzék fejlesztését nem lehet elég korán megadni. A középiskolákból való felvételnél nincs meg a szoros összefüggés a népiskolai és tanítóképzés között. A tapasztalat azt bizonyítja, hogy az árvaházakból felvett ifjak — melyek pedig többnyire csak elemi osztályokból állnak — rövid idő alatt még az elméletiekben is túlszárnyalják a középiskola negyedik osztályából kikerült növendékeket.

2. A középiskola módszere nem a népiskolába való. E módszer megszakítást szenved az által, ha a növendék a népiskolából a közép- vagy polgáriiskolába, s innét ismét a tanítóképzőbe lép. A folytonosság a módszerben csak akkor nem lesz megszakítva, ha a növendék a népiskolából a felső népiskolába, innen az előkészítő-osztályba, s ebből a tanítóképzőbe lép.

3. Ha a felső népiskolától, mint a tanítóképzés legalkalmasabb előiskolájától, eltekintünk is és választani kell a középiskola és jelenlegi polgári-iskola között: mint a tanítóképzés előiskolája, ez utóbbi inkább megfelelő, mert ez módszerében és tananyagában is mégis csak közelebb áll a népneveléshez mint a középiskola.

4. Nem válik az jó tanítóvá, a ki sokat tud, hanem az, a ki a mit tud, biztosan tudja. A további képzésnek mi sem szolgál nagyobb akadályául, mint az elemekben való fogyatékoság. Ezen körülmény igazolja, miért kívánom ezt én külön pont által kifejezni. Különös súlyt kívánok arra helyezni, hogy a mi itt tanítatik, ez egészen elemi úton — inductive — kezeltessék.

5. Az e pontba felvett magyar nyelv és számvetés külön megokolást nem kíván; nem úgy a zene és német nyelv. Hogy a zenének egy szakát, mely gyanánt legalkalmasabbnak nekem a hegedű látszik, már az előkészítő-osztályba kívánom felvenni, — annak megokolásául bátor vagyok felhozni, hogy, ha a növendékek ujjai és hallása kellő időben nem gyakoroltatnak, fogékonyságukat később ez irányban elvesztik. A nyelveknek alaki képző hatása általánosan elismert. Hogy én épen a német nyelvet választom, oka abban keresendő, mert e nyelvet felfogásom szerint egy haladni kívánó nevelő sem nélkülözheti.

6. A növendéknek úgy előnyei, mint fogyatkozásai, igen sok esetben csak huzamos együttlét után ismerhetők fel. Szolgáljon ez ezen pont megokolására.

Znió-Váralja, július.

Somogyi Géza.

A felvétel és a felvételi vizsgálatok.

(Határozati javaslat.)

a) Minthogy a népoktatási törvénynek és a miniszteri szabályrendeletnek a képző-intézeti növendékek felvételére vonatkozó szakaszai a tanulók testi és szellemi képességeinek előleges megvizsgálásáról nem intézkednek;

b) minthogy az eddigi gyakorlatok szerint a képző első tanfolyamába akár a felvételi vizsgálat, akár pusztán iskolai bizonyítványok alapján a legkülönbözőbb tehetségű és korú, sokszor nagyon tehetetlen növendékek kerültek, kiknek egyöntetű paedagogiai kiképzése lehetetlennek bizonyult;

c) minthogy a tanítói és nevelői hivatással terhes és komoly munka jár, s ehhez alapos szellemi előképzettség szükséges;

d) minthogy a tanítói pályára való előkészítés előbb általános és aztán szakszerű képzést feltételez, s az előbbi az I—III. tanfolyamokon át teljesen csak úgy fejezhető be alaposan, ha a tanulók értelmi előképzettsége már a felvételnél bizonyos minimalis kvalifikációhoz kötöttetik;

e) minthogy továbbá a tanítással szakszerű foglalkozás a tanítói pályán kizár minden olyan testi és lelki fogyatkozást, mely a tanító magasztos munkájának sikerét megghiúsítaná;

f) minthogy végre minden ezen elősorolt kelléknek alapos megvizsgálása csakis közvetetlen megfigyelés által eszközölhető;

azért mondja ki a tanítóképző tanárok egyesületének nagygyűlése, hogy:

1. Ezentúl minden növendék, a ki a tanítóképző-intézet I-ső tanfolyamába felvétetni akar, előképzettségi fokozatára való minden tekintet nélkül szabályszerű s általános kötelező felvételi vizsgálat alá esik, és csak annak sikeres kiállása után vehető fel.

2. A felvételi vizsgálatához feltétlen kellék: a középiskola (gymnasium, vagy reál-iskola) vagy polgáriskola legalább négy osztályának, mint minimumnak, legalább jó általános eredménynyel történt teljes bevégezése, és betöltött 15 évi életkor. A ki ezen két feltételt igazolni nem képes, az a felvételi vizsgálatához nem bocsátható.

3. A felvételi vizsgálat írásbeli és szóbeli részből áll. Az írásbelinél egy magyar nyelvi tétel feldolgozásából megítélendő a növendék fogalmazó, gondolkodó, szépen és helyesen író s grammatikai képessége. A szóbeli vizsgálatnak tárgyai a polgári iskola negyedik osztályának összes tantárgyai (a latin- és franczia nyelv kivételével).

4. A vizsgálatnak írásbeli és szóbeli részénél a tanulók intellektualis tehetsége esik vizsgálat alá. Ezenfelül azonban szigoruan megvizsgálandó még pedig mindenkor szakértők jelenlétében a növendék physikai szervezete, kiváló figyelemmel összes érzékszerveire, zenei halló és beszélő képességére, s arra, mennyiben alkalmas a zene és tornázás oktatására.

5. Olyan tanulók, kik az előirt négy osztályon felül még magasabb foku előtanulmányokat is képesek igazolni, az intellektuális képességet feltüntetendő vizsgálatnak ugyan szintén alá vetendők, de ezek jobbára physikai szervezetüket illetőleg vizsgálandók meg.

6. Olyanok, kik a vizsgálat értelmi részéből sikeresen vizsgáztak, de testi szervezetük bármely tekintetből alapos kifogás alá esik, egyáltalában fel nem vehetők.

7. Nehogy a legifjabb és a legidősebb első osztálybeli tanulók között feltűnően nagy korkülönbség legyen, a mi a tanulótársi vi-

szonyra, de kivált a tanári kar nevelési ténykedésére is csak hátrányos volna, ez okból 15 évnél ifjabb és 20 évnél idősebb tanulók az első évfolyamba fel nem vehetők.

8. A felvételi vizsgálatokhoz benyújtott folyamodványok hiteles és eredeti okmányokkal szerelendők fel. Másolati bizonyítványok figyelembe nem vétetnek.

9. A felvételi vizsgálatok lehetőleg a tanári kar teljes száma mellett s az ország különböző vidékein lehetőleg egy időben tartandók.

Igló 1890. július 18-án.

Arányi Antal.

A felvétel és a felvételi vizsgálatok.

(Határozati javaslat.)

1. Az állami tanító- és tanítónő-képzőkbe való felvételt kérők folyamodványaikat augusztus 20-ig az illető tanintézet igazgatóságához küldjék be. Az igazgató e netalán hiányzó adatok pótlására az illetőt felhívja, vagy a feltételeknek meg nem felelőket elutasítja.

2. Orvosi bizonyítványt mellékelni nem kell, mert a jelöltek a tanév elején az intézeti és még egy meghívott orvos által megvizsgáltatnak.

3. A kor leányoknál 14, fiúknál 15 év, mely keresztelő levéllel vagy születési bizonyítvánnyal igazolandó. 17—18 éves ifjak csak nagyon kivételes esetekben vehetők föl.

4. A nőképzőkbe csak a polgári-iskola 4. vagy felső leányiskola 2 osztályát jeles általános eredménnyel végzettek folyamodhatnak.

Férfiképzőkbe azonban egyelőre olyanok is, kik 4 osztályt legalább elégséges eredménnyel végeztek.

5. Mindenki külön felvételi vizsgálatot tartozik tenni. Kivételt egyelőre csak azon ifjak képeznek, kik a középiskola 4 osztályát jeles eredménnyel végeztek.

6. A képességi fokozat megállapítása minden népoktatási intézetnél egyöntetű legyen.

7. Magán úton készülő ifjaknak csak rendkívüli esetben engedhető meg, hogy felvételi vizsgálatra bocsáttassanak. A vizsgálat az ilyennél kiterjed a középiskola 4. osztályának minden kötelezett tantárgyára.

8. Felekezeti képzőtől alsóbb osztályból az állami felsőbbbe lépni akaró, ha az illető felekezet képzője nem 4 évfolyamos, felvételi vizsgálatot tesz a főbb tantárgyakból.

9. Az 5. pontban említett fölvételi vizsgálat írásbeli és szóbeli úgy a férfi, mint a női képzőnél.

10. Írásbeli tárgya: valamely magyar nyelvi dolgozat.

11. Szóbeli vizsgálat tárgyai: magyar nyelv, számtan, földrajz, történelem, természettudományok és éneklő képesség megbírálása végett valamely népdal vagy egyházi ének eléneklése.

12. A vizsgálatoknál nem az ismeretek mennyiségének, hanem képességnek s tanítói vagy tanítónői arra valóságnak megítélésére kell a figyelmet fordítani.

Győr, 1890. július 18.

Csepreghy Endre.

Határozati javaslat a felvétel és a felvételi vizsgálat czimű tételhez.

1. A tanítóképzőkbe csak a gimnázium vagy a polgári iskola 4 alsó osztályát végzett s arról törvényes bizonyítványt felmutató növendékek vehetők fel. A rendes iskolai oktatást bármi okból megkezdő magántanulók semmi esetre sem vehetők fel a képzőbe, az ilyenek a megfelelő fórumok előtt a polgári és középiskolákban a hiányzó osztályokból tegyenek rendes osztályvizsgálatokat.

2. A jeles és jó általános osztályozattal bíró tanulók a tanítóképzés sajátlagos céljainál fogva csak a zenei hallásra nézve vizsgálandók meg; ellenben az elégséges általános osztályzattal belépők a közép, illetve polgári iskolák negyedik osztályának összes tantárgyaiból is megvizsgálandók úgy szó, mint írásbelileg. Utóbbi vizsgálat a helyesírási és fogalmazási képesség kitüntetésére szolgál. Ez a vizsgálat is inkább a stipendium osztás szempontjából megokolt.

3. Az I. osztályba felveendő tanuló 15 évnél fiatalabb és 17 évnél idősebb ne legyen.

Budapest, július.

Miklós Gergely.

A felekezeti tanítóképző tanárok anyagi helyzetének javítása.

(Határozati javaslat.)

Ezen kérdés, bármily egyszerűnek lássék is első pillanatra, mégis igen bonyolódott. Gyakorlati megoldása első sorban és legnagyobb részében a felekezeti hatóságra tartozik; de a kormány közbenjárása megoldását megkönnyíti és gyorsítja. A kérdés elméleti megoldása elé maga a felekezeti féltékenységek csaknem elháríthatatlan akadályokat gördített. Mert a görög kath. és görög keleti felekezeti képző tanárok tudomást sem vettek és kérelmemre, hogy feladatom megoldásában segédkezet nyújtsanak a szükséges adatoknak rendelkezésemre bocsátása által, feleletre sem méltattak. A kir. kath. és püspöki képzők közül ötten támogattak felvilágosításukkal, egy „a kért adatokat nem szolgáltathatta“, mert „a tanítóképző püspöki intézet és ez intézet fentartásáról a püspök úr ő excellen-tiája gondoskodik.“ (!) Az ev. ref. tanítóképzők közül 3-tól kaptam felvilágosító adatokat; a 10 ág. hitv. evang. képző közül négynek adatai állanak rendelkezésemre. A kik így munkámban segítettek, fogadják e helyütt is hálás köszönetemet.

Egyrészt ezen adatok alapján, másrészt általánosan ismert tapasztalatok után indulva, a következő eredményre jutottam.

A felekezeti tanítóképző tanárok anyagi helyzetének javítása ügyében két főmozzanatot kell megkülönböztetnünk:

A) A tanárok anyagi helyzete, még pedig I. szolgálati ideje tartama alatt.

1. Javadalmazás. *a)* Tényleges tanári fizetés. Ez igen különböző; mert míg a róm. kath. képzői rendes tanár és igazgató fizetése 800 frt és 1125 frt közt váltakozik, addig az ág. hitv. ev. tanítóképző tanáré 700 frttól 1300-ig, az ev. ref. tanároké 950 frttól 1516 frtig, illetve igazgatóé 1883-ig terjed. Legkisebb minden tekintetben a róm. kath. kartársaké, legnagyobb az ev. reformátusoké. *b)* Szomorú tény az, hogy az ötödévi pótlék csaknem ismeretlen valamennyi felekezeti képzőben. Ilyen 10 évi pótlék Csik-Somlyón. és Beszterczén 100 frt; ötödévi pótlék Pápán 50 frt, Brassóban 75 frt; máshol fizetés felemelés czimén részesülhetnek a tanárok némi fizetésjavításban. *c)* Mellékjövedelem czimén mindenütt fordul elő valami jövedelem szaporítás, a mi 40 frt és 500 frt közt váltakozik. Természetes, hogy minél több mellékjövedelem forrásokra van utalva a tanár, annál inkább elvonatik sajátlagos működési körétől és szenved a tanítás.

2. Terhek. Egyben, de csakis ez egyben, nem lehet panasz a felekezeti tanárnak, hogy előnyben részesül az állami kartársa, és az *a)* a megélhetési viszonyok, melyek valamennyüinkre nézve egyformán nyomasztók, de már nem áll a viszony, ha *b)* az adóviszonyokat tekintjük; a felekezeti tanár csekélyebb fizetése mellett községi adót is fizet, mitől az állami hivatalnok fel van mentve, és *c)* számos előnyben részesül az állami tanár, a melyekből a felekezeti ki van zárva; így pl. hogy csak egyet említsek, a vasuti olcsóbb menetárak; ehhez járul még egy teher, mely a lélekre is egyaránt nehezedik, s ez *d)* hogy különösen a kath. főpapok által fenntartott tanítóképzők egyedül a püspöktől függvén, a képző tanárnak nincsen biztos existenciája, mert „a püspök halála esetén az utódpüspök nincs kötelezve a tanítóképző fenntartására, s így a tanárok örökké a lenni és nem lenni között lebegnek.“

Ebből látjuk, hogy a felekezeti tanítóképző tanár legtöbb esetben jövedelmére nézve állami kortársaé mögött marad és gyakran keserves mellékkeresetre szorúl, hogy családját a viszonyokhoz képest fenntartsa, mely kereset sok helyütt csak nagy nehezen található. De feltéve, hogy ezek a viszonyok még tűrhetők, egy tűrhetetlen és okvetlenül rendezésre vár s ez:

II. a felekezeti tanár anyagi helyzete munkaképtelenség esetére, vagyis nyugdíjügye. E tekintetben legrosszabbul állanak:

1. a róm. kath. képző tanárok, mert vagy semmi nyugdíjuk nincs (Nagy-Szombat, Pécs, Győr, Szepeshely), vagy igen csekély (Kassa), és néhol 900 frt;

2. az ág. hitv. evang. és ev. ref. tanító-képző tanárok nyugdíjügye örvendesebb, mert 200 frttól 1100 frtig terjed, legnagyobb részt 30 évi szolgálat után; ezek közt legrosszabbul áll az eperjesi ágost. hitv. ev. tanítóképző tanár, kinek 200 frtnyi nyugdíjra van kilátása.

Ez a felekezeti képző tanárok anyagi helyzete.

B) A felekezeti tanítókép. tanárok anyagi helyzetének javítása. Nem szorúl bizonyításra, hogy a felekezeti ta-

nítóképző tanárok legnagyobb részének anyagi helyzete minden tekintetben javításra szorúl; mert daczára annak, hogy tanintézeteink berendezésében még sok kívánni való van; daczára annak, hogy felszerelési tekintetben még hátra vagyunk; daczára annak, hogy sok helyütt gyakorló iskolánk nincsen, vagy a meglevő csak névleg az: nyugodt lelkiismerettel mondhatom, hogy fokozódott erőfeszítéssel dolgozunk intézeteink magasabb színvonalra emelésén. A kevesebb tanerőnek ugyanannyit kell végeznie, mint a nagyobb tantestületeknek, sőt többet, mert a gyakorló iskola hiányát is kell úgy a hogy pótolnia, kíválón gyakorlative, népiskolaivá tevéen a tanítást.

Minthogy a javítást első sorban a felekezeti hatóság viheti keresztül, azért a kérelmezésnél egyéb eszközünk és utunk nincsen. De talán hathatósabb és biztosabb lesz az eredmény, ha maga a magas kormány a felekezeti hatóságoknál a felekezeti képzőtanárok anyagi helyzetének javítása ügyében, mint közvetítő és pártfogó fellép.

Mindezek alapján javaslatom a következő:

A felekezeti tanító-képző tanárok anyagi helyzetének javítása ügyében a tanítóképző tanárok országos egyesületének közgyűléséből kéressék fel a vallás- és közoktatásügyi miniszter, hogy szorgalmazza, hogy:

1. A felekezeti fenntartó főhatóságok tanítóképző tanáraik fizetését, ott a hol ez csekélyebb az államiakénál, az állami tanítóképző tanárok fizetésével egyenlővé tegyék;

2. a felekezeti tanítóképző tanárok is részesüljenek ugyanazokban a kedvezményekben, minőket az állam az állami tanároknak és hivatalnokoknak biztosít;

3. a felekezeti tanítóképző tanároknak, t. i. azoknak, kik azt kívánják, nyugdíjintézeti viszonyaik ép úgy rendeztessenek, mint az államiakéi, hogy tehát az állami nyugdíjintézetbe ép oly feltételek mellett léphessenek be, mint a felekezeti gymnasiumi tanárok;

4. a felekezeti hatóságok tanítóképző tanáraik existenciáját biztosítsák annyiban, hogy a tanárok a lenni és nem lenni közt ne lebegjenek;

5. a magas kormány azoknak az intézeteknek, a melyeknek anyagi körülményei nem engedik, hogy a népoktatási törvény követelményeinek megfelelhessenek, akár gyakorló iskola felállításáról, akár a tanárok anyagi helyzetének javításáról és biztosításáról legyen szó, állami segély helyeztessék kilátásba, a mi legyőzhetetlen akadályokba nem ütközhetik, minthogy a felekezeti gymnasiumok állami segélyezésének módozatai alapúl szolgálhatnának a felekezeti tanítóképzők segélyezésének és módozatainak megállapításánál és keresztülvitelénél.

Eperjesen, 1890. jul. hó 18-án.

Gamauf György.

ISMERTETÉSEK.

A tanítóképzés jelen állapota Svédországban.

Nem tartozván azon testület kötelékébe, a melynek nézeteit e b. lapok tolmácsolni hivatva vannak, némelyek előtt talán merészségnek is tűnhetik fel, ha — laikus létemre — e helyen felszólalok s oly tárgyat kívánok bemutatni, a melyre vonatkozólag sem a megkívántató szakbeli ismeret éleslátásával, sem pedig közvetlen szemléleten alapuló tapasztalattal nem dicsekedhetem. Nehogy tehát balúl ítéltessem meg azok részéről, a kik jelen soraimat esetleg figyelmökre méltatni hajlandók: részint saját magam igazolására, részint pedig — és méginkább — mások megnyugtatóására, szükségesnek tartom a következőket előrebocsátani.

A jelen cikk megírására nem saját akaratomból vállalkoztam, hanem csupán azért, hogy azzal e lapok tisztelt szerkesztőjének sürgető és ellenállhatatlan kívánságát teljesítsem. E részben tehát a felelősséget egyenesen ő reá hárítom. A teher súlyosabbik részét: az idegen viszonyoknak tárgyiason hű leírását s a közlendő adatok megbízhatóságáért való kezességet azonban készséggel magamra vállalom.

Örömmel s nyugodt lelkiismerettel teszem ezt! Örömmel; mert Svédországnak vallásosan erkölcsös, józan és szorgalmas népe, mely a szabadság és felvilágosodás zászlaját már régóta nagy lelkesedéssel lobogtatja, a rokonszenvre igazán méltó s megérdemli, hogy kulturális, különösen a népoktatás emelésére irányuló törekvéseit mi is figyelemmel kísérjüks tanulónyozzuk. Nyugodt lelkiismerettel; mert, habár e fölünk távol eső nép tanügyi viszonyait szemtől-szemben nem vizsgálhattam is, annál nagyobb gonddal igyekeztem felkutatni azon hiteles forrásokat, a melyekből, különösen a czimben foglalt tárgy megismerésére szükséges adatok meríthetők. Ilyen források: a népoktatási — s ezek közt a tanítóképző-intézetekre vonatkozó törvények, hivatalos tantervek s egyéb szabályrendeletek legújabb gyűjteményei, — a legkiválóbb s legelterjedtebb svéd tanügyi folyóiratokban megjelent s a tanítóképzés ügyét tárgyaló értekezések, a norvég tanítók ötödik egyetemes gyűlésének naplója, a melyben ugyancsak a tanítóképzés reformjára vonatkozó felszólalások svéd, norvég, illetve dán nyelven foglaltatnak. Azonkívül levélben megkértem Svédország egyik legelsőrangú paedagógusát, K a s t m a n C. W. tanítóképző-intézeti igazgató urat, a ki jelenleg csak mint tanfelügyelő és lap-szerkesztő működik, hogy a tárgyamhoz még szükséges forrásokra figyelmeztetni szíveskedjék, s ő a hozzá intézett kérelmet oly lekötőző módon teljesíté, hogy ezért neki e helyen is köszönetet nyilvánítani el nem mulaszthatom. Csak azt sajnálom, hogy az általa ajánlott művek közül némelyeket, minden utánjárásom dacára, mindekkoráig meg nem kaphattam, melyenek: „Reglementet för högre lärarinneseminariet i Stockholm“ (a stockholmi felsőbb tanítónőképző-intézetre vonatkozó szabályzat), „Redogörelse för högre lärarinneseminariets verksamhet under läsåret 1888—89“.

(Jelentés a felsőbb tanítónőképző-int. 1888—89. évről szóló működéséről) és „Om Sveriges folkskoleorganisation och småskoleläraresseminarier“ (Svédország tanügyi szervezete és a kisiskolák tanító-női számára felállított képzőintézetek.) Mihelyt ezekhez is hozzájuthatok, rajta leszek, hogy tartalmukról e lapokban is számot adjak s jelen ismertetésemet ezzel kiegészíthessem. Különösen meg kell említenem még Kastman úrnak két füzetből álló könyvét („Skolan och hemmet“ = iskola és szülőház), mely — egyéb tanügyi kérdések fejtegetésén kívül — hosszabb tanulmányt foglal magában a svéd népiskola fejlődéséről 1842 óta (Öfversigt af den svenska folkskolans utveckling sedan 1842.), s mely a képzőintézetek ismertetésének is külön fejezetet szentel.

Ezeknek előrebocsátása után legyen szabad áttérnem tulajdonképeni tárgyam megismertetésére!

Mielőtt a svédországi tanítóképzés jelenlegi magaslatára feljutott, ugyanazon lépcsőkön volt kénytelen áthaladni, mint más országok hasonló intézményei. Nem lehet czélom, nem is feladatom, hogy e fokozatos fejlődés hosszú menetét minden egyes részletében feltűntessem; egy-két mozzanatot a multból azonban érintetlenül még sem hagyhatok. Kastman szerint még e század elején boldog-boldogtalanoknak tárva-nyitva állott az iskola ajtaja; elaggott férfiak és nők, csonka-bonkák s nyomorék betegek, tönkrejutott existenciák, sőt erkölcsileg is elzüllött egyének szerepelhettek, mint a gyermekek nevelői s tanítói. (Tidskrift för Folkundervisningen, 1890. évf. I. f. 48. l.) A 20-as évek elején már egy királyi rendelet nagyobb körültekintést ajánl a leendő tanítók megválasztásában, kikötvén, hogy azoknak erkölcsi tekintetben „jó hirnevők“ legyen. (U. o.) — A Bell-Lancaster-féle rendszer virágzó korában (Svédországban a 20-as évek közepétől egész 1842-ig) egy a kölcsönösen oktató-módszer terjesztésére alakult társaság Stockholmban normális iskolát állított fel, a melyben leendő tanítók is nyerhettek kiképeztetést. E társaság igazgatója 1825-ben sajnálattal jelenti, hogy nemcsak a tanítóságra pályázó ifjak, de már tényleg alkalmazásban levő idősb tanítók is, a kik ez intézetbe jönnek, hogy a szükséges methodust elsajátítsák: még azon elemi ismeretekben sem jártasak, a melyeket tanítaniok kellene. (Tidskrift etc. 1886. I. 36. l.)

E visszasszágnak az 1842. évi jun. 18-án kiadott népoktatásügyi első országos törvény igyekezett legalább némileg határt vetni, midőn nemcsak azt rendelte el, hogy az országban elegendő számú népiskola állíttassék fel, de egyszersmind gondoskodott arról is, hogy a szükséges tanerők kiképzésére megfelelő intézetek is szerveztessenek. (Tényleg azonban a legelső tanítóképző-intézet már 1838-ban állíttatott fel Lund városában. — (Tidskrift, 1890. I. 49.)

Mily gyenge alapon s kezdetleges fokon állhatott még ez időtáiban a tanítóképzés, eléggé bizonyítja az 1842-diki törvény 5. §-ának 4. pontja, mely ekkép szól: senki se vétessék fel a képzőintézetbe, ha csak az igazgatóság előtt teendő vizsga alkalmával ki nem mutatja,

vallástan, svéd-nyelv, szám- és mértan, történet és földrajz, természet-tudomány, nevelés- és oktatástan, szépirás, rajz, zene és ének, testgyakorlás, kertészet és fatenyésztés, egyvergyakorlatok a férfi-tanítóképzőkben, végül kézműipar-oktatás (slöjd) némely e célra kijelölt intézetben.

Ez anyagot a törvény részletesebben ekkép írja körül, a *vallás-tanból*: a) Bibliaolvasás és magyarázat, részint közösen a reggelenként tartatni szokott istentisztelet alkalmával, részint osztályonként, olyformán, hogy az ezen tárgyra szánt idő bevégeztéig egy evangélium, az apostolok cselekedetei, az újszövetség többi könyvei közül még egy-kettő, úgy szintén az újszövetségből is egy-két könyv vagy fejezet tárgyalassék úgy tartalmi, valamint történelmi magyarázat kíséretében. b) Bibliái történet valamely terjedelmesebb tankönyv nyomán, a megfelelő bibliai szakaszokkal kapcsolatban s Palaestina földrajza. c) Luther kis-kátéja, magyarázatokkal s szentírásbéli mondatokkal. d) Egyházi énekek, mintegy 20—30. e) Az egyháztörténet főbb vonásokban, különös tekintettel az apostolok korszakára és a reformációra.

Svéd nyelv: a) Szépolvasási gyakorlatok, kapcsolatban az olvasmányok tartalmának magyarázatával. b) Az olvasottak szó- és írásbeli előadása és szavalat. c) Alak- és mondattan, az írásjelek használata. d) Helyesírási gyakorlatok, fogalmazványok, kezdve elbeszéléseken s leírásokon s folytatva egyes, a növendékek ismeretköréből választott tételek önálló fejtegetésén, a mennyiben szükséges, a tanár előleges útbaigazításával.

Szám- és mértan: a) Kellő gyakorlottság elsajátítása a négy alapelmelethez tartozó feladatok megfejtésében egész- és törtszámokkal, különös tekintettel a közönséges életben előforduló esetekre (mértékfajok ismerete, egyszerű és összetett hármasszabály, kamatszámítás stb); elsőfokú számtani egyenletek egy ismeretlennel; fejbéli számolás, főképp az 1—100 terjedő számkörben; négyzet- és köbgyökök kivonása; könyvviteltan. b) Mértani nézlettan; síkok és testek mérése.

Történet és földrajz: a) A hazai történet áttekintése összefüggésben; a nevezetesebb korszakok és események részletes előadása; a kiválóbb szerepet játszott férfiak életrajza. Ezzel kapcsolatban az alkotmánytan főbb részei s a haza területén található régi emlékek megismertetése. b) A világtörténet főbb eseményei és szereplői. c) A fizikai földrajz általános áttekintése; a hazai földrajz részletesen; a többi művelt országok földrajza összevonva, különös tekintettel azokra, a melyek fekvés, nyelv és történeti közösség szempontjából a hazával közelebbi viszonyban vannak.

Természettudomány: a) Az emberi test alkata, életműködése és ápolása. b) Természetrajz, különös tekintettel a haza területén előforduló terményekre. c) A szilárd, folyós és gáznemű testek tulajdonságai, egyensúlya és mozgása, a hang, fény, hő, mágnesség, elektromosság. d) A világrendszer alkotása általánosságban.

Nevelés- és módszertan: a) A lélektan általános vonásokban. b) A

népiskolának mint keresztyén és hazai intézménynek feladata és rendeltetése s a tanítónak erre vonatkozó kötelességei. *c)* A népiskola szervezete, működése. *d)* A népoktatás története, különös tekintettel annak hazai fejlődésére. *e)* A népiskola tantárgyainak áttekintése s azok paedagógiai fontossága; minő rendben, mekkora terjedelemben s mely eszközök segítségével taníttassanak ezek? *f)* A tanítási módszer általános elvei, az egyes tantárgyak módszertana.

Szépíráás: Gyakorlatok a szépíráásban való ügyesség, részint pedig az írástanításban való jártasság elsajátítására.

Rajz: Egyenes- és görbevonalú mértani alakok és testek rajzolása; a tanulnak alkalmazása a gyakorlati életben leginkább előforduló természeti, ipari és művészeti tárgyak lerajzolására.

Zene- és énektan: A zenetan alapvonalai; gyakorlatok a hang biztos eltalálására; egy- és többhangú éneklés, az istentisztelet alkalmával szokásos chorálok és egyéb egyházi énekek, nemkülönben hazafias dalok begyakorlása. Zongora- és orgonajáték.

Test- és fegyvergyakorlatok: Szabadgyakorlatok, menetgyakorlatok, szabad ugrás; szertornázás és — a férfi-képzőkben — fegyvergyakorlatok.

Kertészet, fatenyésztés: A kertészet alapvonalai; virág- és fatenyésztés, ojtás; konyhanövények termesztésére vonatkozó utasítások.

Általános szabályok a képzőintézeti oktatást illetőleg. A képzőintézeti oktatás célja egyrészt oly ismeretek és ügyességek közlése, a melyekre a leendő tanítónak szüksége van, másrészt hogy általa a növendékek a népiskola tantárgyainak tanításmódját elsajátíthassák. A törvény által meghatározott tananyagból a bibliai történeti, számtani, földrajzi, természetrajzi, szépírási és gazdaságtani részt a harmadik évfolyamban be kell fejezni; a többi tárgy folytatólagos bevégezése a negyedik évfolyam számára marad fenn.

A gyakorlati tanítás már a második évfolyamban kezdődik, olyformán, hogy a növendékek, előre megállapított sorrendben ellátogatnak először a gyakorlóiskola kisiskolai osztályába (småskoleafdelning) s nemcsak meghallgatják az ott folyó tanítást, de a gyakorlóiskola vezetőjének felügyelete alatt maguk is tényleg részt vesznek a tanításban. A harmadik és negyedik évfolyambeli, hasonló módon, a népiskolai osztályokban gyakorolják magukat a tanítási ügyesség megszerzésében.

A seminaristák részint évfolyamonként egész tömegben, részint kisebb csapatokban látogatják a gyakorló-iskolát, majd pedig egyenkint, felváltva, egész napon át hospitálnak a tanítás alkalmával. A próbatanításnál eleinte csak egy osztályt biznak a növendékekre, majd pedig az egész kis-, illetve népiskola összes évfolyamait.

A képzőintézeti oktatásra vonatkozó szabályzat szigorúan megkívánja, hogy: *a)* a tanítás lehetőleg szemléltető legyen; *b)* minden egyes ismeretkör határai akképp állapíttassanak meg, hogy a növendékek abban teljes áttekintést nyerhessenek; *c)* a növendékek házi feladatokkal túlságosan meg ne terheltesse, hogy elég idejük maradjon a testi és lelki pihenésre is; *d)* a könnyvnlkülözésre feladott rész-

letek mindenkor kellőleg megmagyaráztassanak. *c)* Ha valamely tanönyvet más újabbal kell felcserélni, azt először csak abban az osztályban szabad alkalmazni, a melyben az illető tantárgy kezdődik, s csak folytatólagosan a többi osztályokban is.

A tanév tartama. A svéd képzőintézetekben a tanév 36 hétre terjed, s ősztéli és tavasz-nyári félévre oszlik. Az első félév, mely 16 hetet foglal magában, aug. 28-án, a második, a mely 20 hétre terjed, jan. 15-dikén kezdődik. A két félév közé eső szüneten kívül még hús-vétkor és pünkösdkor kapnak a növendékek hosszabb szabadságot.

Tanórák. A naponkinti tanítás, az első tanórát félórával megelőzőleg, reggeli istentisztelettel kezdődik: énekekkel, imával s biblia-magyarázattal. A tanórák száma naponkint 6 óránál több nem lehet. A gymnastikai gyakorlatok azonban e hat órán kívül is megtarthatók. Két, közvetlen egymás után következő tanóra közt tíz percnyi szünet engedtetik. Mind a hat tanórát egyfolytában megtartani nem szabad; közben hosszabb pihenési időt kell engedni a növendékeknek. A tanórarendet úgy a képzőintézetben, valamint a gyakorlóiskolában is az igazgató állapítja meg a tantestület többi tagjaival egyetértőleg; a helybenhagyás azonban az egyháztanácsot (consistorium) illeti.

Tanárok s azoknak képesítése. A főntebb elősorolt tárgyak tanítására — ide számítva a szépirást is — minden képzőintézetnél egy igazgató (rektor) és legalább négy rendes tanár (adjunkt = segéd) alkalmazandó. Ezenkívül külön tanerők vannak alkalmazva a gyakorló iskola vezetésére, a rajz, zene, test- illetve fegyvergyakorlatok s a gazdasági tárgyak tanítására. Ott, a hol a kézműipart (slöjd) is tanítják, e célra külön tanerő alkalmazandó.

A tanítónőképző-intézetekben legalább egy rendes állomást (adjunktbefattning) női tanerővel kell betölteni; ugyancsak nőkre bízandó ezen intézetekben a testgyakorlat, rajz, zene és ének tanítása is, ha csak e két utóbbi tárgyra nézve (zene- és énektan) kivételes intézkedésre szükség nincs. A tanítónőképzőkkel egyesített gyakorló iskolában szintén tanítónőket kell alkalmazni.

Minden alkalmazandó tanerőtől megkívánatik, hogy a tiszta evangelikus vallás híve s erkölcsös életű legyen, a hivatásához szükséges törvényszabta elméleti s gyakorlati képzettséggel birjon. Nevezetesen:

Képzőintézeti igazgatóvá csak az nevezhető ki, a ki gymnásiumi tanárságra (lektor), vagy képzőintézeti adjunktságra képesítő vizsgát tett s igazolni tudja, hogy a gyakorlati tanítás terén már jó sikerrel működött.

Képzőintézeti rendes tanár (adjunkt) az lehet, a ki életének 23-dik évét már betöltötte, az egyetem bölcsészeti vagy theologiai kara előtt vizsgát tett, valamely gymnásiumban vagy képzőintézetben, mint tanár, a próbaévet közmegelegedésre betöltötte s azon egyháztanács előtt, a melynek hatáskörébe az illető képzőintézet tartozik, a gyakorlati tanításból jó eredményyel megállotta a vizsgát.

Nők csak az esetben alkalmazhatók képzőintézeti tanárokkul, ha

a főntebb említett életkort elérték, a stockholmi felsőbb tanítónőképző-intézetet teljesen elvégezték, a gyakorlati tanításból dicséretes — a paedagogiából és methodikából legalább jó osztályzatot nyertek, valamely állami*) képzőintézetben legalább egy évig tanítottak s — miként a férfitanárok — az egyháztanács előtt jó eredménynyel tették le a próbatanítási vizsgát.

A próbatanítási vizsga módja. A képzőintézeti tanárságra pályázók próbatanítási vizsgája az egyháztanács előtt akkép történik, hogy minden pályázó azon képzőintézet IV. évfolyamú növendékei előtt, a hová bejutni kíván, az igazgató által kijelölt s ezen osztály keretébe illő három tárgyból előadást tart s átvizsgál és kijavít egy írásbeli dolgozatot, melyet valamely odavaló növendék készített. A szóbeli vizsga tárgyát képező s az igazgató ajánlatára kitűzött kérdéseket a bizottság elnöke a vizsgát megelőzőleg, 24 órával előbb közli a pályázóval. Az írásbeli dolgozat végignézése, illetve kijavítása — kellő felügyelet mellett — néhány nappal a szóbeli vizsga előtt, annak megbeszélése pedig a szóbeli vizsga alkalmával történik. A pályázó a próbatanítás minden egyes tárgyából osztályzatot kap, (az osztályzati fokozatok körülbelül: kitűnő, jeles, jó, elégtelen). Az üresedésben levő állás betöltésénél csak azon pályázó vehető figyelembe, a ki minden tárgyból legalább jó osztályzatot nyert. A consistorium minden ilyen vizsgára tartozik meghívni azon képzőintézet igazgatóját, a melyhez a vizsgázó pályázik, s az osztályozásnál ennek véleménye szintén figyelembe veendő.

A ki a gyakorló-iskolánál óhajt alkalmazást nyerni, tanítói képesítéssel kell birnia. (A gyakorló iskola népiskolai osztályaiban egyébiránt, a mint az alábbiakból kitűnik, tanárokat is szoktak alkalmazni.) Ezenkívül, a ki mint rajztanító kíván ott működni, nyilvános tanintézettől nyert bizonyítvánnyal tartozik igazolni, hogy a rajzoktatás terén oly mértékben, mint a hogy az a tanítóképzőkben megkívántatik, kellő jártassággal bir.

Képzőintézeti zenetanárul csupán olyat alkalmaznak, a ki zeneiskolát (conservatoriumot) végzett s az összhangzattanból, énekből, zongora- és orgonajátékból jó bizonyítványt tud felmutatni.

A gymnastika tanára a középponti testgyakorló intézetben szerezhethet képesítést. Ez intézet paedagógiai és katonai osztályból áll; a ki az előbbi folyamatot végezte, annak a képzőintézetekhez való kinevezésnél elsőbbsége van.

A tanárok kinevezése. A képzőintézet igazgatóját (rektor) a király nevezi ki az egyháztanács ajánlatára. „Ez állásra folyamodni nem lehet“ (Till befattningen eger ansökan icke rum), így szól a törvény 20. §-a, a mi nyilván arról tanúskodik, hogy az igazgatóság kiválóan bizalmi állás.

A többi tanerőt az egyháztanács választja és erősíti meg az illető igazgató javaslatának figyelembevételével.

*) Tehát nem a magánosok által fentartott s a kis-iskolák tanítónői számára szolgáló képzőintézetekben.

Rendes tanárnőül rendszerint olyat alkalmaznak, a ki nincs férjnél, legalább ezt bizonyítja a törvény 21. §-ának 3. pontja, a mely szórúl-szóra ekkép hangzik: „Azon esetben, ha az adjunkt-szolgálattal megbízott nőtanító házasságra lép, az egyháztanácsot illeti annak megítélése, vajjon meg-hagyassék-e a szolgálatban továbbra is; s ha az inté-zet java úgy követeli, az egyháztanács később fel-mondhat neki.“ (A svédek tehát, úgy látszik, nem tartják mindenkor lehetőnek, hogy a nő családanyai s tanítónői — legalább képzőtanítónői — hivatásának egyformán megfelelhessen!)

A tantárgyak és tanórák szétosztása a testület tagjai közt. Az igaz-gató, hacsak a körülmények máskép nem kívánják, a vallást és neveléstudományt tanítja heti 12—16 órában. A többi tanárok közt, a kik hetenkint 24—28 órai tanításra kötelezhetők, a tantárgyak akkép osztandók fel, hogy az első évfolyam tárgyainak legnagyobb része lehetőleg egy, s a többi osztályokban is a rokontárgyak egy-egy kézben összepontosúljanak, s kiki a saját tárgyának alkalmazott metho-dikáját is tanítsa, sőt, ha netán szükséges, a növendékek próba-tanításának vezetésében is közreműködjék. A rajztanító 12 órát, a zene- és énektanár 16—20 órát köteles tanítani. A kertészet tanítá-sával megbízott az ilynemű gyakorlatokra alkalmas évszakban heten-kint 12—15, a tanév egyéb szakában hetenkint 3 órát tartozik tanítani.

A képzőintézet második évfolyamú növendékeinek próbatanítását az a tanító, illetve tanítónő vezeti, a ki a gyakorló-iskola kisiskola-i osztályában tanít. A harmadik és negyedik évfolyamúak próba-tanításának vezérlése, az alkalmazott methodika tanításával egye-temben, azon tanár — illetve tanárnő — teendője, a ki a gyakorló-iskola népiskolai osztályában tanít. Ez utóbbi teendőt azonban, ha a körülmények úgy kívánják, az igazgató önmaga és a többi ta-nárok közt is megoszthatja.

A rajz-, szépírá-s, ének-, test- és fegyvergyakorlatok körébe tar-tozó próbatanítás fölött az illető szaktanítók örködnek.

A törvény 27. §-ának 3. pontja, igen méltányosan, elren-deli, hogy azon tanár óráinak száma, a ki a növendékek írásbeli dol-gozatainak javításával van elfoglalva, hetenkint négygyel kevesebb legyen, mint a mennyit a törvény értelmében egyébként tartani kö-teles volna.

Tanári értekezletek. A képzőintézet tanári testülete a szükséghez képest üléseket tart, melyeket vagy az egyháztanács elnöke, vagy a tanfelügyelő, vagy pedig az igazgató hív össze. Ez üléseken a képző-intézetben működő minden rendes, vagy rendes tanári teendőkkel meg-bízott helyettes tanár, illetve tanárnő résztvenni köteles. Ha a gyű-lést az igazgató hívja össze, erről s a gyűlés tárgyairól az egyház-tanács elnökét vagy a tanfelügyelőt értesíteni tartozik. Az értekezlet ülésein az elnöki s előadói tisztelet az igazgató teljesíti, kivéve, ha azokon az egyháztanács elnöke vagy tanfelügyelő is jelen van, mely esetben az elnökség ezeket illeti. A gyakorló iskola s a többi tárgyak tanítói szintén meghívandók az értekezletre, ha azon őket illető kér-

désekről van szó, mely esetben nemcsak a tanácskozásban, de a szavazásban is részt vesznek. Minden más esetben ez utóbbiakat csupán a tanácskozás joga illeti meg.

A vallásügyi osztály legfőbb vezetőjének (afchefe für Ecklesiastikdepartementet) rendeletére a képzőintézeti összes igazgatók időnkint közös tanácskozásra is egybegyűlnek, hogy a képzőintézetek ügyeit megvitassák. Az ily gyűléseken résztvevők költségei az állam pénztárából fedeztetnek.

A növendékek felvétele s áthelyezése más osztályba. A képzőintézetbe való felvétel csakis a tanév elején történhetik. Ha valamely folyamodó igazolni tudja, hogy alapos okból késett el, a négy első héten belül későbbben is felvehető, ha a hely megengedi.

A sajátkezűleg írt folyamodvány, a tanév kezdetét megelőzőleg, az igazgatóhoz nyújtandó be. Minden folyamodó, az illető lelkészi hivatal által megerősített bizonyítvánnyal igazolni tartozik, hogy: *a)* konfirmálva van, *b)* jó magaviseletű, *c)* be van oltva, vagy hogy természetes himlője volt, *d)* hogy azon naptári évben, a melyben felvételért folyamodik, életének 16-dik évét elérte, de 26 évnél nem idősebb.

Ha a folyamodó már járt képzőintézetbe vagy más magasabb tanintézetbe, avagy valamely iskolánál mint tanító működött: ezt bizonyítvánnyal tartozik igazolni. Hiteles orvosi bizonyítványt köteles felmutatni arra nézve is, hogy minden ragadós betegségtől ment s nem szenved oly testi hibában, a mely őt a tanítói pályára alkalmatlanná teszi.

A ki valamely kis- vagy népiskolánál, mint tanító, már önállólag jó sikerrel működött, vagy máskülönben a tanítóságra kiválóan alkalmasnak mutatkozik: 26 éves korán túl is felvehető a képzőintézetbe, ha egyébként a felvételi követelményeknek megfelel.

A felvételi vizsga tárgyai: A ki a képzőintézetbe akar jutni, kénytelen felvételi vizsgát tenni a következő tárgyakból: *a)* Vallás tan: bibliai történetek valamely rövidebb tankönyv szerint, az ujszövetségi könyvek némi ismerete, Luther kis-katéja magyarázatokkal s bibliai versekkel. *b)* Svéd nyelv: olvasási készség s az olvasottaknak szóval való elmondása; némi gyakorlottság valamely szóval elmondott tárgynak írásba foglalásában; lehetőleg hibátlan írás tollbamondás után. *c)* Szám tan: a négy alapművelet egész és tizedes törtszámokkal; gyakorlati példák megoldása; egyszerű fejszámolás. *d)* Történet és földrajz: a hazai föld és történet általános ismerete. *e)* Természettudomány: az emberi test; állatok és növények ismerete valamely rövidebb tankönyv alapján. *f)* Szépirás. *g)* Ének: képesség a hangok felfogása és visszaadására. Ha valamely folyamodóban a zenére való tehetség hiányzik, egyébként azonban kiváló képességgel bír s a tanítói pálya iránt különös vonzalommal viseltetik: a képzőintézetbe akadály nélkül felvehető.

Arra, hogy valaki felsőbb évfolyamba vétessék fel, megkívánatik, hogy azon, vagy a megelőző folyam tárgyaiban eléggé jár-

tas legyen; erre, bizonyos körülmények közt, még az esetben is megadható az engedély, ha a folyamodó két gyakorlati tárgyan (öfningssämnena) nem üti is meg a mértéket teljesen. Ezenkívül, a harmadik évfolyamba való felvételhez megkívánatik, hogy az illető — legalább félévig — valamely iskolában tanított legyen; a negyedik évfolyamba való felvételhez, ugyancsak félévi sikeres tanítói működésen kívül szükséges, hogy a folyamodó a gyakorlóiskola növendékeivel sikeres próbatanítást végezzen.

A ki valamely felsőbb tanintézet (gymnásium, reáliskola) bevégeztével szándékozik a képzőintézetbe lépni, az felvételi vizsga nélkül azonnal a negyedik évfolyamba vehető fel, ha a felvételi követelményeknek egyébként megfelel. Az ily növendék egyszersmind, ha kívánja, a mértan, történet és természettan hallgatása alól fölmenthető, hogyha azon intézetben, a honnan a képzőbe átlépett, az említett tárgyakból jó osztályzatot nyert.

Végzett bölcsészethallgatók és theologusok a tanév megkezdése után is, még hogyha a főtebb említett életkort meghaladták is, ha egyébként a tanítói pályához megkívánató kellékekkel birnak, beléphetnek a képzőintézetbe; az ilyenek a rendes tantárgyak hallgatása alól fel vannak mentve s csupán a negyedik osztály próbatanítási gyakorlataiban kötelesek részt venni.

A törvény arról is intézkedik, hogy az egyes képzőintézetek túlsúlyolva ne legyenek, nehogy e miatt a növendékek egészsége és szellemi haladása kárt szenvedjen. Ha több a jelentkező és a fölvételre jogosult, mint a mennyit ez intézet — a főtebbi szabály figyelembevételével — befogadhat, ez esetben azoknak kell előnyt nyújtani, a kik a felvételi vizsga alkalmával kiváló érettséget s értelmi fejlettséget tanusítottak.

Nyilvános vizsgálatok. A növendékek minden félév befejeztével nyilvános vizsgát tesznek s ennek eredményéről bizonyítványt kapnak. Ugyanekkor ítéltetnek oda a netáni jutalmak és segélyösszegek is. Ha valamely növendék a nyári vizsga alkalmával megbukott, az őszi félév elején tartozik bejelenteni, vajjon meg akar-e maradni az intézetben; ugyanekkor új vizsgának vetheti alá magát, mely alkalommal csak azon tárgyakból kénytelen vizsgázni, a melyekből elégtelen osztályzatot nyert.

Ha valaki már négy félévet töltött ugyanazon osztályban s mégsem érdemes arra, hogy a következő osztályba átmelessen: többször nem vehető fel, ha csak betegség, vagy más elfogadható ok e részben kivételt nem enged. Ha valamely növendék két félévnél hosszabb ideig egyfolytában elmaradt az intézetből, csak az esetben vehető fel újra, ha ezért külön folyamodik s a felvételi vizsgán érdemesnek bizonyul arra, hogy legalább abba az osztályba vétessék fel, a melyből eltávozott.

Elbocsátó- vagy képesítő-vizsgálat. Elbocsátó vagy képesítő vizsgálatot (afgångsexamen) a tanév befejeztével lehet tenni az egyháztanács által e célra kiküldött bizottság előtt. E vizsga lefolyása a következő: a) A vizsgázni szándékozó ebbeli elhatározását,

legkésőbb 14 nappal a tanév vége előtt, az igazgatónak bejelenti. *b)* A vizsgálat írásbeli dolgozat készítésével kezdődik. Kell készíteni egy fogalmazványt valamely olyan tárgyból, a mely a képzőintézet tananyagából van merítve, s más kettőt olyat, a mely a népiskolai methodika köréből van választva. Ez utóbbiak közül az egyik mindenkor a vallásoktatásról szóljon. Az írásbeli dolgozatok tárgyát az igazgató állapítja meg a többi tanárokkal egyetértőleg, s a vizsgázók az illető kérdéseket egy-egy tanár felügyelete alatt készítik el. *c)* Szóbeli vizsgálatot a tanítójelöltek a IV. évfolyam tárgyaiból tesznek. Megvizsgáltatnak továbbá a zenéből és énekből, ugyszintén a test- (illetve fegyver-) gyakorlatból, bemutatják rajzaikat s végül próbatanítást tartanak a gyakorló iskolában. *d)* A bölcsészetet s theológiát végzett jelöltek csak próbatanítás tartására vannak kötelezve. *e)* Az elbocsátó-vizsgálatról szóló bizonyítvány kiállításánál az írásbeli dolgozatok értékén kívül azon osztályzatot is figyelembe kell venni, melyet a jelöltek a vallástanból, a szám- és mértanból, földrajzból, történelemből s a természettudományokból, szépirásból és kertészetből nyertek, mely tárgyak — legalább részben — már a harmadik évfolyamban befejeztetnek s ennél fogva az elbocsátó-vizsgálat tárgyait nem képezték. Ha a kézimunka (slöjd) szintén szerepelt a tantárgyak közt, a bizonyítványban ez is megemlítenő. *f)* A mennyiben a jelölt egyik-másik tantárgy hallgatása alól fel volt mentve, erről az elbocsátó-vizsgálat alkalmával kiállított bizonyítványban szintén említést kell tenni.

Oly növendék, a ki az elbocsátó-vizsgálat alkalmával valamely elméleti-, vagy több mint két gyakorlati tárgyból, a tanítási ügyességből vagy pedig a magaviseletből elégségesnél alacsonyabb osztályzati fokozatot nyert, ha kívánja, a befejezett félévről kaphat közönséges bizonyítványt, de teljes elbocsátó-bizonyítvány, mely valakit a tanítói hivatal gyakorlására feljogosít, számára ki nem állítható.

Ha valamely kiskorú növendék, a ki a tanítóképző-intézetet még nem végezte el teljesen, abból véggép távozni akar: az igazgató csak azon esetben bocsáthatja el s törülheti ki a növendékek sorából, ha az illető szülők (illetve gyám) ebben való megegyezésüket írásbelileg is kijelentik.

Fegyelem. A törvény kötelességévé teszi az igazgatónak, hogy a tanári testülettel egyetértve, szigorúan őrködjék a növendékek szorgalma és jó magaviselete fölött nemcsak az intézet falai közt, hanem azon kívül is. Hanyag és roszmagaviseletű növendékek, ha ismételt figyelmeztetésre sem mutatnak javulást, vétségük fokához mérten vagy mindenkorra, vagy csak bizonyos időre, mely azonban egy évnél többre nem terjedhet, elutasíthatók az intézetből. Súlyos vétség esetén az igazgató, a tanári testület határozata alapján rögtön is kiutasíthatja azt, a ki erre oly okot szolgáltat, mely őt a tanítói pályára méltatlanná teszi. A kiutasítás érvényessége azonban az egyház-tanács helybenhagyásától függ.

A kisiskolák tanítóinak képesítése. Főntebb már volt alkalmam jelezni, hogy a kis-iskolák tanítóinak, illetve tanítóőneinek, képzéséről külön intézetek gondoskodnak, melyeket vagy magánosok, vagy

egyes hatóságok (testületek) tartanak fenn. Ily képesítést azonban szerezhetni a népiskolák tanítói (tanítónői) számára felállított állami képzőintézetekben is. Ha ugyanis valaki ilyen intézetben két évet töltött s a második év végén tartott vizsgálat alkalmával a vallástanból, svéd-nyelvből, számtanból, szépirásból s a nevelés-oktatástanból jó osztályzatot nyert: joga van kisiskola-tanítói képesítő-vizsgálatra jelentkezni, melynek legfőbb tárgya abban áll, hogy az illető jelölt a gyakorló-iskola kisiskolai osztályában (småskoleafdelning) próbatanítást tart.

Budapest.

Luttenberger Ágost.
ev. tanító.

(Vége következik.)

I R O D A L O M.

Uj művek.

Magyar Gyermejkjáték-gyűjtemény. Melegen ajánljuk tisztelt olvasóinknak becses figyelmébe a következő előfizetési felhívást:

Az 1883. évi augusztus havában tartott Országos Tanítógyűlés indítványomra a következő tételeket fogadta el:

1. A játékoknak s az esetleg velők járó daloknak a magyar nemzeti nevelés szolgálatában kell állaniok, s ezért a játékokban, dalokban a magyar jelleg megővendő.

2. A gyermekek játéakai s ezek dallamai a haza minden vidékén összegyűjtendők.

E gyűjtés vezetésével a Tanítógyűlés engemet, mint indítványozót, bízott meg s egyúttal elnökletem alatt a budapesti tagokból egy központi bizottságot alakított, mely a játékok paedagogiai értékesítésére is tegye meg a szükséges lépéseket.

Az akkori vallás- és közoktatásügyi minister úr a megbízást 1885. május 12-én kibocsátott rendeletével megerősítette, mire aztán a munkát meg lehetett kezdeni. A bizottság mindenekelőtt megállapította a gyűjtés közben követendő vezér-elveket, s azután az egész gyűjtés foganatbavételét s annak teljes kivitelét egészen reám bízta.

A gyűjtés eleintén lassan ment, de 1887 elején végre oly erővel indult meg, hogy már azon év május havára együtt volt az anyag, melyhez az országnak csaknem minden megyéje járult valamivel, s a gyűjtést egyelőre befejezettnek lehetett tekinteni.

Azóta, hivatalos elfoglaltatásom mellett, lassankint rendezgettem a begyűlt anyagot. Tanítványaim segítségével pontos másolatokat vettem a beküldött s négyezer darabnál többre rúgó játékokról, s a temérdek változatokból kiválogattam az egy vagy más tekintetből érdeklélő biró darabokat.

Az anyag rendezésén — legalább nagyjából — túlesve, bemutattam a gyűjteményt a bizottságnak, mely azt érdemesnek találta a kiadásra s megbízott a további teendőkkal; sőt arra az esetre, ha a nagym. kormány segélyezését kellene kikérni, közvetlen segítségét is felajánlotta. Ez azonban nem mutatkozott szükségesnek, mert a gyűjtemény kiadására szerencsés voltam Hornyánszky Viktor könyvkiadó urat megnyerni. A köztünk kötött szerződés szerint a nevezett kiadó úr kiadja a „*Magyar Gyermejkjáték-gyűjtemény*“-t. A példányok árából a nyomdai költségek levonatnak s a mutatkozó tiszta jövedelmen a kiadó s a Magyarországi Tanítók Árvaházi Egyesülete egyenlő mértékben osztoznak. Ez a gyűjtemény tehát a tanítók gyűjtéséből s egyes ügybarátok átengedett gyűjteményeiből állván elő, az esetleges hasznót is maguknak a tanítóknak fogja meghozni, még pedig a gyűjtők kívánata szerint a Tanítók Árvaházi Egyesületének.

A bizottság az 1883-iki Tanítói közgyűlés azon megbízásáról, hogy a játékokat paedagogiailag értékesítse s azok felhasználásához utasítást készítsen, lemondott. Az efféle megbízásokat, a dolog természete szerint, bizottságilag elintézni sohasem lehet. Kiadjuk tehát a Gyűjteményt s paedagogiai felhasználását magán tevékenységnek engedjük át.

A dalos játékokat az eredeti népies dallamokkal együtt adjuk. Ezeket Bartalus István és Sztankó Béla zenetanár urak voltak szívesek rendezni, s a mennyire szükséges volt átírni.

A „Magyar Gyermejjáték-gyűjtemény“ a szöveg közé szedett hangjegyekkel s a szükséges ábrákkal együtt 20—30 nyomtatott ivre fog terjedni. Előfizetési ára 2 frt 50 kr. Az előfizetési díjak „Hornýánszky Viktor akadémiai könyvkereskedésébe“ küldendők. A mű folyó évi karácsonyra jelenik meg.

Egyidejűleg a gyermekek számára kézikönyvül egy kisebb „Magyar gyermekjáték-könyvet“ is bocsátunk közre. Ennek terjedelme 10—15 ív s előfizetési ára 1 frt 50 kr. lesz. Bolti ára sokkal nagyobb leend. A gyűjtőknek tíz példány után egy tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

Budapest, 1890. július 1.

Hornýánszky Viktor, akadémiai könyvkereskedése.

Dr. Kiss Áron.

EGYESÜLETI ÉLET.

Közgyűlésünk küszöbén.

Néhány nap múlva megnyílik a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének első közgyűlése; össze fognak jönni a leendő tanítók oktatói, hogy az általuk szolgált fontos ügyre nézve tapasztalataikat, véleményeiket előadják, nézeteiket s érveiket összemérjék.

Mindig kellemes, sőt lelkesítő az, ha a pályatársak, a kiket egy eszme lelkesít, s a kik egy ügyön munkálkodnak, viszontláthatják egymást; a baráti kézszorítás, a nézetek cseréje közelebb hozza, össze forrasztja szíveiket. Még nagyobb jelentőségű reánk tanítóképző tanárookra nézve e találkozás, a kik apró testületekre válva, az ország minden sarkába szétosztva, egymással nem közlekedve, sőt egymásról alig tudva működünk. Hányan vannak köztünk, a kik nem hogy ismernek kartársaikat, de még hírért sem hallották; vagy a kik egymásról tudnak, sőt egymás működését figyelemmel kísérik, de éppen azért annál nagyobb a vágy a személyes megismerésre, találkozásra. Gyűljenek össze minél többen idősek és fiatalok, tapasztaltak és tapasztalatlanok, tanuljunk fiatalok az idősekből lelkesedést és bölcsességet, tanuljuk meg, hogyan kell a szent ügyért fáradni, sőt harcolni is egyik vagy másik nézet mellett, de mégis az egyszerűségben egyet érteni. Legyen közös a lelkesedés! Ez legyen az, a mi mindenkit közgyűlésünk forumára vezessen, munkakedvet, kitartást adjon, kölcsönös becsülést, bizalmat és szeretetet ébreszsen!

Közlönyünknek minden száma tulajdonképen egy-egy szellemi találkozásunk, a melynek utolsó lapja a búcsúszó. Örömmel vesszünk, azt hiszem, mindnyájan búcsút ez alkalommal, mert küszöbön a kilátás egy kellemesebb: a személyes találkozásra. A viszontlátásra!

Fölszólítás!

Egyesületünk tisztelt tagjai közül néhányan az elküldött évjegyet megtartották, de tagsági díjukat nem fizették ki. Mivel az évjegy nyugtatványul szolgál, kérem ezen tisztelt tagtársakat, szíveskedjenek augusztus 10-ig vagy kifizetni tagdíjukat, vagy az évjegyet okvetetlen visszaküldeni, hogy a pénztári elszámolás a közgyűlés előtt ideje korán meg-ejthető legyen. Reményilem, a tisztelt tagtársak kérelmemnek eleget fognak tenni, s így nem fog az egyesület ügymenete elé akadály gördülni.

Kun-Félegyháza, 1890. július 25-én.

Zajzon Dénes pénztáros.

Másodszor megújított kérelem!

A „kollekció” ügyében a tanítóképzők tisztelt igazgatóságaihoz már kétszer intézett tiszteletteljes kérelemnek eddig, mondhatni, alig volt fogadtatja. Sajnos, hogy ez ügy iránt nem mutatkozik kellő érdeklődés, pedig feladatainknak közel levő megoldása alkalmával és később is egy a hazai és külföldi értesítőkből, tantervezetekből, rendelet- és törvénytárakból, tanmenetekből és tankönyvekből álló gyűjteménynek rendkívüli hasznát vennők. Ezt, azt hiszem, előbb-utóbb meg kell csinálnunk. Kíváncsok volnának azonban, hogy az egyetemes tanítógyűlés kiállítására alkalmával tudnánk már valamit bemutatni.

Teljes tisztelettel kérem tehát az összes hazai tanítóképző intézetek tekintetes igazgatóságait, szíveskedjenek az intézeteikre vonatkozólag megjelent nyomtatványok (értesítők, monografiák, tanmenetek, tankönyvlajstromok, esetleg intézeti épületek, kertek tervrajzainak) gyűjteményét legkésőbb augusztus 10-ig a II. ker. áll. tanítónőképző-intézet igazgatóságához (Csalogány-utca 43) beküldeni.

Kelt Budapesten, 1890. augusztus 2-án.

Nagy László
titkár.

Értesítés egyesületi életünk köréből.

I. Abban az örömnepben, a mely dicsőségesen uralkodó apostoli királyunk, I. Ferencz József Ő Felsége és Felséges Családja körében Mária Valéria Főherczegasszony Ő Fensége és Ferencz Salvator Ő Fensége násza alkalmával július 31-én lefolyt, osztozott az egész magyar nemzet s azok közül, kik emberi szívtől telhető örömüknek, legforróbb jókívánságaiknak külsőleg is hódolatteljes kifejezést adtak, nem hiányoztak az ország néptanítói sem.

Az üdvözlő iratot július 25-én nyujtotta át egy küldöttség Berzeviczy Albert államtitkár ur ő méltóságának. Egyesületünket az elnök és titkár képviselte. A küldöttség vezetője Tóth József tanfelügyelő szóval is tolmácsolta a néptanítás lelkesült érzelmeit az örömnep alkalmával és kérte az államtitkár urat, kegyeskedjék a hódolóiratot a vallás- és közoktatásügyi minisztérium útján a Felséges királyi családhoz juttatni. Berzeviczy Albert államtitkár úr a legnagyobb örömmel adott helyt e kérelemnek. A szép kivitelű, bársonyba és bőrbe kötött üdvözlőirat kívül Ő Felségének arany monogramját viseli; belül volt az üdvözlőfelirat ízlésesen kiállítva. Az iratot 14 népoktató egyesület írta alá. A felirat szövege a következő:

„Felséges Császár és Apostoli király! Felséges Császárné és Királyné! Legkegyelmesebb Urunk és Asszonyunk! Ma, a midőn Mária Valéria, császári és királyi Főherczegasszony Ő Fensége, Ferencz Salvator császári és királyi Főherczeg Ur Ő Fensége egybekelnek és Felséges Urunk és Felséges Asszonyunk magas trónusa előtt népek és nemzetek jelennek meg, hogy hódolatteljes üdv- és szerencsekívánataiknak őszinte szívből kifejezést adjanak, a magyar nemzet legszerényebb munkásai, hazánk népoktatásügyi intézeteinek tanítói is a legmélyebb és a legszentebb érzelmektől áthatva emelik fel szíveiket Felséges Urunk és Felséges Asszonyunk dicső trónusának zsámolyához s Istentől áldást esedezve a legszebb frigyre, forró imát rebegnek országzerte.

Engedje meg a kegyelem Ura, Istene, hogy Felséges Urunk és Felséges Asszonyunk az újonnan alapítandó Fenséges Családnak zavartalan boldogságában igen sok évig, egészen az emberi kor legvégső határáig gyönyörködhessenek.”

„Legkegyelmesebb Urunk és Asszonyunk! Fogadják a nemzet tanítói karának ezen a mai dicső napon önként buzogó legszentebb érzelmeit magas trónusok zsámolyánál kegyelmesen tőlünk, a kik a legmélyebb alattvalói hódolattal maradtunk Felséges Urunknak és Felséges Asszonyunknak, a magyarországi népoktatásügyi intézetek tanítói karának képviselői nevében: Kelt Budapesten, 1890-ik évben július hó 31-ik napján, legalázatosabb szolgálai:

„A III. egyetemes tanítógyűlés végrehajtó bizottsága. Az Eötvös-alap országos bizottsága. A tanítók országos árvaházi egyesülete. A népnevelők budapesti egyesülete. A budapesti tanítótestület. A budapesti (budai) tanítóegyesület. A pest-kis-kúnnmegyei tanítóegyesület. A Jász-n.-kun-szolnok-tankerületi tanítóegyesület. Az országos magyar izraelita tanítóegyesület. A tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesülete. A felső nép- és polgári isk. tanítók és tanítónők országos egyesülete. A IV. egyetemes tanítógyűlés rendező bizottsága. A budapesti tanítók segélyegyesülete.”

II. Egyesületünk elnöksége folyamodványt nyújtott be a Magyar Tudományos Akadémia elnökségéhez, hogy az Akadémia a kis üléstermet számunkra a közgyűlés megtartása céljából átengedni kegyelkedjék. E célból egy az elnök és titkárból álló küldöttség személyesen is felkereste méltóságos báró Eötvös Loránd, akadémiai elnök urat, a ki kérelmünknek teljesítését szívesen kilátásba helyezte. Augusztus 28-án érkezett meg a következő válasz:

„Tekintetes Titkár Ur! Elnöki megbízásból van szerencsém értesíteni, hogy a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének f. évi augusztus hó 17., 18. és 19-én ülések tartása céljára, a M. T. Akadémia kis ülésterme rendelkezésére fog állani. Kiváló tisztelettel stb. Gyulay Pál h. főtitkár.”

Egyesületünk tagjai bizonyára örvendetes tudomásul veszik e hírt első sorban azért, mert ez által megtiszteltetés érte egyesületünket, de a hely diszessége, a főváros középpontján fekvése és a Vigadóhoz, az egyetemes tanítógyűlés helyiségéhez, közellétele miatt is.

III Egyesületünk tagjainak száma július hónapban a következő új tagokkal szaporodott: Szathmáry György országgyűlési képviselő, Mócsy Antal a kalocsai róm. kath. érseki elemi és polgári tanítóképző-intézet igazgatója, Petrováczy József a kalocsai róm. kath. érseki elemi és polgári iskolai tanítónőképző intézet igazgatója és Szölösi István az aradi áll. tanítóképző intézet tanára.

Üdvözljük körünkben Szathmáry György képviselő urat, a kinek sokat köszönhet a hazai népoktatás és tanítóképzés ügye, köszönhetnek a néptanítók és tanítóképző tanárok; a kinek kiváló érdemi vannak egyesületünk megalakulása körül is. Nagy örömmel vesszük és kiváló megtiszteltetésnek tekintjük egyesületünk kebelébe való belépését. Petrováczy József és Mócsy Antal urak belépése is nemcsak azért öröndetes esemény, mert bennük egyesületünk kitűnő erőket, munkásokat nyert, hanem azért is, mert jele ez az egyesület iránti általános bizalomnak.

IV. Figyelmeztetés a közgyűlésen résztveendő egyesületi tagjainkhoz! A IV. egyetemes tanitógyűlés elszállásoló bizottságától a következő értesítést vettük:

Hogy az elszállásoló bizottság minél előbb beoszthassa a tagokat a rendelkezésre álló lakásokba, s hogy minél előbb tudósíthassa azokat leendő lakásuk felől, ezennel felhívja az érdekelteket, hogy Hajós Mihály titkárt (V. Szemere utcai iskola) augusztus 5-ig tudósítsák, hogy az alább megnevezett helyek közül melyikbe kívánnak elszállásoltatni. A *dunántúli* képzőkben végzetek a *gf. Károlyi utcai iskolában*, az *erdélyi- és tiszántúliak a Lónyay u. iskolában*, a *dunán- és tiszáninneniek az Ersek u. iskolában*, a *pestmegyeiek pedig a Bezerédy u. iskolában* fognak ingyen szállást kapni. Tudósítsák továbbá arról is, vajjon hónapos szobában — és pedig egy ágygyal-e, vagy kettővel — óhajtanak szállást. A szobák ára 80 kr., két ágygyal 1 frt, melynek felét a rend. biz. fődözi, felét az illetők tartoznak megfizetni.

Ezekről értesít az elszállásoló bizottság. Tudtunkkal vannak szállások a IV. egyetemes tanitógyűlés tagjai számára vendéglőkben, magánlakásokon, Császárfürdőben, s a nők számára a II. ker. (vizivárosi) és az Andrássy-uti tanítónőképzőkben. Hozzáteszszük még a fentebbiekhez azt is, hogy az elszállásoló bizottság intézkedésének az a célja, hogy a volt tanuló társak egymással, a tanárok volt tanítványaikkal — ha óhajtják — együvé kerülhessenek.

Figyelmeztetjük tisztelt tagtársainkat, szíveskedjenek a lehető legrövidebb idő alatt beküldeni (az egyetemes gyűlés titkárához, vagy pénztárnokához) a 2 frtot, mint az egyetemes gyűlés tagsági díját és kijelenteni, hogy miként óhajtanak elszállásoltatni; különben eltalálnak késni, pedig nem megvetendő kedvezmény az, hogy nem fogják a vendéglőkben a méregdrága szállásdíjat fizetni. Csak annak lehet kilátása alkalmas lakásra, a ki korán jelentkezik.

Kíváncsú továbbá az ügy érdekében is, hogy a tanítóképző tanárok közül minél többen legyenek az egyetemes tanitógyűlés tagjai.

Kijelentjük végre, hogy szívesen segítünk az elszállásolás dol-

gában tisztelt tagtársainknak, a mennyiben, ha az értesítést és kívánságokat hozzánk, vagy hozzánk is beküldik, szívesen bejelentjük azt az elszállásoló bizottságnak és közben járunk ott, hogy kívánságunknak kellőképpen elég tétessék.

A KÖZGYÜLÉS ELŐKÉSZÍTÉSE

A tanári testületek által beküldött tanulmányok.

Léva. Jegyzőkönyv a lévai tanítóképző-intézet tanári testületének 1890. évi július hó 11-én tartott rendkívüli üléséről. Jelen voltak: Szabó Lajos igazgató elnöke alatt Holló Sándor, Kriek Jenő, Pazár Károly tanárok és Svarb a József gyakorló-iskolai tanító.

Tárgy: A lévai állami tanítóképző tanári testületének a „Tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesülete” 1890-ik évi II. rendes közgyűlésére kítűzött tételleket illető javaslatai.

I. Az általános és szakképzés között levő viszony.

Az élet számára való képzés azt kívánja, hogy tanítóképzésünkben teljesen gyakorlati irány érvényesüljön. Midőn ezt axiomaképpen kimondjuk, óhajtjuk az elméletiekre vonatkozó általános képzésnek a három alsó évfolyamban történendő befejezését. A dolog természetéből folyólag e módozat a három első évből kezdve az óraszámozatát következtében az eddigieknél nagyobb fokú munkásságot követel. — mi azonban túlmegterhelést rájuk még nem ró. Azonban tekintve a törvény által kívánt előképzettségnek (középiskolai vagy polgári 4 osztály) nem is éppen csekély mértékét, mint inkább reánk vonatkozólag teljesen idegen irányát, a képzőintézeti tanításnak javasolt módon eszközendő nyújtását tanterv-szaporítás nélkül nem tartjuk lehetőnek.

A német nyelvnek a fakultatív tárgyak közé történendő áthelyezését illetőleg a székely-keresztúriak javaslatához járunk.

A szoros értelemben vett szakképzést az embertannal s ezzel kapcsolatosan, a testi neveléssel és egészséggtannal már az első évfolyamban óhatjuk kezdeni s a jelenlegi tanterv részletezése szerint továbbfejleszteni.

II. A gyakorló-iskola. A mi a gyakorló-iskola szervezetét illeti; mivel a tanítónövendékek legnagyobb százaléka mégis csak osztatlan, falusi iskolában fog működni, óhajtjuk, hogy maradjon a gyakorló-iskola osztatlannak. A mi pedig a tanítónövendékek gyakorlati kiképzését illeti: óhajtjuk, hogy auscultálásokra csak a II-od évesek kezdjenek a gyakorló-iskolába bejárni. A III-ad évesek is egész évben részt vesznek e passzív munkában, habár a második harmadban a két osztálybeliek tantárgyaiból már megpróbálkoznak az aktualis szerepléssel a tanítással. E tanítások az egész harmadik osztály jelenlétében történjenek, tekintettel egyrészt arra a jótékony hatásra, mit ezen első fellépések az egész osztály teli érdeklődésének alapján úgy ezekre, mint az éppen működő növendékre gyakorolnak, mint másrészt tekintettel e tanításokat követő elbírálások egészséges eszmecseréire.

A tanítás zöme később tantárgyanként és hetenkint változó beosztással a negyed-évesekre esik, úgy azonban, hogy a gyakorló-iskola vezetőtanítójának mindig elég alkalmá maradjon az eme próbálgatások miatt keletkezett hiányok és csorbak kiköszörülésére, nehogy a jó részben a tanítónövendékekre bízott iskolában a szülők bizalmatlansága miatt néptelenség álljon elő.

III. **Felvétel.** A 68-iki törvénynek erre vonatkozó s a tanítóképzés alaposságát kezdettől fogva megbénító pontja rendeletileg így volna módosítandó: a tanítóképző-intézet első évfolyamára oly 15-ik életévét betöltött ép és egészséges ifjú vétetik föl, ki valamelyik közép- vagy polgári-iskola négy alsó osztályát legalább jó általános osztályzattal végezte be, felvételi vizsgán pedig arról tesz bizonyosságot, hogy a zenészeti tárgyakban való biztos haladáshoz megkívántató éneklő és halló képességgel bír. Aki a fentebb jelölt iskolai előkészültséget iskolai bizonyítvánnyal igazolni nem képes, az az illető iskolák és osztályok számára előírt tanterv alapján, kivéve a latin, és francia nyelvet, valamennyi tantárgyból felvételi vizsgára kötelezendő.

IV. Tanképesítés. Az általános és szakképzés közt vont viszony alapján óhajtjuk, hogy az úgynevezett általános műveltséget nyújtó tárgyak (hittaniak, nyelvek, történetiek, természettudományiak és mennyiségtanok) befejezése után a 3. év végén, még pedig június közepén, a jelzett tárgyakból szigorló alapvizsgát tartassék, mely amellet, hogy főleg a szóbeliségre terjedne ki, írásbeli részszel is bírna. Ennek anyaga a nyelvi, történeti, vagy természettudományi tárgyak köréből volna veendő.

Ezen vizsgálaton elbukott növendék fellephetne ugyan a gyakorlati 4. évfolyamra, de az ezt követő s alább részletezett szakvizsgának csak az esetben vehetné magát alá, ha előzőleg új alapvizsgát tesz. E körülmény demonstrálná azt a másikat, hogy ezen alapvizsga letétele magában véve semmiféle jogot sem ad valamely tanítói állás elfoglalhatására.

A negyedik év, illetve június végén eszközözlendő szakvizsga tárgyai volna a pedagógikum összes ágai, különös tekintettel a gyakorlati képességre s a gyakorlati ügyességek körébe tartozó zene, rajz és testgyakorlás, mely utóbbi tárgyak ezek szerint a 4. évfolyamot illetőleg a tantervből nem volnának törölendők. A zene összes ágai a szakvizsga anyagába nem kerülnének bele. Nevezetesen elhagyandó volna a pusztán csak a czél elérésére, az ujjak merevségének megtörésére eszközül szolgáló zongora. Míg ellenben gond volna fordítandó a kántorság szempontjából az egyház felekezetek szerint megosztva az orgonára, a rhytusra, az egyházi énekekre és zeneszerkeztés tanra, — az elemi iskolai énektanítás szempontjából pedig a hegedűre és ismét az énekekre.

E vizsgázásokat illetőleg óhajtjuk, hogy ezentúl a tanítói pályára magánúton készülők a tanképesítő szakvizsgára csak az esetben volnának bocsátandók, ha előzőleg — bár rövidebb időközökkel is — osztályvizsgálatokon és alapvizsgán általános képzettségüket beigazolják.

V. Tanári karunk a méltányosság elvének vezérszillaga mellett óhajtjuk, hogy a közgyűlés tekintélye egész súlyával hasson oda, hogy az állami tanítóképző intézetek gyakorló-iskoláinak tanítói, mint a képző-intézetek egyik éltető erének, a gyakorlatiasságnak táplálói a még megoldásra váró fizetés-javítások alkalmával kellő figyelembe vétessenek. A tantestület nevében: Szabó Lajos, igazgató.

Sopron. (Pótlék közlönyünk 5-ik számában a 283-ik lapon megjelent javaslatokhoz). A felekezeti tanárok fizetésének javítása. A felekezeti tanítóképzők tanárainak alkalmazása s azok fizetésének megállapítása annyira belügye jelenleg az illető felekezeteknek, hogy abba való beleavatkozásra törvényes alapon a magas kormányt fel nem hívhatjuk, ennél fogva, ha az ez irányban való actiót szükségesnek látjuk, meg kell elégednünk a fizetés-javítás „óhajainak” kifejezésével, vagy pedig — nagyobb keretet adva az ügynek — odahassunk, hogy tanítóképzésünk minden ügye, beleértve a tanárok fizetését is, törvény útján rendeztessék. Sopronban, 1890 július 19. Kapi Gyula.

OKIRATTÁR.

A tanítóképző-intézeti rajzoktatás reformja.

A vallás- és közoktatásügyi ministerium a f. é. márczius 15-én 5123. sz. a. kelt rendeletével felhívta az országos közoktatási tanácsot, hogy a népiskolai és tanítóképzői rajzoktatás hiányait tegye tanulmánya tárgyává és a rajzoktatásban teendő javításokra nézve tegye meg javaslatait. Az ezen rendeletre az albizottság által készített jelentésből kiemeljük a minket közelebbről érdeklő következő részt:

A ministeri rendeletben felvetett harmadik kérdés a tanítóképezdei rajzoktatás kérdése, az albizottság véleménye szerint a tárgyalás alatt levő fontos ügy sarkalatos pontja. A népiskolai rajzoktatás javítása és felvirágoztatása azon fordul meg, hogy a tanítók és tanítónők rajzoktatására alaposabban képeztesseken és képesíttessenek. A reformot tehát a tanítóképezdénél kell kezdeni.

A képezdei rajzoktatás mai állapotát vizsgálva, első sorban szembe ötlük a rendelkezésre álló idő elégtelen volta. Jelenleg tanítóképezdékekben a rajzoktatásra fordítatik az I. osztályban hetenként 2, a többi osztályban hetenként 1—1 óra

mind a négy év alatt tehát hetenként összesen 5 óra. A tanítónő-képezdében egy heti órával több van felvéve.

Kétségtelen, hogy ily kevés idő alatt a rajzból nem lehet eredményt elérni. Hozzájárul még az a körülmény, hogy a képezdek igen különböző, kivált a rajzból hiányos előképzettségű tanulóanyagot kapnak.

Az albizottság tehát a ma fennálló tantervben kitűzött célt is csak úgy véli elérhetőnek, ha a rajzolásra a jelenleginél tetemesen több idő fordíttatnék, figyelemmel arra a körülményre, hogy a képezdek összes heti óra száma némi emelést megbír, — hogy továbbá egyik-másik elméleti tantárgy heti óraszámát apasztatható, — az albizottság a rajzolásra fordítandó heti órák számát 20-ban állapítja meg, oly módon, hogy az I. és a II. osztályban heti 6—6, a III. és IV. osztályban heti 4—4 óra rajz legyen, még pedig I.—III. osztályban heti 2—2 órában mértani, a többi órákban szabadkézi rajzolás.

Ezen követelés ugyan nagynak látszik; azonban figyelembe véve azt, hogy a rajzban a tanításhoz szükséges ügyességet és készséget csak folytonos és bőséges gyakorlás útján lehet elsajátítani, a javaslatba hozott időt soknak nem lehet mondani.

Ennyi időre a képezdének már azért is szüksége van, mivel itt nemcsak a tisztán rajzi ügyességnek, hanem a rajzoktatásához megkívántató módszeres kiképzésnek elsajátításáról, az iskolai táblán való rajzolásnak beható gyakorlásáról, sőt részben az alsófoku ipariskolákban való tanításra előkészítésről is van szó.

(Vége következik.)

VEGYESEK.

Személyi hírek. — Dusóczky Károlyné, a II. ker. áll. tanítónőképző-intézet igazgatónője, tekintettel korára és egészségi állapotára, nyugalomba vonul. Mint a növevelésnek tapasztalatokba gazdag, kitűnő gyakorlati művelője, válik meg nyilvános pályájától, a melyhez egyszerűet vonzotta és lelkesedés kötötte. 35 évvel ezelőtt kezdte meg nyilvános működését a nevelői pályán, a mikor a növevelés úgy szólván még műveletlen pusztaság volt hazánkban, s annak, a ki különösen gyakorlatilag akarta a nevelés hasznos eszméit megvalósítani, útja igen rögös volt; sokat kelle küzdenie az emberek előítéletével, a viszonyok mostohaságával. Dusóczkyné egyszerűtetével, ismeretes erélyével meg tudott küzdeni a nehézségekkel s ma sok ezren vannak nők között, kik neki köszönhetik kiképeztetésüket. Életéből kiemeljük a következő adatokat. 1820-ban született, augusztus hóban, özvegyen maradt 1855-ben; ugyanez évben kezdte meg tanítói működését. Ez évben ugyanis magán elemi leányiskolát nyitott Munkácsen, melyet innen, mivel ott az apácák is nyitottak leányiskolát, Beregszászra tett át. 1864-ben, mint jó hírnévű oktatónőt meghívta a szatmári helv. hitv. reform. egyház az általa fenntartott leányiskola igazgatójának. Ez iskola az ő keze alatt virágzott fel oly fokra, a melyet sem az előtt, sem azóta nem ért el. 1872-ben hivatott meg az Országos Nőképző-Egyesület magasabb leánynevelő intézetéhez igazgatónőnek s három évi itt működése után Trefort Ágoston a II. ker. tanítónőképző intézethez nevezte ki Zirzen Janka helyére. Úgy 15 évi állami szolgálata alatt, mint egész nevelői pályáján, mindig ügyelt arra, hogy a nőknek adott műveltség ne csak külső máz legyen; de az alapos tudás mellett megkívánta a leendő tanítónőktől a nőies szerénységet, életük és hivatások komoly és helyes felfogását is; a fennhíjázást és felületességet nem tűrte. Őt magát is az egyszerűség jellemzi, s a külsőségekre keveset ad. Az alatta működő tanári testület, a melyekhez nekem is szerencsém van tartozni, mindig őszinte szeretettel vette körül, s azon meleg óhajításunk kíséri őt, hogy minél tovább élvezhesse fáradalmas pályája után a jól megérdemelt nyugalmat.

A IV. egyetemes tanítógyűlés előkészítése gyorsan halad előre. A város a költségekre 2000 frtot szavazott meg, a kormány a Rök-alapból 500 frtot utalványozott, közadakozásból körülbelül 1500 frt gyűlt eddig össze. Szükség is van a pénzre, mert csupán a szerkeztő-bizottság költségvetése 2000 frtot tesz ki, eddig is 500 frt volt a különböző készpénz kiadás; az elszállásolás előreláthatólag igen nagy összeget fog elnyelni, a kiállítás is pénzbe fog kerülni; a vigadó bérleje 140 frtot fog kapni a termekért. Egy szóval kilátás van rá, hogy legalább

6000 frtba fog kerülni a IV. egyetemes tanítógyűlés. — Elölreláthatólag érdekes látványt fog nyújtani a tanszerkiállítás, a mely augusztus 17-től a hó végéig fog tartatni. Tárgyai lesznek: 1. népoktatási intézeti olvasókönyvek, tankönyvek, segéd- és vezérkönyvek, ifjúsági iratok; 2. iskolai atlaszok, szemléltető képek, falitáblák; 3. szemléltető eszközök, gyűjtemények; 4. iskolai bútorzatok és a tanítás egyéb segéd eszközei (írkák, füzetek, vonalzők stb.); 5. tan- és nevelésügyi folyóiratok; 6. értesítők és egyéb iskolai nyomtatványok, iskolaépületek és berendezések rajzai. A kiállítás helyisége a „Köztelek“ az Üllői úton. Bejelentési határidő volt augusztus 1-ig a beküldés határideje augusztus 12-ig tüzetett ki. A kiállítás rendezésének üzleti részét a Lampel-féle könyvkiadó czég vállalta el. Az elszállásolásról lapunk más helyen emlékeztünk meg, itt csak azt jegyezzük meg, hogy vasúti kedvezményekért folyamodott ugyan a magyar államvasutakhoz a rendező-bizottság, de nem kapott. Vasúti kedvezmény nem lesz, a mi nem is szükséges, mert a magyar. áll. vasúton az utazás olcsó, a többi vasútak pedig különben is kéjvonatokat indítanak Szent-Isván napján. Az egyetemes gyűlésnek csak három szakosztálya lesz, u. m. kisdiednevelési, leánynevelési és jótékonyági szakosztályok; az elsőnek megalakítására Dömötör Géza, a másodiknak Sebestyenné Stettina Ilona, a harmadikra, Tóth József kérésre fel. A szakosztályi ülések augusztus 22-én és 23-án a délutáni órákban fognak tartani. A szabad délutánok előadásokkal fognak betölteni; Mátyás királyról Szádeczky Lajos történettudásunk fog felolvasni, azonkívül előadások fognak tartatni a hunn korszakbeli történeti relikviákról, a gyermekeknél előforduló fertőző betegségekről, a baromfi tenyésztésről, méhészetről és selyemtenyésztésről. A technológiai muzeumban és a közép ipariskolában külön kiállítás lesz, mely alkalommal az ottani gépek mind működésben fognak tartatni. Az egyetemes gyűlés tagjainak még feljövételük előtt meg fog küldetni Budapest térképe, a melyre rá lesznek nyomva a szükséges tudnivalók és rá fog vezetetni az illető tag szállás helye. Az egyetemes gyűlés idején napi értesítő fog megjelenni, mint a „Nepnevelők Lapja“-nak melléklete. Ki vannak már jelölve a gyűlési előadók is, minden tételre 3 vidéki és 2 fővárosi tag. Mint értesültünk, az előadók között van Peres Sándor egyesületi tagtársunk is. A tanítóképző tanárok, illetőleg egyesületünk tagjai közül eddig a következők iratkoztak be az egyetemes tanítógyűlésre: Péterfy Sándor, Léderer Abrahám, Tóth József, dr. Kiss Aron, Gyertyánffy István, Arányi Antal, Papp József, Györfly Lajos, Peres Sándor, Gamauf György, Putsch Tobías, Ebenspanger János, Felméri Albert, Bihari István, Krausz Sándor, Józsa Pál, Nagy László, Sebestyén Gyula, Mocsáry Gerő, Csepreghy Endre, Deák Lajos.

VII. KIMUTATÁS az e. pénztárába befizetett tagdíjakról.

1890-re 1 frtot fizettek: dr. Havas Gyula, Sneff János, — 1889-re 2 frtot fizettek: Ebenspanger János, dr. Hajnóczy József, Nagy Sándor. — 1890-re 4 frtot fizettek: Dömötör Gedeon, dr. Kiss Aron, Koch Ferencz, Lengyel János Szathmáry György, Szöllősy Lajos, Zsigárdy Flóra. — 1890-re 2 frtot (I. félévi részlet) fizettek: Arányi Antal, Beniczky Lajos, Ebenspanger János, dr. Hajnóczy József, dr. Havass Gyula, Kolumbán Sámuel, Margitay József, Miholicska Istv., Nagy Sánd., Sneff Ján., Somogyi Géza, Ulrich Vend.

A IV. egyetemes tanítógyűlésre adakozott:

dr. Nagy Dezső ügyvéd 3 frtot.

Lényeges sajtóhiba. Közlönyünk VI. füzetében Kapi Gy. úr cikkében „a bécsujhelyi tanítóképző intézetet“ ismertetvén, közli a tantervet, de az óraszámot feltüntető táblázat, a melyet pedig szintén ismertet, tévedésből kimaradt. Helyreigazítjuk most e hibát. A 335-ik lapon felül Kapi úr ezt mondja: „Ehhez képest a bécsujhelyi tanítóképző négyéves tanfolyamában a kö-

vetkező tárgy- s órabeosztást találjuk. E sor után iktatandó be a következő táblázat:

Tantárgy	I. évf.	II. évf.	III. évf.	IV. évf.	A IV. évfolyam óráiból összefoglaló ismétlésre s methodikai feldolgozására fordítanak:
1. vallás	2	2	2	2	2 óra
2. neveléstudomány s tan. gyak.	—	2	4	9	— " "
3. német nyelvtan	5	4	4	4	2 " "
4. földrajz	2	2	2	1	1 " "
5. történelem	2	2	2	1	1 " "
6. mennyiségtan	4	3	2	2	2 " "
7. természettudományok	4	4	3	2	2 " "
8. szépírás	1	—	—	—	— " "
9. rajz	2	2	2	1	1 " "
10. ének s zenetan	1	1	1	2	1 " "
11. hegedűjátás	2	2	2	2	— " "
12. zong.-játás	2	2	—	—	— " "
13. orgonajátás	—	—	2	2	— " "
14. testgyakorlat	2	2	2	2	2 " "
15. mezőgazdaságtan	—	—	2	2	— " "
Összesen	29	28	30	32	14 óra

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Lapunk jelen júliusi száma a szeptemberi helyett szolgál rendkívüli szám gyanánt. A legközelebbi füzet tehát októberben fog megjelenni.

Regéczy J., Kapi Gy., Malnai M., Hajtmann P., Lázár Gy.-né K. J., Paal F., Ujváry M., Peres S., Papp J., Kun A., Somogyi G., Arányi A., Kozma F., Miklós G., Csepreghy E., Erdődy J., Zajzon D., Fabriczy J., Gamauf G. Ha a szerkesztőség köszönete elég értékes volna ahhoz, hogy meghálálja az Önök fáradozását, melynél fogva becses munkákat küldtek be a közgyűlésre, úgy sietnénk leróni eme kellemes tartozásunk adóját, de elégtelen lévén ehhez a mi elismerésünk, csak mely sajnálkozásunkat fejezhetjük ki, hogy a szakavatott, és szorgalommal készített cikkek mindenikét nem közölhetjük egész terjedelmében. De így is meglehetősen túlléptük lapunk kiszabott határát, pénzünk kevés van, a kormány pedig — fájdalom! — egyelőre megtagadott tőlünk minden segílyt. Dugába dült tehát az a tervünk, hogy tisztelt tagtársaink kezébe adhattunk volna minden dolgozatot egész terjedelmében még közgyűlésünk előtt. Kérjük azonban ezen tisztelt tagtársainkat, adják elő becses munkátaikat közgyűlésünkön. Reméljük, közgyűlésünk talán módját fogja találni, hogy a munkálatok mind egészen, sőt talán a szóbelileg előadott megokolások is kinyomassanak. — *Z. D. Félégyháza.* Még eddig nem foglalkozhattam vele. Most már első teendőm lesz a dolgot elkészíteni. — *M. L. Budapest.* Előre is köszönöm az ismertetést. Hova küldjem a reklamált számokat? — *dr. M. M. Zürich.* Útnak indítom a mult számot is. Haza jöhetsz-e a közgyűlésre? — *R. V. St.-Rupprecht.* Üdvözöllek a távolból! A napokban el fog dőlni az ügy. Viszontlátásra — a közgyűlésen! — *F. A. Székelykeresztúr.* Lakásról gondoskodva lesz, már bejelentettem. Készül-e a dolog? Örvendek, hogy Keresztúrról annyian szándékoznak feljönni. — *P. F. Kolozsvár.* Sajnálom, hogy a cikket nem közölhetem egész terjedelmében és bocsánat, hogy bizonyos módosítást kelle rajta meg-ejtenem, de technikai okok forogtak fenn.

Jelen öt és fél ivnyi terjedelmű számunk technikai kiállítása elég sok nehézséggel és nem kis fáradsággal járt, a gyors és pontos munkáért Méhner V. úrnak, lapunk kiadójának és a Neuwald Illés-féle könyvnyomdának nyilvánosan kifejezem elismerésemet. A nyomda buzgósa tette lehetővé, hogy lapunk, mondhatni, egy hét alatt elkészült.

Felélős szerkesztő: **NAGY LÁSZLÓ.**